DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 10

(2005–2006)

Om lov om obligatorisk tjenestepensjon

Innhold

1 Innledning og oversikt 5
1.1 Innledning 5
1.2 Oversikt over lovforslaget og innholdet i proposisjonen 6

2 Bakgrunn for lovforslaget 8
2.1 Bakgrunn og Banklovkommisjonens mandat 8
2.2 Høring 9

3 Oversikt over pensjonslovgivningen 12
3.1 Gjeldende rett 12
3.2 Kort om regulering av tjenestepensjoner i enkelte andre land 13
3.3 EUs direktiver om pensjonsinnretninger 13

4 Virkeområde 15
4.1 Gjeldende rett 15
4.2 Banklovkommisjonens forslag 15
4.3 Høringsinstansenes merknader 17
4.4 Departementets vurdering 19

5 Foretakets plikt til å ha pensjonsordning 21
5.1 Gjeldende rett 21
5.2 Banklovkommisjonens forslag 22
5.3 Høringsinstansenes merknader 23
5.4 Departementets vurdering 29

6 Minstekrav til pensjonsordning med innskuddspensjon 31
6.1 Gjeldende rett 31
6.2 Banklovkommisjonens forslag 31
6.3 Høringsinstansenes merknader 32
6.4 Departementets vurdering 36

7 Minstekrav til pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon 40
7.1 Gjeldende rett 40
7.2 Banklovkommisjonens forslag 40
7.3 Høringsinstansenes merknader 41
7.4 Departementets vurdering 43

8 Innkjøpsordninger for obligatorisk tjenestepensjon 46
8.1 Gjeldende rett 46
8.2 Banklovkommisjonens forslag 46
8.3 Høringsinstansenes merknader 47
8.4 Departementets vurdering 48

9 Flytting 50
9.1 Gjeldende rett 50
9.2 Banklovkommisjonens forslag 50
9.3 Høringsinstansenes merknader 50
9.4 Departementets vurdering 50

10 Kontroll, tilsyn, pålegg og tvangstiltak 51
10.1 Gjeldende rett 51
10.2 Banklovkommisjonens forslag 52
10.3 Høringsinstansenes merknader 53
10.4 Departementets vurdering 54

11 Skattefavorisert pensjonssparing for selvstendig næringsdrivende . 57
11.1 Gjeldende rett 57
11.2 Stortingets vedtak 57
11.3 Banklovkommisjonens forslag 57
11.4 Høringsinstansenes merknader 58
11.5 Departementets vurdering 59

12 Ikrafttredelse og overgangsregler 60
12.1 Tidspunkt for iverksetting 60
12.1.1 Banklovkommisjonens forslag 60
12.1.2 Høringsinstansenes merknader 60
12.1.3 Departementets vurdering 61
12.2 Nye foretak 61
12.2.1 Banklovkommisjonens forslag 61
12.2.2 Høringsinstansenes merknader 62
12.2.3 Departementets vurdering 62

13 Økonomiske og administrative konsekvenser 63
13.1 Innledning 63
13.2 Administrative og økonomiske konsekvenser for det offentlige 63
13.3 Administrative og økonomiske konsekvenser for det private 64
13.4 Konsekvenser for arbeidstakerne 67
13.5 Konsekvenser for pensjonsinnretningene 67
13.6 Samlede samfunnsøkonomiske virkninger 68

14 Merknader til de enkelte bestemmelser 69

Forslag til lov om obligatorisk tjenestepensjon 76

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 10

(2005–2006)

Om lov om obligatorisk tjenestepensjon

Tilråding fra Finansdepartementet av 7. oktober 2005,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)

1 Innledning og oversikt

1.1 Innledning

Finansdepartementet legger i denne proposisjonen frem forslag til ny lov om obligatorisk tjenestepensjon. Lovforslaget bygger på utredning nr. 13 fra Banklovkommisjonen, inntatt som NOU 2005: 15 «Obligatorisk tjenestepensjon». I tillegg legges det frem forslag til endringer i adgangen til skattefavorisert pensjonssparing for selvstendig næringsdrivende.

En ordning med tjenestepensjon innebærer at arbeidsgiver tilbyr fremtidige pensjonsytelser som en del av godtgjørelsen for arbeidet. Medlemskap i tjenestepensjonsordning for ansatte i statlig sektor som arbeider mer enn 14 timer pr. uke, er fastsatt ved lov. Det er også eksempler på lovpålagte pensjonsordninger for enkelte yrkesgrupper i privat sektor. Som hovedregel er det imidlertid etter gjeldende lovgivning opp til det enkelte foretak i privat og kommunal sektor å avgjøre om det skal etableres tjenestepensjonsordning for foretakets ansatte. I kommunal sektor er det fastsatt i tariffavtale at ansatte med mer enn 14 timer arbeidstid pr. uke skal være med i tjenestepensjonsordning. Et betydelig antall foretak i privat sektor har opprettet tjenestepensjonsordning for de ansatte, men det er fortsatt mange arbeidstakere i privat sektor som ikke omfattes av en pensjonsordning som gir alderspensjon i tillegg til ytelsene fra folketrygden. Dette kan dels skyldes at arbeidsgiverforetaket ikke har opprettet tjenestepensjonsordning, og dels at vedkommende arbeidstaker ikke omfattes av ordningen på grunn av lav stillingsbrøk.

Stortinget har gjennom vedtakelsen av lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon (foretakspensjonsloven) og lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) fastsatt nærmere krav til organisering av såkalte skattefavoriserte pensjonsordninger i privat sektor. Dersom et foretak i privat sektor tilfredsstiller vilkårene for å opprette ordning og ordningen er utformet i henhold til de krav som følger av foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven, får arbeidsgiver fradrag i skattepliktig inntekt for tilskudd til pensjonsordningen uten at tilskuddene beskattes som lønn for de enkelte arbeidstakere det året tilskuddet innbetales.

Pensjonskommisjonen anslo i NOU 2004: 1 at det er 800 000 - 900 000 sysselsatte som ikke har tjenestepensjonsordning. I St. meld. nr. 12 (2004-2005) Pensjonsreform – trygghet for pensjonene (Pensjonsmeldingen) ble det anslått at 500 000 – 600 000 personer er sysselsatt i foretak som har adgang til, men som har valgt ikke å opprette, pensjonsordning med skattefavorisering. Det er antatt at dette i hovedsak er små foretak i privat sektor.

På bakgrunn av Pensjonsmeldingen vedtok Stortinget 26. mai 2005 at det skal innføres obliga-

torisk tjenestepensjon, at lovregler om dette skal tre i kraft fra 1. januar 2006, og at slike ordninger skal utformes innenfor foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven. Med hensyn til minimumsnivå ble det bestemt at arbeidsgiver skal pålegges å betale et innskudd på minst 2 prosent av lønnen over 1 G for den enkelte arbeidstaker til innskuddspensjonsordning.

Stortinget vedtok også å be om at det arbeides videre med endringer i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven slik at adgang til å opprette slike pensjonsordninger også gis til foretak med færre enn to sysselsatte, og at tilslutning til en slik ordning gjøres frivillig for selvstendig næringsdrivende.

1.2 Oversikt over lovforslaget og innholdet i proposisjonen

Hovedinnholdet i lovforslaget er følgende:

- Foretak hvor minst to personer i foretaket har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller som har minst én arbeidstaker uten eierinteresser i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, samt foretak som har personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk, pålegges *plikt* til å etablere pensjonsordning etter foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven.
- Vilkåret i bestemmelsen om virkeområdet i de to pensjonslovene om at foretaket gis eller har vært gitt inntektsfradrag etter skatteloven § 6-46 foreslås opphevet. Det innebærer at alle foretak, uavhengig av om de har skatteplikt, får en plikt til å opprette obligatorisk tjenestepensjon.
- Det er bare plikt til å etablere ordning med alderspensjon, med tillegg av innskudds- eller premiefritak ved uførhet.
- Minimumsnivået for innskuddsordning settes til 2 prosent av lønn mellom 1 G og 12 G. Kostnader ved ordningen skal komme i tillegg til dette.
- Minimumsnivået for ytelsesordning settes som et krav til årlig pensjonsytelse. Størrelsen på dette kravet beregnes ut fra beregnet årlig pensjonsytelse i en innskuddsordning på minimumsnivå for ansatte med midlere lønnsnivå.
- Det skal i vurderingen av minstekrav til ytelsespensjon tas hensyn til lengden på utbetalingsperioden (lavere krav til ytelsesnivå ved utbetalingsperiode som er lengre enn 10 år).
- Foretakets plikt er etter forslaget begrenset til å foreta nødvendige innbetalinger til en pensjonsinnretning (livsforsikringsselskap, pensjonskasse, innskuddspensjonsforetak, bank eller forvaltningsselskap for verdipapirfond). Foretaket vil utover dette, med unntak for enkelte typer pensjonsprodukt (for eksempel ytelsespensjon med investeringsvalg for foretaket), ikke få noe ansvar for hvilken faktisk pensjon de ansatte vil få utbetalt. Regelverket for de aktuelle pensjonsinnretningene skal imidlertid bidra til å sikre at disse er i stand til å utbetale de opptjente pensjonene.
- Det foreslås adgang, men ikke plikt, for selvstendig næringsdrivende til å ha innskuddspensjonsordning innenfor de foreslåtte minimumskravene til innskuddspensjonsordning. Departementet vil komme tilbake til den skattemessige behandlingen av en slik pensjonsordning.

Det foreslås at foretakene som ved lovens ikrafttredelse omfattes av plikten, får frist til utgangen av 2006 til å få på plass tjenestepensjonsordning som tilfredsstiller kravene i loven, men slik at den pliktige pensjonsordningen skal ha virkning for de ansatte senest fra 1. juli 2006. For foretak hvor plikten til å ha pensjonsordning oppstår i løpet av 2006, foreslås en frist på seks måneder for å etablere pliktig pensjonsordning, men dersom fristen løper ut i 2006, forlenges den til utgangen av 2006. I de tilfelle der plikten for foretaket oppstår etter utløpet av 2006, foreslås det en frist på seks måneder for å etablere pliktig tjenestepensjonsordning.

I tillegg til krav om alderspensjon foreslås det et krav om at ordningen må inneholde innskudds- eller premiefritak ved uførhet.

Banklovkommisjonen har, på bakgrunn av sine beregninger, antatt at de aller fleste eksisterende ytelsesordninger vil tilfredsstille det foreslåtte minimumskravet. En ny lov som foreslått, vil derfor først og fremst få konsekvenser for foretak som i dag ikke har tjenestepensjonsordning for sine ansatte. I tråd med stortingsvedtaket legges det stort sett opp til å bygge på foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Det blir ikke foreslått endringer i reglene i foretaks- eller innskuddspensjonsloven som gir adgang til å holde deltidsansatte med lavere stillingsbrøk enn 20 prosent utenfor ordningen. Det foreslås likevel enkelte justeringer i reglene i de to pensjonslovene for å utvide adgangen til å etablere pensjonsordning for foretak hvor arbeidet blir utført av personer som har deltidsstilling.

Foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven gjelder i dag for skattepliktige foretak, jf. at det i virkeområdet for lovene heter at lovene gjelder ordninger hvor det gis eller har vært gitt inntektsfradrag etter skatteloven § 6-46 og foretak som har eller oppretter slike ordninger. Banklovkommisjonen har i samsvar med dette, og ut fra sitt mandat på bakgrunn av Stortingets vedtak, foreslått å avgrense plikten til å ha tjenestepensjonsordning til skattepliktige foretak. Departementet har imidlertid kommet til at plikten til å ha tjenestepensjonsordning bør gjelde for alle foretak, uansett om de har skatteplikt eller ikke. Departementet har lagt avgjørende vekt på at arbeidstakernes rett til tjenestepensjon ikke bør avhenge av om de er ansatt i et foretak med skatteplikt eller ikke.

Foretakspensjonslovens regler om ytelsespensjon er knyttet opp mot beregnet folketrygd. Det vil bli behov for endringer i dette når regelverket for folketrygden senere endres som oppfølging av Stortingets behandling av Pensjonsmeldingen.

Foretak kan, i den grad de finner det hensiktsmessig, samarbeide om å innhente tilbud fra og inngå avtale med leverandører av tjenestepensjonsordning. Behovet for særlige lovregler om slikt samarbeid og eventuelle fullmaktsforhold antas å være begrenset. Det må uansett være det enkelte foretak som er ansvarlig for, og har styringen med, sin tjenestepensjonsordning.

Departementet foreslår som nevnt over, at den obligatoriske ordningen skal opprettes som en pensjonsordning etter foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven. Det er dermed ikke behov for endringer i skattereglene for arbeidsgivere og arbeidstakere som omfattes av de to pensjonslovene. Skattleggingen skjer etter det såkalte P-prinsippet, som innebærer at det gis fradrag i alminnelig inntekt for premier og innskudd med videre, avkastningen skattlegges ikke løpende og utbetalingene fra ordningen skattlegges som pensjon.

Departementet vil komme tilbake med forslag til skattemessig behandling av selvstendig næringsdrivende som etter forslaget kan opprette pensjonsordning for å sikre egen alderspensjon etter innskuddspensjonsloven.

Det er etter departementets vurdering heller ikke behov for endringer når det gjelder skattemessig behandling av forsikringsytelsen innskudds- eller premiefritak ved uførhet. Dersom det skal gis inntektsfradrag for dekning av en slik risikoytelse, må denne følge foretakspensjonsloven, slik tilfellet må være for innskudds- eller premiefritak knyttet til en obligatorisk tjenestepensjonsordning. Det følger av lang og fast ligningspraksis at ytelsen, altså den premie eller det innskudd som blir betalt under uførhet, i så fall ikke er skattepliktig. Vi viser i denne sammenheng til Ot.prp. nr.1 (1999-2000) punkt 17.3.1.3.

Det foreslås at foretakene må gi opplysninger om tjenestepensjonsordningen i regnskapet eller i næringsoppgave til myndighetene. Kredittilsynet vil, som en naturlig del av sitt tilsyn, kunne avgjøre om en ordning tilfredsstiller kravene i foretaks- eller innskuddspensjonsloven og minimumskravene i den foreslåtte nye loven om obligatorisk tjenestepensjon. De ansatte selv vil også ha interesse av å påse at arbeidsgiver som har plikt til det, faktisk oppretter tjenestepensjonsordning.

Departementet viser for øvrig til at hovedpunktene i Banklovkommisjonens forslag, som ligger til grunn for departementets lovforslag, har fått bred tilslutning fra høringsinstansene. Flertallet av høringsinstansene støtter forslaget om at det innføres obligatorisk tjenestepensjon, at regler om dette tas inn i en egen lov og at reglene bygger på den såkalte modell II i Pensjonsmeldingen, hvilket innebærer at obligatorisk tjenestepensjon skal utformes innenfor foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. På bakgrunn av de meget strenge tidsrammene for utarbeidelsen av lovforslaget, jf. at det i tråd med Stortingets vedtak tas sikte på at lovforslaget skal kunne tre i kraft allerede 1. januar 2006, har departementet i denne omgang ikke foreslått endringer i eksisterende lover, med mindre slike forslag vil være helt nødvendig for regler om obligatorisk tjenestepensjon.

2 Bakgrunn for lovforslaget

2.1 Bakgrunn og Banklovkommisjonens mandat

Etter henvendelse fra partene i arbeidslivet uttalte Statsministeren i brev 31. mars 2004 til Teknologibedriftenes Landsforening/Byggenæringens Landsforening og Fellesforbundet at en vil «fremme forslag om pensjoner i arbeidsforhold, herunder forslag som fyller visse minimumsstandarder og som gjelder alle lønnsmottakere som ikke allerede har bedre ordninger».

I Pensjonsmeldingen ble det skissert tre, og anbefalt to, modeller for obligatorisk pensjonsordning. Stortinget ble invitert til å ta stilling til hvilken av disse modellene som skulle utredes videre. Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre ble 19. mai 2005 enige om en avtale om pensjonsreform, som også omfattet innføring av obligatorisk tjenestepensjon. Stortinget vedtok 26. mai 2005 å be Regjeringen om å iverksette det videre arbeidet med en pensjonsreform i tråd med denne avtalen, som fastsetter hovedprinsipper for obligatorisk tjenestepensjon:

> *«2.1 Obligatorisk tjenestepensjon*
> Det innføres obligatorisk tjenestepensjon i arbeidsforhold. Loven trer i kraft 1. januar 2006.
>
> Ordningene utformes innenfor Lov om foretakspensjon og Lov om innskuddspensjon.
>
> Obligatorisk tjenestepensjon i arbeidsforhold skal omfatte alle arbeidstakere som oppfyller kravene til medlemskap etter Lov om innskuddspensjon og Lov om foretakspensjon. Kravet om tjenestepensjon for ansatte som også delvis er eiere må avklares nærmere.
>
> Regjeringen vurderer hvordan det kan etableres gode kontrollordninger som kan sikre at alle bedrifter tilbyr tjenestepensjon til sine ansatte.
>
> De obligatoriske ordningene må utformes slik at det blir enkelt å utvide dem, slik at de ikke hindrer videreføring av eksisterende tjenestepensjonsordninger og slik at det blir enkelt for små og mellomstore bedrifter å opprette og administrere ordningene.
>
> I den obligatoriske ordningen er arbeidsgiver pålagt å betale et innskudd på minst 2 pst. av lønnen over 1 G for den enkelte arbeidstaker. Dersom foretaket ikke velger en innskuddsbasert ordning, skal kostnadene til premier i de andre ordningene tilsvare et innskudd på 2 pst. av lønn over 1 G. Arbeidsgiver og arbeidstaker kan avtale at arbeidstaker i tillegg skal betale inn et innskudd eller en premie i pensjonsordningen.
>
> For bedrifter som hittil ikke har hatt tjenestepensjon, kan innføringen av obligatorisk tjenestepensjon medføre en økonomisk belastning. Regjeringen bes vurdere nærmere de økonomiske og administrative konsekvensene for disse.
>
> *2.2 Samordning av tjenestepensjoner for flere foretak*
> Det må være mulig for flere foretak å opprette en felles innkjøpsordning for tjenestepensjoner. En innkjøpsordning kan opprettes gjennom avtale mellom foretakene eller gjennom avtaler mellom partene i arbeidslivet.
>
> Innkjøpsordningen kan på vegne av medlemsforetakene inngå avtaler om kjøp av pensjonsprodukter fra forsikringsselskaper, banker og andre tilbydere. En slik felles innkjøpsordning må kunne omfatte både lovpålagte minimumsordninger, avtalte tilleggsytelser for alle medlemsforetakene og tilleggsytelser som medlemsforetakene selv kan velge om de vil ha.
>
> Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget med eventuelle lovendringer som måtte være nødvendig for å opprette slike fellesordninger, og bes særlig om å vurdere:
> – en avtalt standard pensjonsordning for alle medlemsforetakene
> – felles kapitalforvaltning, rentegaranti mv.
> – felles administrasjon av tjenestepensjonene
> – avtaler om medregning av tjenestetid når en arbeidstaker bytter jobb fra et medlemsforetak til et annet
> – avtaler om premieutjamning knyttet til alder og kjønn mellom medlemsforetakene
>
> Avtalepartene har under behandlingen av St.prp. nr. 68 (2004-2005) gått inn for at det så snart som mulig skal åpnes for at flere foretak skal kunne opprette en felles pensjonskasse etter modell av de interkommunale pensjonskassene.
>
> ...

2.5 Selvstendig næringsdrivende
Enkeltmannsforetak skal også kunne opprette en felles innkjøpsordning for tjenestepensjoner.

Det arbeides videre med endringer i Lov om innskuddspensjon (eventuelt etter Lov om foretakspensjon) slik at ordningene også åpnes for foretak med færre enn 2 sysselsatte. Tilslutning til en slik ordning bør gjøres frivillig for selvstendig næringsdrivende og andre med eierinteresser i foretak. Også for de med frivillig tilslutning til en kollektiv tjenestepensjonsordning, må det gis større skattemessig likebehandling med ordninger med tjenestepensjon for arbeidstakere, blant annet med fradrag for premien i skattbar næringsinntekt.»

Finansdepartementet ga 27. mai 2005 Banklovkommisjonen i oppdrag å utrede og å utarbeide utkast til lov om obligatorisk tjenestepensjon med frist 1. juli 2005. Finansministeren orienterte i møte samme dag representanter for parter i arbeidslivet om det videre arbeidet med sikte på å oppfylle Stortingets forutsetning om lovregler om obligatorisk tjenestepensjon før årsskiftet.

Banklovkommisjonens utredning ble overlevert til Finansdepartementet 1. juli 2005. Den ble samme dag sendt ut på høring med høringsfrist 8. august 2005. Høringsinstansene var på forhånd varslet om den forestående høringen og den korte fristen i brev fra Finansdepartementet 10. juni 2005.

2.2 Høring

Følgende instanser mottok Banklovkommisjonens utredning til høring:
Akademikerne
Aksjonærforeningen i Norge
AktuarKonsulenters Forum
Alle departementene
ALT (Organisasjon for administrative, ledende og tekniske stillinger)
Arbeidsgiverforeningen for Skip og Offshorefartøyer
Arbeidsgiverforeningen NAVO
Arbeidssamvirkenes Landsforening
Banklovkommisjonen
Bedriftsforbundet
Brønnøysundregistrene
Coop Norge
Datatilsynet
De selvstendige kommunale pensjonskasser
Den Norske Advokatforening
Den Norske Aktuarforening
Den Norske Jordmorforening
Den norske Revisorforening
Det juridiske Fakultet, Universitetet i Bergen
Det juridiske Fakultet, Universitetet i Oslo
Det juridiske Fakultet, Universitetet i Tromsø
Eiendomsmeglerforetakenes Forening
Energibedriftenes Landsforening
Finansieringsselskapenes forening
Finansnæringens arbeidsgiverforening
Finansnæringens Hovedorganisasjon
Folketrygdfondet
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Handels- og Servicenæringenes Hovedorganisasjon
Handelshøyskolen BI
International Maritime Exchange ASA (IMAREX)
Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon
Kommunenes Sentralforbund
Konkurransetilsynet
Kredittilsynet
Landbrukets Arbeidsgiverforening
Landsforeningen for trafikkskadde
Landsorganisasjonen i Norge
Lederne
Likestillingsombudet
Lotteri- og stiftelsestilsynet
Luftfartens Funksjonærforening
Maskinentreprenørenes Forbund
Nord Pool ASA
Nordic Association of Energy Traders (NAET)
Nordisk Energimeglerforbund (NEBA)
Norges Apotekerforening NAF
Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening
Norges Bank
Norges Bondelag
Norges Eiendomsmeglerforbund
Norges Farmaceutiske Forening
Norges Fondsmeglerforbund
Norges Handelshøyskole
Norges Ingeniørorganisasjon
Norges KommunerevisorforeningKors
Norges Rederiforbund
Norges Røde Kors
Norges Skogeierforbund
Norges Taxiforbund
Norsk Flygerforbund
Norsk Flytekniker Organisasjon
Norsk Investorforum
Norsk Journalistlag
Norsk Kabinforening
Norsk Sjøoffisersforbund
Norsk Skuespillerforbund
Norsk Tillitsmann ASA
Norsk Venture
Norske Boligbyggelags Landsforbund

Norske Finansanalytikeres Forening
Norske Forsikringsmegleres Forening
Norske Kredittopplysningsbyråers Forening
Norske Meierifolks Landsforening
Norske Pensjonskassers Forening
Norske Privatskolers Landsforbund
Norske Siviløkonomers Forening
NOS Clearing ASA
NTL-Skatt
Næringslivets Hovedorganisasjon
Olje- og energikartellet
Oljeindustriens Landsforening
Oslo Børs
Regjeringsadvokaten
Revisjonssjefkretsen
Riksadvokaten
Riksrevisjonen
Rikstrygdeverket
Samvirkeforetakenes Forhandlingsorganisasjon
Sjøassurandørenes Centralforening
Skattebetalerforeningen
Skattedirektoratet
Skatterevisorenes Forening
Sparebankforeningen i Norge
Statistisk sentralbyrå
Stortingets ombudsmann for forvaltningen
Transportbrukernes Fellesorganisasjon
Utdanningsgruppens Hovedorganisasjon
Verdipapirfondenes Forening
Verdipapirsentralen
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund
ØKOKRIM
Økonomiforbundet

Følgende har gitt merknader til Banklovkommisjonens utredning:
Akademikerne
ALT (Organisasjon for administrative, ledende og tekniske stillinger)
Arbeids- og sosialdepartementet
Arbeidsgiverforeningen NAVO
Arbeidsgiverorganisjonen for samvirkeforetak (SAMFO)
Arbeidssamvirkenes Landsforening (ASVL)
Bedriftsforbundet
Brønnøysundregistrene
Coop NKL BA (Coop)
Den Norske Advokatforening
Den norske Aktuarforening
Den norske Revisorforening
Finansnæringens arbeidsgiverforening
Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH)
Forsvarsdepartementet
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH)
Hovedorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede (UNIO)
Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS)
Konkurransetilsynet
Kredittilsynet
Landbrukets arbeidsgiverforening
Landsforeningen for trafikkskadde
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Likestillingsombudet
Maskinentreprenørenes Forbund
Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening
Norges Bank
Norges Bondelag
Norges Ingeniørorganisasjon (NITO)
Norges Rederiforbund
Norges Taxiforbund
Norsk Journalistlag
Norsk Sjøoffisersforbund
Norsk skuespillerforbund
Norske Pensjonskassers Forening
NTL-Skatt
Nærings- og handelsdepartementet
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Pensjonstrygden for sjømenn
Rikstrygdeverket
Skattedirektoratet
Skogbrukets Landsforening
Sparebankforeningen
Statens Pensjonskasse
Statistisk sentralbyrå
Verdipapirfondenes Forening
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)
Økonomiforbundet

Følgende høringsinstanser har opplyst at de ikke har merknader til utredningen:
Barne- og familiedepartementet
Datatilsynet
Finansieringsselskapenes Forening
Fiskeri- og kystdepartementet
Forbrukerrådet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og politidepartementet
Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA)
Kommunal- og regionaldepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Moderniseringsdepartementet
Olje- og energidepartementet
Riksadvokaten
Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet

Norske Dansekunstnere har påpekt at de burde vært høringsinstans, og opplyst at de tiltrer høringsuttalelsen fra Norsk Skuespillerforbund.

Pensjonstrygden for sjømenn har påpekt at de ikke var tatt med som høringsinstans.

FNH har i tillegg i brev 1. juli 2005 bedt om at departementet vurderer endring i forskrift til innskuddspensjonsloven slik at det blir tillatt med innbetaling av innskudd for lønn over 1 G, samt at departementet vurderer om det er behov for endring som gjør det mulig å foreta innbetaling av kostnader utenfor maksimumsgrensene for innskudd, og at kostnadene får samme skattemessige behandling som innskuddet.

3 Oversikt over pensjonslovgivningen

3.1 Gjeldende rett

I tillegg til å betale lønn til sine ansatte som motytelse for arbeidsinnsatsen, kan arbeidsgivere også gi dem et løfte om ytterligere ytelser i fremtiden. Løfte om ytelser etter at de ansatte har nådd en viss alder eller har arbeidet i et visst antall år, omtales ofte som et løfte om pensjon. Fremtidige ytelser fra arbeidsgiver til arbeidstaker kan arrangeres på forskjellige måter, med ulike skattemessige virkninger, og med varierende grad av sikkerhet for at arbeidstaker faktisk vil motta ytelsen. Etter gjeldende rett står som hovedregel en arbeidsgiver i privat sektor fritt til å avgjøre om det skal opprettes en pensjonsordning og i tilfelle hvilken type pensjonsordning dette skal være. Det er imidlertid plikt til å ha pensjonsordning for henholdsvis apotekere og ansatte ved apoteker, jf. lov 26. juni 1953 nr. 11, fiskere, jf. lov 28. juni 1957 nr. 12, sjømenn, jf. lov 3. desember 1948 nr. 7 og sykepleiere, jf. lov 22. juni 1962 nr. 12. Trygdeplikt for skogsarbeidere ble avviklet i 1995, jf. lov 3. desember 1951 nr. 2.

I kommunal sektor er det fastsatt i tariffavtale at de ansatte i tillegg til å motta lønn skal ha pensjonsordning, og at slik pensjonsordning skal oppfylle nærmere angitte vilkår. Stortinget har nylig vedtatt lovregler om kommunale pensjonsordninger, jf. forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8 b. For statlig sektor er det fastsatt lovregler om pensjonsordning i Statens Pensjonskasse. Det er særskilte regler om pensjonsordning for høyesterettsdommere, Sivilombudsmannen, statsråder og stortingsrepresentanter. Norges Bank har egen pensjonskasse med egne regler.

Dersom arbeidsgiver ønsker en gunstig skattemessig behandling i form av skattemessig inntektsfradrag for tilskudd betalt til ordningen, må pensjonsordningen for de ansatte etableres i henhold til foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven. I en ytelsesordning (regulert av foretakspensjonsloven) fastsettes størrelsen på den alderspensjon som arbeidstaker skal motta ved pensjonsalder. I en innskuddsbasert ordning fastsettes størrelsen på det beløp foretaket hvert år skal innbetale til pensjonsordningen for den enkelte arbeidstaker, mens pensjonsytelsen blir en funksjon av summen av de årlige innskuddene og oppnådd avkastning.

Foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven setter vilkår for skattemessig behandling av pensjonssparing. Skattelovgivningen er dermed blitt brukt til å oppnå pensjonspolitiske målsettinger, for eksempel øvre grenser for pensjonsytelser og likebehandling av arbeidstakere.

Foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven gir foretaket anledning til å velge mellom fire ulike hovedtyper pensjonsordninger (eller kombinasjoner av disse):

- Ytelsesbasert foretakspensjonsordning etter foretakspensjonsloven
- Engangsbetalt alderspensjonsordning etter foretakpensjonsloven
- Innskuddspensjonsordning etter innskuddspensjonsloven med forsikringselement (i form av en viss risikodekning eller garantert avkastning)
- Innskuddspensjonsordning etter innskuddspensjonsloven uten forsikringselement.

Uavhengig av hvilken form for pensjonsordning foretaket velger for å sikre arbeidstakerne alderspensjon, kan pensjonsordningene - innenfor pensjonslovenes regler - bygges ut og i tillegg til alderspensjon også gi uførepensjon og etterlattepensjoner, jf. foretakspensjonsloven § 2-1 annet ledd og innskuddspensjonsloven § 2-4, eller andre former for uføre- og etterlatteytelser, for eksempel ved gruppelivsforsikring. Det kan i tillegg inkluderes innskudds- eller premiefritak ved uførhet etter gjeldende rett. Dette innebærer at et forsikringsselskap betaler fortsatt innskudd/premie til opptjening av alderspensjon dersom den ansatte (forsikrede) skulle bli ufør. Banklovkommisjonen har lagt til grunn at de aller fleste eksisterende tjenestepensjonsordninger, så vel ytelsesbaserte som innskuddsbaserte, inkluderer innskudds- eller premiefritak ved uførhet.

Det kan for både foretaks- og innskuddspensjon avtales at arbeidstaker skal yte et bidrag til pensjonsordningen.

Kredittilsynet fører tilsyn med pensjonsordningene for å påse at bestemmelsene i foretakspen-

sjonsloven og innskuddspensjonsloven med tilhørende forskrifter overholdes, jf. foretakspensjonsloven § 2-7 og innskuddspensjonsloven § 2-9.

Adgang for utenlandske foretak til å tilby skattefavorisert tjenestepensjonsordning til norske foretak har hittil vært betinget av at den utenlandske pensjonsinnretningen tilbyr dette gjennom filial i Norge. Dette vilkåret ble opphevet ved lovvedtak XV og XVI 2. desember 2004. Lovvedtaket vil kunne settes i kraft når det er utarbeidet nødvendige rutiner og retningslinjer for tilsyn og kontroll med pensjonsinnretninger som tilbyr dette direkte fra utlandet.

3.2 Kort om regulering av tjenestepensjoner i enkelte andre land

Tjenestepensjonsordninger innenfor privat sektor har varierende utbredelse i Europa. Kvaliteten og typen pensjonsordninger varierer også i betydelig grad. I tillegg varierer grunnlaget for pensjonsordningene. I enkelte land er det opp til den enkelte arbeidsgiver å bestemme om det skal etableres tjenestepensjonsordning for foretakets arbeidstakere og hvordan denne skal utformes. I en rekke andre land er tjenestepensjonsordningene avtalebasert gjennom tariffavtaler inngått mellom partene i arbeidslivet. Det finnes også enkelte land hvor tjenestepensjoner er gjort obligatoriske gjennom lovverket.

Det vises til kapittel 4 i Banklovkommisjonens utredning (NOU 2005: 15) hvor gjeldende pensjonsordninger i Finland, Nederland, Danmark og Sverige er utførlig beskrevet.

3.3 EUs direktiver om pensjonsinnretninger

EU har ikke utarbeidet regelverk som direkte tar sikte på å samordne medlemsstatenes lovgivning om tjenestepensjonsordninger. Det er heller ikke utarbeidet fellesregler innen EU som tar sikte på å harmonisere de ulike lands trygdeordninger. EU har på disse områdene hittil nøyd seg med å gi bestemmelser om hvilke lands sosiale sikringsordninger en arbeidstaker skal være medlem av og sikring av rettigheter i supplerende pensjonsordninger for arbeidstakere som flytter innenfor EU.

I rådsforordning 1408/71/EØF gis det bestemmelser som koordinerer hvilke lands sosiale sikringsordninger som arbeidstakere skal være medlem i. Et hovedprinsipp i denne forordningen er at personer som er bosatt på en medlemsstats område, skal ha de samme plikter og rettigheter i henhold til en medlemsstats lovgivning som landets egne statsborgere, med mindre annet fremgår av forordningen. Forordningen gir ingen bestemmelser som fastsetter hvilke plikter og rettigheter som skal følge av medlemsstatenes trygdelovgivning.

I rådsdirektiv 98/49/EF om «safeguarding the supplementary pension rights of employed and self-emloyed persons moving within the Community» fastsettes det krav om at medlemsstatene skal sikre at det er mulig å betale tilskudd til supplerende pensjonsordninger etablert i annen medlemsstat, for arbeidstakere som er medlem av pensjonsordningen samtidig som vedkommende jobber i et annet medlemsland. Direktivet er gjennomført i norsk rett ved lov av 14. desember 2001 nr. 95 om beskyttelse av supplerende pensjonsrettigheter for arbeidstakere og selvstendige næringsdrivende som flytter innenfor EØS-området.

Selv om EU ikke har bestemmelser som direkte har som formål å samordne medlemsstatenes nasjonallovgivning om supplerende tjenestepensjonsordninger, er det i ulike direktiv gitt virksomhetsregler som indirekte berører utformingen av lovgivningen om tjenestepensjonsordninger som følge av at virksomhetsreglene regulerer de institusjoner som kan tilby og tilbyr tjenestepensjonsordninger. Blant disse kan nevnes direktiv 2003/41/EF (pensjonskassedirektivet) som omhandler virksomhet i og tilsyn med yrkesbaserte pensjonskasser, og direktiv 2002/83/EF (det konsoliderte livdirektivet) som regulerer livsforsikringsselskapenes virksomhet.

Pensjonskassedirektivet er et såkalt minimumsdirektiv som fastsetter minimumskrav til medlemsstatenes regulering av pensjonsinnretninger som forvalter tjenestepensjonsordninger. Direktivet innebærer således en minimumsharmonisering av medlemslandenes regulering av pensjonsvirksomhet. Direktivet har også til formål å gi regler som sikrer at arbeidstakernes og pensjonistenes opptjente rettigheter blir sikret i institusjonen. Direktivet har blant annet nærmere regler om krav til pensjonsinnretningens organisering, omfanget av virksomheten, kapitalforvaltning, forsikringsmessige avsetninger og fondsbasering, regnskapsføring, kapitalkrav og tilsyn. I Banklovkommisjonens utredning nr. 12, NOU 2004: 24, er det i kapittel 5 gitt en utfyllende beskrivelse av pensjonskassedirektivet og dets rekkevidde.

Det konsoliderte livdirektivet (2002/83/EF) samordner tidligere generasjoner direktiver om livsforsikringsselskapers virksomhet. Det konsoliderte livdirektivet stiller krav til medlemsstatenes

lovgivning om livsforsikringsselskapenes virksomhet. Livsforsikringsselskaper som omfattes av det konsoliderte livdirektivet omfattes ikke av pensjonskassedirektivet. Heller ikke såkalte «pay-as-you-go»-ordninger, trygdeordninger, og ordninger hvor arbeidstaker enten ikke har rettskrav på ytelser, eller hvor det benyttes regnskapsmessige avsetninger med sikte på å utbetale ytelser, omfattes av direktivet. Når det gjelder livsforsikringsselskapene, åpner imidlertid direktivet for at medlemslandene kan velge å la direktivets bestemmelser få anvendelse på den del av livsforsikringsselskapenes virksomhet som omfatter yrkesbasert alderspensjonsvirksomhet. Det vises til kapittel 4.6.3 i Banklovkommisjonens utredning (NOU 2005: 15) hvor det konsoliderte livdirektivet er beskrevet nærmere.

4 Virkeområde

4.1 Gjeldende rett

Gjeldende rett inneholder ikke regler som generelt pålegger foretak å opprette tjenestepensjonsordning for sine ansatte. Det er imidlertid lovregler om plikt til å ha pensjonsordning for enkelte yrkesgrupper, jf. lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apoteketaten, lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere, lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn, og lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere.

Lov 28. juli 1949 nr. 46 om Statens Pensjonskasse innebærer plikt til å ha tjenestepensjonsordning for ansatte i statlig virksomhet. For øvrig vil foretak/arbeidsgiver i henhold til avtale (for eksempel Hovedtariffavtalen) kunne ha plikt til å ha pensjonsordning for sine arbeidstakere.

Pensjonsordning i henhold til foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven er på den annen side en frivillig ordning. Det vil si at det er opp til foretaket å avgjøre om det vil opprette en slik ordning for sine ansatte. Dersom foretaket oppretter en ordning som tilfredsstiller vilkårene i de to nevnte pensjonslovene, får foretaket inntektsfradrag etter skatteloven for sitt tilskudd til pensjonsordningen, jf. skatteloven § 6-46. Skattleggingen skjer etter det såkalte P-prinsippet, som innebærer at det gis fradrag i alminnelig inntekt for premier og innskudd mv., avkastningen skattlegges ikke løpende og utbetalingene fra ordningen skattlegges som pensjon. Det følger av ordlyden i de to pensjonslovene at loven gjelder foretak som gis eller har vært gitt inntektsfradrag. Dette er imidlertid ikke til hinder for at foretak uten skattepliktig virksomhet kan opprette pensjonsordninger for sine ansatte med tilsvarende pensjonsvilkår. Det følger av ligningspraksis at de ansatte i så fall skattlegges på samme måte som ansatte i foretak med skattepliktig virksomhet og hvor foretaket gis inntektsfradrag for innbetalingene.

Pensjonsordningen må videre omfatte enten minst to personer som begge arbeider minst 75 prosent eller mer av full stilling, eller minst en arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som arbeider minst 75 prosent av full stilling. Dette innebærer at foretak som sysselsetter færre enn dette ikke har adgang til å opprette pensjonsordning etter foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven.

4.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har foreslått en egen bestemmelse om virkeområde i lovutkastet § 1. I henhold til utkastet § 1 første ledd første punktum skal loven gjelde for «foretak som har arbeidstaker i sin tjeneste, og som kan ha eller har pensjonsordning i henhold til innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven». «Foretak» er nærmere definert i lovutkastet § 1 første ledd annet punktum.

Banklovkommisjonens forslag innebærer at alle foretak som har adgang til å opprette pensjonsordning etter de to pensjonslovene, i utgangspunktet vil omfattes av plikt til å ha slik ordning. Foretak uten skatteplikt, for eksempel foreninger og organisasjoner, jf. unntakene i skatteloven, omfattes etter Banklovkommisjonens lovutkast ikke av plikt til å ha pensjonsordning. Det foreslåtte vilkåret om at foretakene må ha adgang til å ha, eller allerede ha, pensjonsordning etter foretaks- eller innskuddspensjonsloven, innebærer også at det stilles enkelte krav til antall ansatte og årsverk i foretaket, jf. innskuddspensjonsloven § 2-3 og foretakspensjonsloven § 2-2.

Banklovkommisjonen fremhever at institusjoner som ikke er skattepliktige, og arbeidstakere i slike institusjoner, vanskelig vil kunne inkluderes i ordningen med obligatorisk tjenestepensjon, med mindre en ved innføringen av obligatorisk tjenestepensjon generelt utvider virkeområdet for pensjonslovene og regelverket der til også å omfatte pensjonsordninger opprettet av slike institusjoner. En slik utvidelse var imidlertid etter Banklovkommisjonens vurdering ikke en del av stortingsvedtaket, som slo fast at en obligatorisk ordning skulle etableres innenfor foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Dette ble også lagt til grunn i det mandatet Finansdepartementet ga Banklovkommisjonen. Banklovkommisjonen nevner imidlertid at skatteloven §§ 2-30 til 2-32 fritar en rekke foretak, foreninger og andre institusjoner fra skatteplikt:

> «En god del av disse institusjonene hører hjemme i offentlig sektor og omfattes av de statlige og kommunale tjenestepensjonsordninger. En del hører imidlertid også hjemme i privat sektor, og i forhold til disse vil begrensningene i pensjonslovenes virkeområde kunne få betydning. Dette gjelder blant annet foretak, organisasjoner og andre institusjoner «som ikke har erverv til formål», unntatt for så vidt institusjonen driver økonomisk virksomhet og har inntekt av slik virksomhet (skatteloven § 2-32 annet ledd). I forhold til en ordning med obligatorisk tjenestepensjon, utformet innenfor pensjonslovene i samsvar med Stortingets vedtak, innebærer unntakene i skatteloven at foretak, foreninger, organisasjoner og andre institusjoner uten skatteplikt, og arbeidstakere i slike institusjoner, ikke vil bli omfattet. Slike institusjoner og arbeidstakere i slike institusjoner vil imidlertid vanskelig kunne inkluderes i ordningen med obligatorisk tjenestepensjon med mindre en ved innføringen av obligatorisk tjenestepensjon generelt utvider virkeområdet for pensjonslovene og regelverket der til også å omfatte pensjonsordninger opprettet av slike institusjoner. Det dreier seg her om pensjonsordninger som hittil ikke har vært særskilt lovregulert, og de spørsmål som en slik generell utvidelse av pensjonslovenes rekkevidde vil reise, krever i tilfelle omfattende utredninger av til dels mangeartede og vanskelige problemområder. En legger derfor til grunn at slike spørsmål ligger utenfor rammen for dette utredningsoppdraget. Et annen sak er i og for seg at de som oppretter pensjonsordning utenfor pensjonslovene velger å benytte bestemmelser i pensjonslovene som modell ved utforming av pensjonsordningen.»
> (NOU 2005: 15 side 60-61).

Banklovkommisjonen foreslår videre i utkastet § 1 første ledd annet punktum at utenlandske foretak med skattepliktig virksomhet her i landet skal omfattes av en lov om obligatorisk tjenestepensjon, såfremt foretaket har arbeidstaker ved fast driftssted her i riket.

Banklovkommisjonen har dessuten foreslått at enkelte foretak som ikke har adgang til å opprette pensjonsordning i henhold til de to pensjonslovene, også skal omfattes av lovutkastet, jf. § 1 annet ledd. Dette gjelder foretak hvor adgangen avskjæres fordi alt arbeidet i foretaket enten blir utført av én eller flere personer som har deltidsstilling eller som har eierinteresser i foretaket. Bestemmelsen representerer et unntak fra minstekravene til foretak som kan opprette pensjonsordning etter pensjonslovene, jf. innskuddspensjonsloven § 2-3 og foretakspensjonsloven § 2-2. Disse bestemmelsene inneholder to alternative vilkår for å kunne opprette pensjonsordning:

a) enten at det er minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, uavhengig av om disse har eierinteresser i foretaket eller ikke,
b) eller at foretaket har minst en arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling.

Disse minstekravene ble utformet med henblikk på enkeltpersonforetak og aksjeselskap med eneeier, først og fremst for å trekke grensen mellom kollektiv pensjonsforsikring og individuell pensjonsforsikring (IPA) i tilfeller hvor det meste av arbeidet i foretaket ble utført av eieren, se Ot.prp. nr. 47 (1998-99) side 41.

Banklovkommisjonen foreslår at en lov om obligatorisk tjenestepensjon utformes slik at det gjøres unntak for staten, kommunene og statlige og kommunale foretak som ikke er skattepliktige og derfor ikke kan ha pensjonsordning etter foretaks- eller innskuddspensjonsloven (lovutkastet § 1 tredje ledd). Unntaket følger også av virkeområdet for pensjonslovene, og har sitt grunnlag i at det for stat og kommune er egne pensjonsordninger. Kommisjonen uttaler videre:

> «En del statlig- eller kommunaleide foretak vil imidlertid ha skatteplikt (skatteloven § 2-2), blant annet statsaksjeselskaper, statlige særlovselskaper og statsforetak, samt kommunaleide selskaper og foretak som driver inntektsbringende virksomhet. Slike foretak vil således ha adgang til å ha pensjonsordning etter foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven. I praksis krever imidlertid dette at foretakene er «fristilt», dvs. ikke bundet av krav som måtte være følge av lov eller tariffavtale.»

Banklovkommisjonen uttaler videre:

> «Statlige og kommunale arbeidsgivere og foretak vil så å si uten unntak, ha pensjonsordninger som vil være bedre enn pensjonsordninger som oppfyller de minimumsstandarder som vil kunne inngå i en ordning for obligatorisk tjenestepensjon. I forhold til ny lovgivning om obligatorisk tjenestepensjon skulle det derfor ikke være noe direkte behov for noe særskilt unntak for skattepliktige statlige eller kommunale foretak. Rent formelt kan det likevel være grunn til å gjøre unntak for foretak som har pensjonsordning i henhold til lov eller tariffavtale, se lovutkastet § 1 tredje ledd.»

Når det gjelder såkalte tverrgående pensjonsordninger for arbeidstakere i statlige og kommunale foretak samt «fristilte» virksomheter, foreslår Banklovkommisjonen at i den utstrekning slike pensjonsordninger også dekker arbeidstakere i skattepliktige statlige eller kommunale foretak, kan det være grunn til å gjøre unntak for arbeidstakere som omfattes av slike pensjonsordninger. Foretakspensjonsloven § 3-3 tredje ledd har en bestemmelse som også vil dekke slike tilfeller. Det er der gjort unntak for «arbeidstakere som er medlemmer av en annen pensjonsordning som foretaket betaler premier eller avgift til og som gir ytelser av minst tilsvarende verdi». En tilsvarende bestemmelse er ikke inntatt i innskuddspensjonsloven. Banklovkommisjonen foreslår at det inntas en tilsvarende bestemmelse for innskuddspensjonsordninger i en lov om obligatorisk tjenestepensjon, jf. lovutkastet § 1 tredje ledd annet punktum.

Banklovkommisjonen foreslår også en generell hjemmel for Kongen til å gi forskrifter «til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i loven her», jf. lovutkastet § 1 fjerde ledd. I tillegg foreslår Banklovkommisjonen at det kan gjøres unntak fra loven enten for enkelte eller bestemte grupper av foretak, eller arbeidstakere.

4.3 Høringsinstansenes merknader

Flere høringsinstanser har kommentert Banklovkommisjonens forslag om at bare skattepliktige foretak skal omfattes av lovutkastets virkeområde.

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH), Norske Pensjonskassers Forening, Nærings- og handelsdepartementet og *Verdipapirfondenes Forening* går imot Banklovkommisjonens forslag, og mener at også ikke-skattepliktige foretak må omfattes av lovutkastets virkeområde. Verdipapirfondenes Forening uttaler blant annet:

> «Vi vil videre anta at det er et betydelig antall arbeidstakere som er ansatt i institusjoner som ikke er skattepliktig. Vi har svært vanskelig for å se at en utelukkelse av alle disse kan være i tråd med Stortingets vedtak om at det skal innføres obligatorisk tjenestepensjon for alle arbeidstakere. Vi synes derfor kommisjonens tekniske fortolkning av Stortingsvedtaket harmonerer dårlig med hva vi oppfatter som intensjonen bak vedtaket, nemlig å sikre at flest mulig av dem som i dag ikke har tjenestepensjon skal omfattes av lov om obligatorisk tjenestepensjon.
>
> Kommisjonen uttaler at en utvidelse av pensjonslovene til også å gjelde for virksomheter som ikke er skattepliktige, krever «omfattende utredninger av til dels mangeartede og vanskelige problemområder», og mener at dette ligger utenfor kommisjonens mandat. Vi stiller oss noe undrende til at dette kan være så veldig vanskelig. Etter vår oppfatning vil virksomheter som ikke er skattepliktige nokså enkelt kunne inkluderes i den nye loven om obligatorisk tjenestepensjon. Vi kan vanskelig se hvilke problemer dette skulle reise, jf. dagens etablerte praksis om at også virksomheter uten skatteplikt kan etablere tjenestepensjonsordninger og der de ansatte nyter godt av den samme skattemessige behandlingen som ansatte i skattepliktige foretak.
>
> På denne bakgrunn vil vi tilrå at obligatorisk tjenestepensjon også gjøres gjeldende for institusjoner uten skatteplikt.»

Akademikerne mener at det bør ligge incentiver eller krav om oppfølging av obligatorisk tjenestepensjon også for foretak som ikke er skattepliktige, slik at arbeidstakerne sikres obligatorisk tjenestepensjon.

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) uttaler:

> «Vi er imidlertid klar over at slike virksomheter [ikke-skattepliktige foretak] vanskelig vil kunne inkluderes i ordningen med obligatorisk tjenestepensjon med mindre en ved innføringen av obligatorisk tjenestepensjon generelt utvider virkeområdet for pensjonslovene. Banklovkommisjonen har derfor vurdert slike spørsmål til å ligge utenfor kommisjonens mandat. HSH vil derfor be om at de spørsmål som en slik generell utvidelse av pensjonslovenes rekkevidde vil reise, utredes nærmere.»

Også *Statens Pensjonskasse* er kritiske til at ikke-skattepliktige foretak ikke omfattes av utkastet. *Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)* er på sin side usikker på om avgrensningen til skattepliktige foretak er tilstrekkelig presist til å avgjøre om et foretak skal omfattes av plikten til å opprette pensjonsordning, og viser til at et foretak kan være delvis skattepliktig og at det for eksempel innenfor idretten kontinuerlig vurderes om det foreligger skatteplikt eller ikke.

FNH forutsetter at dagens praksis med hensyn til ikke-skattepliktige foretaks adgang til å opprette pensjonsordning er i tråd med pensjonslovene:

> «Banklovkommisjonen går inn for å begrense plikten til å opprette pensjonsordning til de foretak som har adgang til å opprette pensjonsordning etter pensjonslovene. Banklovkommisjonen ser ut til å mene at et foretaks adgang til å opprette en pensjonsordning i henhold til lov

om foretakspensjon eller lov om innskuddspensjon er betinget av at foretaket er skattepliktig i Norge.

FNH stiller seg kritisk til Banklovkommisjonens vurderinger i forhold til hvilke foretak som har anledning til å opprette pensjonsordning etter pensjonslovene. FNH mener kommisjonens standpunkt ikke kan sies å være i tråd med etablert likningspraksis gjennom lang tid (over 30 år) ettersom det lenge har vært akseptert fra skattemyndighetene at foretak uten skatteplikt har opprettet ordninger etter pensjonslovene, samtidig som premieinnbetalingene behandles etter samme skatteregler som etter pensjonslovene for de ansatte. En annen tolkning vil kunne ha vidtrekkende konsekvenser for ansatte i slike foretak. FNH forutsetter at Banklovkommisjonens vurderinger på dette punktet ikke medfører at eksisterende tjenestepensjonsordninger for foretak uten skatteplikt må legges om.

Det kan i denne sammenheng for øvrig vises til at Kredittilsynet i brev til Gjensidige NOR Spareforsikring av 29.05.00 om krav til kollektiv pensjonsordning for skattefri institusjon hvor medlemmene betaler medlemsinnskudd, synes å støtte at ikke skattepliktige virksomheter har anledning til å opprette pensjonsordning etter lov om foretakspensjon. I brevet heter det blant annet:

«Kredittilsynet forstår den nye loven og departementets uttalelser slik at foretak som ikke driver skattepliktig virksomhet står fritt med hensyn til om de vil tilpasse sin pensjonsordning til den nye loven. [...] I de tilfelle hvor medlemmene betaler deler av premien vil medlemmene normalt kreve inntektsfradrag for dette medlemsinnskuddet. Dersom medlemmene skal ha krav på slikt inntektsfradrag vil pensjonsordningen måtte tilpasses lov om foretakspensjon.»

FNH mener videre at den avgrensning Banklovkommisjonen foretar i forhold til hvilke foretak som er omfattet neppe kan sies å være i tråd med Stortingets intensjon. FNH mener det ut fra behandlingen av St.meld. nr. 12 (2004-2005) Pensjonsmeldingen synes å være klart at intensjonen med lov om obligatorisk tjenestepensjon skal være å sikre at flest mulig ansatte som pr. i dag ikke har tjenestepensjon skal omfattes av lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Dette tilsier etter FNHs oppfatning at lov om obligatorisk tjenestepensjon også bør gjøres gjeldende for foretak uten skatteplikt. Ettersom hovedformålet med innføringen av en obligatorisk tjenestepensjon i første rekke har vært å gi tjenestepensjon til alle arbeidstakere som i dag kun vil få pensjonsytelser fra folketrygden, mener FNH det er uheldig dersom foretakets status som ikke skattepliktig skal ekskludere en stor gruppe arbeidstakere fra obligatorisk tjenestepensjon.

FNH forutsetter at foretak som ikke har skatteplikt, men som har pensjonsordninger som følger reglene i lov om foretakspensjon eller lov om innskuddspensjon, kan videreføre disse med samme skattevirkninger for de ansatte som i dag. Videre bør lov om obligatorisk tjenestepensjon gjøres gjeldende også for foretak som ikke har skatteplikt.»

Skattedirektoratet har tatt opp enkelte problemstillinger knyttet til utenlandske foretak:

«I punkt 7.1.2 vurderes det om utenlandske foretak med skattepliktig virksomhet her i riket bør være omfattet av ordningen med obligatorisk tjenestepensjon selv om virksomheten ikke drives via et norsk datterselskap. Det fremgår her at dette i stor grad vil omfatte utenlandske selskaper som driver virksomhet i Norge gjennom filial/fast driftssted og hvor de ansatte er hjemmehørende i Norge og pliktige medlemmer av folketrygden.

Utenlandske selskaper som driver midlertidig virksomhet i Norge gjennom et fast driftssted (skatteplikt i Norge) og som har utenlandske ansatte som er pliktige medlemmer i folketrygden er ikke omtalt. Vi antar at det er en betydelig mengde utenlandske arbeidstakere som er trygdet i Norge under sitt arbeidsopphold her selv om mange utenlandske arbeidstakere vil være unntatt fra norsk trygd etter reglene i Rådsforordning 1408/71 og trygdeavtaler med andre land.

I punkt 7.1.3 omhandles i hvilken grad personlige næringsdrivende skal kunne være omfattet av en ordning med obligatorisk tjenestepensjon. Her savnes en omtale av utenlandske personlige næringsdrivende som driver virksomhet i Norge gjennom et fast driftssted (skatteplikt i Norge) og som er pliktige medlemmer i folketrygden.

Utenlandske foretak som har en utenlandsk pensjonsordning som er minst like god som de norske, skal unntas fra plikten til å ha en norsk tjenestepensjonsordning. Det bør i den forbindelse avklares hvem som skal foreta en vurdering av de utenlandske pensjonsordningene. Vi antar at dette vil kunne bli særlig problematisk i forhold til utenlandske foretak som i en relativt kort periode har fast driftssted i Norge.»

Norsk Sjøoffisersforbund mener at virkeområdet bør utvides til også å omfatte EØS-borgere som er ansatt på skip med utenlandsk flagg, og ansatt gjennom et kontor i Norge.

Arbeidsgiverforeningen NAVO er av den oppfatning at det ikke foreligger noen entydig definisjon av begrepet «offentlig eller kommunalt ansatte», og at dette bør presiseres nærmere i forhold til lovutkastet § 1 tredje ledd.

Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) har også kommentarer til lovutkastets anvendelse i forhold til kommunale pensjonsordninger:

> «KS registrerer at utredningens forslag til ny lov om obligatorisk tjenestepensjon direkte ikke vil gis anvendelse på kommunene og kommunale foretak, kfr. unntaket etter lovforslagets § 1, nr. 3. KS bekrefter at kommunene/fylkeskommunene og kommunale/fylkeskommunale foretak eller andre bedrifter som er medlem i KS, enten de er skattepliktige eller ikke, har fastsatt tjenestepensjonsordninger gjennom Hovedtariffavtalen og Energiavtalen i KS' tariffområder. Disse gir vesentlig bedre ytelser, og er således unntatt etter forslaget.»

For øvrig har *Kredittilsynet* i sin høringsuttalelse vist til at det vil kunne være behov for forskriftshjemler på ulike områder.

4.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag om en egen bestemmelse som angir lovforslagets virkeområde.

Et viktig spørsmål, som også flere høringsinstanser har vært opptatt av, er hvorvidt plikten bare skal legges på foretak som gis inntektsfradrag etter skatteloven for sitt tilskudd til pensjonsordningen, eller om også skattefrie foretak skal pålegges plikt til å ha tjenestepensjon. Banklovkommisjonen har i forhold til dette spørsmålet, som nevnt foran, foreslått å bygge avgrensningen av plikten på de gjeldende reglene om virkeområdet for pensjonslovene. Både foretakspensjonsloven § 1-1 og innskuddspensjonsloven § 1-1 bestemmer at loven gjelder ordninger «hvor det gis eller har vært gitt inntektsfradrag etter skatteloven § 6-46, og foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning». Mange av høringsinstansene er kritiske til denne delen av forslaget, og har gått inn for en utvidelse av plikten slik at denne også skal gjelde skattefrie foretak.

«Skattefri sektor» omfatter blant annet virksomhet som ikke har erverv til formål, som for eksempel foreninger, stiftelser, frivillige organisasjoner, kirkesamfunn og politiske partier, samt foretak som er eksplisitt unntatt fra skatteplikt. En utredning av plikten til å ha tjenestepensjonsordning for skattefrie foretak lå ikke innenfor Banklovkommisjonens mandat. En avgrensning av plikt til å ha tjenestepensjon til foretak med skatteplikt ville innebære at foretak uten skatteplikt, og ansatte i slike foretak, ikke ville bli omfattet av ordningen med obligatorisk tjenestepensjon. En avgrensning av plikten basert på om foretaket er skattepliktig eller ikke ville også kunne lede til vanskelige avgrensningsspørsmål. Departementet har lagt avgjørende vekt på dette, samt innvendingene i høringen, og har kommet til at en ikke vil avgrense virkeområdet til foretak med skatteplikt.

Etter det departementet er kjent med, har mange skattefrie foretak valgt å opprette pensjonsordning for sine ansatte, men departementet har ikke kunnet skaffe full oversikt over antall foretak eller antall ansatte som vil bli omfattet av en utvidelse av plikten til alle foretak. Departementet kjenner heller ikke til i hvilken grad ordninger i skattefrie foretak er utformet i samsvar med foretaks- og innskuddspensjonsloven. Departementet antar imidlertid at mange av ordningene vil ha et økonomisk innhold som vil tilfredsstille minstekravene i lovforslaget.

Departementet slutter seg samtidig til forslaget fra Banklovkommisjonen om at plikten, og adgangen til å ha tjenestepensjonsordning etter innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven, utvides noe i forhold til de gjeldende krav om minste antall årsverk og antall ansatte i innskuddspensjonsloven § 2-3 og foretakspensjonsloven § 2-2. Departementet foreslår i tråd med dette at plikten til å opprette pensjonsordning skal gjelde for foretak som har:

a) minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling,
b) minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
c) personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

Det vises til lovforslaget § 1.

Departementet foreslår også en endring i foretakspensjonsloven § 1-1 og innskuddspensjonsloven § 1-1 som innebærer at vilkåret om inntektsfradrag i disse to lovene tas ut. Dette innebærer igjen at virkeområdet for de to pensjonslovene utvides til også å omfatte «skattefri sektor». Det er ikke behov for endringer i skattereglene på grunn av dette. Departementet foreslår videre som nevnt

endringer i de to pensjonslovene som åpner for adgang til å ha tjenestepensjonsordning når foretaket har personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid i foretaket som minst tilsvarer to årsverk. Det vises til lovforslaget § 10 om endringer i andre lover.

Departementet slutter seg til forslaget fra Banklovkommisjonen om at foretak som har pensjonsordning i henhold til lov eller tariffavtale for statlig eller kommunalt ansatte, ikke skal omfattes av plikten til å ha pensjonsordning etter lovforslaget her. Plikten til å ha pensjonsordning skal dermed avgrenses mot staten, kommunene, og statlige og kommunale foretak. Plikten skal også avgrenses mot såkalte fristilte foretak, det vil si foretak som har hatt en tilknytning til stat eller kommune, men som ikke lenger er bundet til å ha pensjonsordning i henhold til krav i lov eller tariffavtale for statlig eller kommunalt ansatte. Dersom slike foretak, uten å være bundet til det, faktisk har en pensjonsordning som oppfyller kravene som nevnt, skal foretaket ikke omfattes av plikten til å ha pensjonsordning etter lovforslaget her. Det vises til lovforslaget § 1 tredje ledd. Det er foretatt enkelte mindre språklige endringer i forhold til Banklovkommisjonens utkast. En nærmere avgrensning av plikten til å ha pensjonsordning etter loven her, vil eventuelt kunne fastsettes i forskrift med hjemmel i lovforslaget § 1 fjerde ledd.

Etter foretakspensjonsloven § 3-3 første ledd og innskuddspensjonsloven § 4-2 første ledd skal henholdsvis en foretakspensjonsordning og innskuddspensjonsordning omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet er fastsatt i lov eller forskrift. Dette reiser spørsmål i forhold til foretak hvor noen arbeidstakere er medlemmer av en annen pensjonsordning. Dette kan være såkalte «tverrgående» ordninger, dvs. ordninger som gjelder for en bestemt yrkesgruppe uavhengig av hvor arbeidstakeren er ansatt. Pensjonsordningen for sykepleiere er et eksempel på en slik ordning. Det kan også være andre lovfestede eller tariffestede pensjonsordninger. Spørsmålet er hvordan plikten til å ha pensjonsordning etter loven her skal utformes for disse foretakene. Departementet sendte 2. juli 2004 på høring et forslag til forskrift som gir adgang til å gjøre unntak fra kravet om at alle arbeidstakere skal være med i en foretakspensjonsordning når arbeidstakeren er medlem av en annen pensjonsordning som ikke er foretakspensjonsordning. Departementet tar sikte på å fastsette en forskrift om dette med hjemmel i foretakspensjonsloven § 3-3 første ledd og innskuddspensjonsloven § 4-2 første ledd, jf. § 1 fjerde ledd i lovforslaget her, som kan tre i kraft samtidig med ikrafttredelsen av loven om obligatorisk tjenestepensjon. Det legges opp til at foretaket i henhold til en slik forskrift ikke vil få plikt til å la en foretakspensjonsordning eller innskuddspensjonsordning omfatte arbeidstakere som er medlemmer av en annen pensjonsordning.

Etter departementets vurdering løses dette spørsmålet ikke av foretakspensjonsloven § 3-3 tredje ledd fordi bestemmelsen kun gjelder for arbeidstakere som er medlem av en annen *foretakspensjonsordning*. Departementet ser etter dette ikke behov for nå å følge opp Banklovkommisjonens forslag om at foretakspensjonsloven § 3-3 tredje ledd skal gjelde tilsvarende for innskuddspensjonsordninger. En bestemmelse med tilsvarende innhold vil eventuelt kunne fastsettes i forskrift som nevnt over, med hjemmel i innskuddspensjonsloven § 4-2 første ledd.

Departementet foreslår å bruke samme definisjon av «foretak» som i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Det vises til lovforslaget § 1 annet ledd. Etter departementets vurdering vil utenlandske foretak omfattes i den grad de oppfyller vilkårene i lovforslaget § 1 første ledd og § 2 første ledd.

Departementet slutter seg til forslaget fra høringsinstansene om at det bør tas inn en mer generell forskriftshjemmel i lovforslaget. Det vises til lovforslaget § 1 fjerde ledd. Lovforslaget § 1 fjerde ledd gir også Kongen adgang til ved forskrift eller enkeltvedtak å gjøre unntak fra loven. Slikt unntak kan i så fall gjøres for enkelte eller bestemte grupper av foretak eller arbeidstakere.

Det vil også kunne være aktuelt å gjøre unntak fra plikten til å ha pensjonsordning etter reglene som foreslås i denne proposisjonen for foretak der alle er omfattet av en pensjonsordning som er etablert ved lov, som for eksempel pensjonsordning for apotekere og ansatte ved apoteker.

5 Foretakets plikt til å ha pensjonsordning

5.1 Gjeldende rett

I gjeldende rett finnes det som nevnt bare unntaksvis regler som pålegger foretak i privat sektor å ha pensjonsordning for sine ansatte. Opprettelse av pensjonsordning er således som hovedregel *frivillig*, jf. også omtalen ovenfor under avsnitt 4.1. Foretak som har pensjonsordning etter foretakspensjonsloven kan også etter nærmere regler bestemme at det skal foretas endringer i pensjonsplanen, jf. foretakspensjonsloven §§ 5-8 og 5-9. Foretak som har pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven kan endre innskuddsplanen etter de regler som gjelder endring av regelverket for ordningen, jf. innskuddspensjonsloven § 5-1 tredje ledd. Foretaket kan videre vedta at pensjonsordningen skal opphøre, avvikles eller omdannes etter reglene i henholdsvis foretakspensjonsloven kapittel 15 og innskuddspensjonsloven kapittel 13 og 14.

Hovedregelen i foretakspensjonsloven § 3-3 første ledd og innskuddspensjonsloven § 4-2 første ledd er at alle arbeidstakere som har fylt 20 år, har rett til medlemskap i pensjonsordningen. Det stilles ingen krav til hvor lenge arbeidstakeren har vært ansatt i foretaket. For pensjonsordninger med foretakspensjon har imidlertid denne regelen ennå ikke trådt i kraft. Det følger av foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd at lovens § 3-3 første ledd er blant de bestemmelser som først skal tre i kraft 1. januar 2008, se Innst. O. nr. 50 (1999-2000) side 73-74. Det følger av foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd at reglene i det tidligere forskriftsverket fra 1968 § 4 gjelder inntil videre. Utgangspunktet i denne bestemmelsen var at alle arbeidstakere som var omfattet av folketrygden, skulle opptas som medlem i pensjonsordningen. Samtidig åpnet bestemmelsen for at det i regelverket kunne fastsettes krav om at arbeidstakeren «har vært i arbeidsgiverens tjeneste en viss tid, høyst fem år», men med det unntak at arbeidstakere som «har fylt 25 år skal likevel tas med i pensjonsordningen etter ett års tjeneste».

Etter innskuddspensjonsloven § 4-2 gjelder derimot kravet til minstealder for medlemskap 20 år uten tilsvarende overgangsperiode. Arbeidstakere som ansettes av foretaket og som oppfyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, opptas som medlem fra første arbeidsdag i foretaket, jf. innskuddspensjonsloven § 4-2 annet ledd.

Begge pensjonslovene tillater at det i regelverket fastsettes minstekrav til alder som er lavere enn i lovverket, jf. foretakspensjonsloven § 3-3 og innskuddspensjonsloven § 4-2.

Foretakspensjonsloven § 3-5 og innskuddspensjonsloven § 4-2 tredje ledd fastsetter at arbeidstakere med minst en femdels stilling skal omfattes av pensjonsordningen. Et tilsvarende krav til en femdels årsverk gjelder for sesongarbeidstakere, jf. foretakspensjonsloven § 3-6 og innskuddspensjonsloven § 4-2 fjerde ledd. De to pensjonslovene åpner for at det i regelverket for den enkelte ordning kan fastsettes lavere minstekrav til deltidsstilling/sesongarbeidstakere. Det følger av disse reglene at arbeidstakere som er sesongarbeidere, og som i løpet av et kalenderår har utført arbeid i foretaket som tilsvarer mindre enn en femdel av fulltidsstilling, ikke skal være medlem av pensjonsordningen. Det er imidlertid åpnet for at foretaket på frivillig grunnlag kan fastsette i regelverket at disse allikevel skal være medlem. Foretaket har også adgang til å fastsette i regelverket at sesongarbeidere bare skal opptas som medlem dersom det arbeidet som er utført i løpet av de siste tre årene, utgjør minst en femdel av fulltidsstilling for hvert av de tre årene. Bestemmelsene i innskuddspensjonsloven er trådt i kraft, men for foretakspensjonsordninger trer ikke foretakspensjonsloven §§ 3-5 første ledd og 3-6 første ledd i kraft før 1. januar 2008, jf. foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd bokstav a. Inntil da gjelder bestemmelsen i 1968-forskriften § 4 nr. 2 bokstav a. For eksisterende ytelsesordninger innebærer dette at det i regelverket kan settes som vilkår for medlemskap at en deltidsansatt har minst 50 prosent av full stilling, og at en sesongarbeidstaker må ha arbeidet i foretaket i minst 130 uker i løpet av de siste fem år og ikke mindre enn 20 uker i noen av årene. På samme måte som overgangsregelen for minstealder kom bestemmelsen om overgangsregelen for deltidsansatte og sesongar-

beidere inn under stortingsbehandlingen og er begrunnet i kostnadshensyn.

Foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd tillater at regelverket for en pensjonsordning fastsetter at eldre arbeidstakere (eller grupper av slike arbeidstakere) som *ved ansettelsen* har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder, som hovedregel skal tas opp som medlem av pensjonsordningen. Det kan imidlertid i regelverket for en pensjonsordning fastsettes at slike arbeidstakere ikke skal opptas som medlem, eller bare opptas som medlem på særskilte vilkår (§ 3-9 annet ledd), for eksempel at arbeidstakeren ikke har mindre enn 5 år igjen til pensjonsalderen. I pensjonsplanen kan det i alle tilfelle fastsettes at ytelsene for slike arbeidstakere skal være lavere enn for andre medlemmer (§ 5-6 første ledd bokstav c). Det er dermed reelt sett opp til foretakene å avgjøre i hvilken utstrekning arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen skal sikres pensjonsrettigheter. Disse bestemmelsene gjelder bare for pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon. Dette fremgår av § 3-9 fjerde ledd som gjør utrykkelig unntak for pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon.

Heller ikke innskuddspensjonsloven inneholder tilsvarende særlige regler om arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen, jf. loven § 4-2. Dette har sammenheng med at årlig innskudd/innskuddspremie som hovedregel er fastsatt i prosent av den lønn arbeidstakerne mottar fra foretaket, og at det i forhold til en slik ordning ikke er grunn til å forskjellsbehandle eldre og yngre arbeidskraft. Pensjonskostnader fastsatt til en bestemt prosent av lønn blir en del av det samlede vederlag som foretaket tilbyr sine arbeidstakere.

Arbeidstaker som ikke er arbeidsfør på den tid arbeidstakeren ellers skulle opptas som medlem, skal først bli medlem av pensjonsordningen når arbeidstakeren begynner å arbeide i stillingen, med mindre annet er bestemt i regelverket, jf. foretakspensjonsloven § 3-8. Innskuddspensjonsloven har ikke særskilte regler om opptak av arbeidstakere som er uføre.

Foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd inneholder dessuten enkelte overgangsregler til reglene om medlemskap. I henhold til denne bestemmelsen trer bestemmelsene i § 3-3 første ledd, § 3-5 første ledd og § 3-6 først i kraft syv år etter at loven er trådt i kraft, jf. bokstav a.

5.2 Banklovkommisjonens forslag

Foretak som ikke har pensjonsordning

Banklovkommisjonen har foreslått regler for foretak som ikke har pensjonsordning for sine ansatte, jf. lovutkastet § 2 første og annet ledd. Dette vil gjelde foretak som ved lovens ikrafttreden ikke har pensjonsordning, samt foretak som etableres etter at loven er trådt i kraft.

Forutsatt at foretaket omfattes av § 1 i Banklovkommisjonens lovutkast, skal foretak som ikke har pensjonsordning for sine arbeidstakere i henhold til lovutkastet § 2 første ledd opprette pensjonsordning i henhold til innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven. På dette punktet gis således arbeidsgiver valgfrihet med hensyn til hvilken type pensjonsordning som skal opprettes. Dette presiseres også i utkastet § 2 tredje ledd første punktum. Pensjonsordningen skal sikre arbeidstakerne *alderspensjon*, jf. utkastet § 2 første ledd. Etterlatte- og uførepensjon omfattes således ikke av Banklovkommisjonens forslag. De nærmere kravene til alderspensjonens størrelse er foreslått regulert i utkastet § 3 og § 4, jf. omtale nedenfor under kapittel 6 og 7. Dersom et foretak har parallelle pensjonsordninger, foreslår Banklovkommisjonen at hver av ordningene skal oppfylle disse minstekravene, jf. utkastet § 2 sjette ledd første punktum. Dersom et foretak har kombinerte pensjonsordninger, foreslås det i Banklovkommisjonens utkast at det er ordningen med ytelsesbasert alderspensjon som skal oppfylle minstekravene. Det vises til utkastet § 2 sjette ledd annet punktum.

I tråd med de to pensjonslovene åpnes det i utkastet for at også arbeidsgiveren eller annen person som må anses som innehaver av foretaket, kan være medlem i pensjonsordningen, jf. utkastet § 2 tredje ledd annet punktum. Forutsetningen er imidlertid at denne oppfyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, jf. utkastet § 2 tredje ledd annet punktum.

Foretak som ikke oppfyller kravene i innskuddspensjonsloven § 2-3 første ledd bokstav a og foretakspensjonsloven § 2-2 første ledd bokstav a om krav til minste antall arbeidstakere og arbeidstid i foretaket, har i henhold til Banklovkommisjonens utkast også plikt til å opprette pensjonsordning. Det vises til utkastet § 2 annet ledd. Plikten oppstår imidlertid bare dersom arbeidstakerne hver har minst en femdels stilling, og de til sammen utfører arbeid som tilsvarer to årsverk eller mer, jf. utkastet § 2 annet ledd. Bestemmelsen representerer også et unntak fra de alminnelige reglene om medlemskap i innskudds- og foretakspensjonsloven.

Utover dette har Banklovkommisjonen ikke foreslått særskilte medlemskapsregler for obligatorisk tjenestepensjonsordning. Innskuddspensjonslovens og foretakspensjonslovens bestemmelser vil således gjelde.

Banklovkommisjonen har videre foreslått at det skal fastsettes et regelverk for pensjonsordningen, og at dette regelverket må oppfylle kravene i innskuddspensjonsloven § 2-5 første ledd og foretakspensjonsloven § 2-1 fjerde ledd. Det vises til lovforslaget § 2 fjerde ledd. Det skal fremgå av regelverket for ordningen at alderspensjonen minst skal tilsvare ytelsene som må antas å komme til utbetaling under en ordning som oppfyller de minstekravene som følger av utkastet § 3 og § 4, jf. utkastet § 2 femte ledd første punktum. Det følger videre av utkastet § 2 femte ledd annet punktum at foretaket ikke senere har adgang til å endre regelverket slik at minstekravene i utkastet §§ 3 og 4 ikke lenger vil være oppfylt.

Foretak som har pensjonsordning

For foretak som allerede har pensjonsordning i henhold til innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven, har Banklovkommisjonen foreslått en egen bestemmelse i utkastet § 5. Foretak som har pensjonsordning skal påse at bestemmelsene om alderspensjon i ordningens regelverk, oppfyller de minstekravene som følger av utkastet § 3 og § 4, jf. utkastet § 5 første ledd første punktum. Denne plikten knytter seg til tidspunktet for iverksetting av obligatorisk tjenestepensjon. Tidspunktet for iverksetting følger av utkastet § 11, jf. omtale nedenfor under avsnitt 12.1.

Foretak som finner at minstekravene ikke er oppfylt, skal endre regelverket slik at disse kravene oppfylles. Det vises til utkastet § 5 første ledd annet punktum.

I likhet med det som følger av utkastet § 2 femte ledd annet punktum, jf. omtale ovenfor, kan foretaket ikke foreta endringer i regelverket som vil innebære at minstekravene i utkastet § 3 og § 4 ikke lenger vil være oppfylt. Dette følger av utkastet § 5 annet ledd.

Bortfall av foretakets plikt

Foretakets plikt til ha pensjonsordning faller etter Banklovkommisjonens utkast bort dersom vilkårene i utkastet § 2 første og annet ledd ikke er oppfylt, og heller ikke vil være det i løpet av et kalenderår, jf. utkastet § 8 annet ledd første punktum. Foretaket står da fritt til å la pensjonsordningen gå til opphør og avvikles etter de alminnelige reglene om dette i innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven. Foretaket kan også ha anledning til å videreføre ordningen etter reglene i utkastet § 7 om heleide foretak, jf. omtale av denne bestemmelsen nedenfor under kapittel 11.

Banklovkommisjonen foreslår i utkastet § 8 første ledd at spørsmålet om vilkårene i utkastet § 2 første og annet ledd er oppfylt, skal avgjøres ut fra de arbeidstakere som var ansatt i foretaket ved utgangen av siste kalenderår.

5.3 Høringsinstansenes merknader

Enkelte høringsinstanser har kommentert at utkastet legger opp til at foretaket kan velge å opprette enten en innskuddspensjonsordning eller en foretakspensjonsordning:

ALT uttrykker skepsis til at plikten tar utgangspunkt i innskuddsbasert pensjon. De er av den oppfatning at ytelsesbasert tjenestepensjon er å foretrekke både når det gjelder selve ytelsen man får ved oppnådd pensjonsalder og varigheten av ytelsen.

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) uttaler at de er særlig opptatt av at en del lavtlønnsgrupper kan bli avspist med lite eller ingenting i ytelsesordninger og mener at de ansatte skal gis en absolutt rett til å kreve at lovens minimumsordning i lovutkastet § 3 innføres dersom de mener seg bedre tjent med det enn en ytelsesordning.

Norsk skuespillerforbund mener det er viktig at utformingen av tjenestepensjonsordning skjer gjennom forhandlinger mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Det bør etter Norsk skuespillerforbunds oppfatning fremkomme av en lov om obligatorisk tjenestepensjon at arbeidsgiver og arbeidstaker skal slutte avtale om hvordan pensjonsordningen skal være.

For øvrig dreier høringsuttalelsene seg i hovedsak om hvor omfattende foretakets plikt bør være:

Landsforeningen for trafikkskadde og *Norsk Journalistlag* mener at obligatorisk tjenestepensjon også bør omfatte uførepensjon i tillegg til alderspensjon.

Norges Rederiforbund er av den oppfatning av sjømenn i utenriksfart bør holdes utenfor. Rederiforbundet uttaler også blant annet:

> «Det er et problem at gjeldende regler for innskudds- og ytelsesordninger forutsetter at alle som omfattes av folketrygdlovens regler skal omfattes. Etter at folketrygdloven for få år siden ble utvidet til å omfatte alle ansatte på offshore entreprenørfartøyer i virksomhet på norsk sokkel, uansett bosted, har det vært nødvendig å medta også ansatte bosatt i utlan-

det på meget kortvarig tjeneste på norsk sokkel. Det er påkrevet at man i forbindelse med innføring av en ny obligatorisk alderspensjonsordning innfører bestemmelser som unntar arbeidstakere bosatt i utlandet fra norske trygd- og pensjonsregler dersom de er midlertidig ansatt eller bare har kortvarig tjeneste på entreprenørfartøy i virksomhet på norsk sokkel.»

For øvrig går *Norges Rederiforbund* inn for at plikten må gjelde innskuddsbaserte, og ikke ytelsesbaserte ordninger.

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH), Likestillingsombudet og *Norges Taxiforbund* støtter Banklovkommisjonens forslag til avgrensning av plikten, jf. utkastet § 2 annet ledd. *Verdipapirfondenes Forening* gir uttrykk for at Banklovkommisjonens forslag på dette punktet representerer en fornuftig avgrensning, og uttaler videre:

«Vi vil imidlertid bemerke at vi finner det noe besynderlig at et foretak vil kunne ha plikt til å opprette en tjenestepensjon (fordi antall årsverk overstiger 2), men samtidig ikke ha rett til å opprette en ordning etter innskuddspensjonsloven (fordi ingen ansatt arbeider mer enn 75 prosent av full stilling). Etter vår oppfatning bør det ikke legges noen beskrankninger når det gjelder foretaks muligheter til å opprette en tjenestepensjonsordning for sine ansatte. Vi kan ikke se hvorfor en person som har deltidsjobb hos flere arbeidsgivere, generelt skal være avskåret fra å inngå i en pensjonsordning. Vi vil derfor tilrå at innskuddspensjonsloven endres slik at den gir adgang for alle foretak som ønsker det å opprette en tjenestepensjonsordning for sine ansatte - uavhengig av hvilken stillingsbrøk de måtte ha.»

UNIO, Norsk Journalistlag og *Norsk Skuespillerforbund* mener på sin side at terskelen for foretakets plikt er satt for høyt, jf. utkastet § 2 annet ledd.

Bedriftsforbundet, COOP NKL BA (Coop) og *Norges Bondelag* er imidlertid av den oppfatning at de foreslåtte grensene på en femdels stilling og til sammen to årsverk, er en for lav grense og vil omfatte uforholdsmessig mange.

Nærings- og Handelsdepartementet tilrår at innskuddspensjonsloven endres slik at alle foretak som ønsker det, gis adgang til å opprette en tjenestepensjonsordning for sine ansatte, uavhengig av stillingsbrøk.

En stor andel av merknadene til dette punktet er knyttet til de nærmere medlemskapsbestemmelsene i de to pensjonslovene:

Rikstrygdeverket uttaler:

«Medlemskapsbestemmelsene i Lov om foretakspensjon og Lov om innskuddspensjon er i dag ulike. Banklovkommisjons forslag legger ikke opp til å harmonisere disse ved innføring av obligatorisk tjenestepensjon. Bedriftens valg av type pensjonsordning, eller det forhold om ordningen er opprettet før eller etter innføring av obligatorisk tjenestepensjon vil kunne være førende for i hvilken grad eldre/yngre/deltidsansatte arbeidstakere omfattes av ordningen. Dette er etter Rikstrygdeverkets oppfatning en svakhet ved banklovkommisjonens forslag, fordi det på denne måten ikke tas høyde for at Stortinget vedtak i realiteten også innebærer at dagens eksisterende pensjonsavtaler etter de to pensjonslovene går fra å være frivillige for den enkelte bedrift til å bli obligatoriske.

Det kan stilles spørsmål om hvorvidt medlemmene (dvs. arbeidstakerne) vil se en slik forskjellsbehandling som rimelig, spesielt fordi den kan gi noen av arbeidstakerene i bedrifter som allerede har avtale om tjenestepensjon en svakere stilling enn de som får tjenestepensjon med hjemmel i den nye loven. Vi mener at det nøye bør vurderes om en slik forskjellsbehandling er formålstjenlig, sett i forhold til befolkningens tillit til pensjonssystemet generelt, og til de kommende reformene spesielt. Etter vår oppfatning bør medlemskapsbestemmelsene innenfor Lov om obligatorisk tjenestepensjon harmoniseres fra innføring av ordningen.

På denne bakgrunn støtter Rikstrygdeverket Banklovkommisjonens konklusjon om at overgangsbestemmelsene i dagens Lov om foretakspensjon i forhold til yngre og deltidsansatte arbeidstakeres rett til medlemskap i ytelsespensjonsordninger ikke skal gjelde for ordninger opprettet etter innføring av lov om obligatorisk tjenestepensjon. Rikstrygdeverket mener at dette også bør gjelde for de ytelsesordninger som er opprettet før innføring av obligatorisk tjenestepensjon.

På den annen side mener vi at man bør oppheve den adgangen bedriftene i dag har til å holde eldre arbeidstakere (personer med mindre enn ti år igjen til pensjonsalder) utenfor ordninger etter Lov om foretakspensjon. Som et minimum bør disse arbeidstakerne sikres rett til minimumsnivået i den foreslåtte Lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Begrunnelsen for at bedriftene har hatt anledning til å holde eldre arbeidstakere utenfor har vært kostnadshensyn, og frykt for at disse gruppene dermed støtes ut av arbeidslivet. Slik vi leser Banklovkommisjonens utredning er ikke denne kostnadsproblematikken like aktuell i dag som tidligere. Man kan like gjerne snu argumentasjonen, og si at en tjenes-

tepensjonsordning kan fungere som et incentiv for eldre arbeidstagerne til å stå lenger i arbeidslivet. En endring i denne retning vil dermed støtte opp under målene for pensjonsreformen, og også målene for avtalene om et mer inkluderende arbeidsliv.

Vi vil også anføre at de eldre arbeidstakerne det her er snakk om arbeider i bedrifter som allerede har ytelsesbasert tjenestepensjon, alternativt vil de bli ansatt i slike bedrifter. Rikstrygdeverket formoder at disse bedriftene har like god eller bedre mulighet til å kunne innføre minimumskravene i Lov om obligatorisk tjenestepensjon for denne gruppen enn mange av de bedriftene som fra 2006 skal innføre obligatorisk tjenestepensjon for alle sine ansatte.»

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Coop, Arbeidsgiverorganisasjonen for samvirkeforetak (SAMFO), HSH og *Sparebankforeningen* er alle av den oppfatning at det bør innføres en bestemmelse om karantenetid på 12 måneders ansettelse før man opptas i ordningen. NHO uttaler dessuten:

«Etablering av tjenestepensjon har hittil vært frivillig. Dersom regelverket ble oppfattet som for vanskelig å håndtere, kunne bedriftene bare la være å etablere en ordning, eller nøye seg med å etablere en kollektiv livrente for særlige grupper av ansatte. Nå blir tilpasning til LOF og LOI problematisk fordi en betydelig andel av de bedrifter som må opprette ordning etter OTP sysselsetter personer hvor arbeidsforholdet er kortvarig, dvs. under 12 måneder. Dette gjelder særlig bedrifter innen tjenesteyting. Fra lønnsstatistikken som NHO innhenter for hotell- og restaurantområdet, som så godt som i sin helhet vil bli omfattet av OTP, finner vi at bortimot halvparten av arbeidsstokken i ett års lønnsstatistikk ikke finnes igjen i neste års statistikk. Og da har vi korrigert for at en del av bedriftene faller ut på grunn av at det er utvalgstelling. Det er særlig to bestemmelser i LOF/LOI som sammen vil gi problemer for foretakene som faller inn under OTP. Det gjelder (vi bruker LOI som utgangspunkt) §4-2 (2): En arbeidstaker som ansettes av foretaket og fyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen opptas som medlem fra første dag i foretaket og LOI §6-1 (2):Ved opphør av medlemskap beholder medlemmet sin rett til den pensjonskapital som er opptjent ved fratreden, med mindre medlemskapet da har vart i kortere enn 12måneder.

For mange av de bedrifter som nå blir omfattet av OTP, vil det dermed på grunn av stor gjennomstrømming av ansatte hvert år oppstå den situasjon at de først må betale innskudd til forsikringsselskapet for så å få dette tilbakeført til premiefond/innskuddsfond for den betydelige andelen ansatte som slutter i løpet av året. Ikke bare er dette en svært ineffektiv betalingsmåte, men medfører også en betydelig administrativ belastning for bedrifter med små administrative ressurser. NHO mener derfor at det er svært viktig at det innføres en bestemmelse som betyr at det må gå en viss tid, for eksempel et år, før en arbeidstaker blir medlem i pensjonsordningen. Premien for det første året betales da i ettertid. Jfr. i den forbindelse LOI § 4-2 (4) hvor det blant annet heter at: «i regelverket kan det fastsettes at en sesongarbeider bare skal opptas som medlem dersom det arbeidet som er utført i løpet av de tre siste år, for hvert år minst utgjør en femdel av full stilling». Det er altså presedens for å utsette opptak i en pensjonsordning. Jfr. også § 1 fjerde ledd i lovutkastet hvor det heter at «Kongen kan ... gjøre unntak fra loven for enkelte eller bestemte grupper av foretak eller arbeidstakere». Risikopremien for uførhet forutsettes da innført fra det tidspunkt arbeidstakeren blir medlem i pensjonsordningen.

En slik risikodekning vil det være vanskelig å tegne med virkning bakover i tid. I utredningen (kap.13) skrives det derfor at « Det er derfor mulig at foretaket kan komme i erstatningsmessig ansvar om det er inntrådt uføretilfelle i den perioden foretaket har hatt plikt til å ha pensjonsordning uten å oppfylle denne plikten». Det er en risiko, særlig i innføringsfasen, for at bedrifter i god tro fortolker loven feil og ikke tegner innskudds/premiefritak for en eller flere ansatte fra første dag. Et erstatningskrav ved eventuell uførhet kan i slike tilfeller bli relativt dramatisk, særlig for mindre bedrifter som vil utgjøre det store flertall av de bedrifter som blir omfattet av loven. NHO kan ikke godta at en obligatorisk tjenestepensjon skal kunne innebære en slik økonomisk felle for bedriftene. Det bør derfor gjelde samme regler for innskudds/premiefritak som for innskudd/premie til alderspensjon, og at innskudds/premiefritaket dermed først gjelder fra det tidspunktet vedkommende blir medlem av pensjonsordningen, etter vårt forslag ett år fra ansettelse, og fremover. Under enhver omstendighet bør reglene utformes slik at bedriftene ikke risikerer å ende opp med et tyngende erstatningsansvar, men kun være ansvarlig for eventuelt ubetalt premie.

Som nevnt ovenfor er det i tjenestepensjonslovene en særlig bestemmelse om utsatt medlemskap for sesongarbeidere. Det er vårt inntrykk at det ikke foreligger noen praksis for hva begrepet sesongarbeider omfatter. Det har sin bakgrunn i at denne bestemmelsen også ble omfattet av overgangsreglene i 2001 og dermed

ikke er blitt utprøvd i faktiske situasjoner. Jfr. våre merknader i forbindelse med lærlinger under pkt. A ovenfor. Her må det vises fleksibilitet i gjennomføringen av loven og gis prioritet til avklaring av tvilstilfelle. Jfr. også våre anførsler ovenfor om mulig erstatningsansvar for bedrifter som kan ha feiltolket bestemmelsene i loven.»

NHO, Coop, SAMFO og *HSH* er også av den oppfatning at lærlinger (som ikke har fullført læretiden før fylte 20 år) bør unntas fra en obligatorisk tjenestepensjon. NHO uttaler blant annet:

«Lærlinger som ikke har fullført læretiden før fylte 20 år bør unntas, jfr. §1-4. De er elever i videregående skole som på grunnlag av en utdanningskontrakt, ikke en ansettelseskontrakt, gjennomfører deler av utdannelsen på videregående nivå gjennom arbeid i bedrift. Innmelding i pensjonsordning for denne gruppen vil bety en særbehandling av denne gruppen innenfor videregående utdanning som er helt fremmed i forhold til intensjonene bak Reform-94. Når forholdet til lærlinger ikke er tatt opp før skyldes det sannsynligvis at man innenfor TPESordningene før 2001 kunne unnta personer under 25 år og fordi man fikk overgangsregler i 2001 for ytelsesordningene som forlenget dette unntaket til 1.januar 2008. Disse overgangsreglene gjelder ikke OTP, og dermed kommer spørsmål om medlemskap i pensjonsordningen for lærlinger over 20 år opp fra 1.juli 2006.»

I tillegg til Rikstrygdeverket, jf. den siterte høringsuttalelsen ovenfor, har *Kredittilsynet* tatt opp spørsmålet om foretakspensjonslovens adgang til å holde eldre arbeidstakere (med mindre enn ti år igjen til pensjonsalder) utenfor pensjonsordningen skal gjelde i en obligatorisk tjenestepensjonsordning:

«Kredittilsynet vil peke på at det er lite rimelig at en så vidt stor gruppe av arbeidstakerne kan holdes utenfor en obligatorisk tjenestepensjonsordning. Vi vil i denne sammenheng minne om at reglene i foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd er utformet for en type pensjonsordninger som er frivillige. Vi ser imidlertid at det reises betydelige problemstillinger i forhold til å endre denne bestemmelsen for eksisterende foretakspensjonsordninger, og er enig i at dette bør gjennomgås i en bredere sammenheng. Det bør imidlertid vurderes om det bør gis en viss kompensasjon til disse arbeidstakerne allerede fra innføringen av obligatorisk tjenestepensjon. Et hensiktsmessig nivå på kompensasjonen kan være tilføring av midler tilsvarende minstekravet i lovutkastet § 3, slik Banklovkommisjonen er inne på. Midlene kan for eksempel benyttes som premie til en individuell pensjonsavtale (IPA) for den enkelte arbeidstaker inntil problemstillingen er gjennomgått i en bredere sammenheng.»

Den norske Aktuarforening tar opp problemstillingen knyttet til arbeidstakere som er uføre ved pensjonsordningens opprettelse:

«Innføringen av obligatorisk innskuddsfritak reiser en del problemstillinger knyttet til personer som allerede er ufør ved opprettelsen av pensjonsordningen. I dag er det slik at en person må være 100 % arbeidsdyktig for å bli tatt opp som medlem i en avtale som omfatter risikodekninger. For sparing til alderspensjon er det ikke et slikt krav. Dersom innskuddsfritaksdekningen også skal gjelde personer som er delvis uføre ved innmeldingstidspunktet, vil dette medføre at premietariffene må settes opp. Dette vil kunne få virkning for alle nye ordninger og også for eksisterende ordninger hvis delvis uføre heretter må behandles annerledes enn tidligere.»

Også *Kredittilsynet* tar opp enkelte problemstillinger knyttet til arbeidstakere som ikke er arbeidsføre:

«Innmelding av sykemeldte/uføre ved opprettelse av en innskuddspensjonsordning som bare omfatter alderspensjon er uproblematisk, siden innskuddspensjonsloven ikke har bestemmelser som gir rett til å kreve at arbeidstakeren er arbeidsfør ved innmelding i ordningen.

Kredittilsynet vil peke på at i en foretakspensjonsordning stilles det normalt krav om arbeidsdyktighet for å bli innmeldt. Dersom dette kravet stilles ved etablering av en pensjonsordning i medhold av ny lov om obligatorisk tjenestepensjonsordning, vil sykemeldte/uføre ikke bli omfattet av pensjonsordningen. Kredittilsynet legger til grum at Banklovkommisjonens intensjon har vært at sykemeldte/uføre kan holdes utenfor i nyetablerte foretakspensjonsordninger. Vi finner at det er rimelig ikke å kreve at denne persongruppen tas opp i pensjonsordningen.

Det følger av foretakspensjonsloven § 1-2 annet ledd bokstav c at uførepensjonist som har blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste, skal regnes som medlem. Banklovkommisjonen foreslår at premiefritak skal være pliktig i en obligatorisk tjenestepensjon. Dette er strengere krav enn i lovens § 6- 7 første ledd annet punktum, hvor det er plikt til å ha premiefritak bare hvis pensjonsordningen omfatter uførepensjon. I medhold av ny lov om obligatorisk tjenestepensjon, vil det med sikkerhet bli

etablert mange pensjonsordninger uten uførepensjon, men med pliktig premiefritak. Det kan reises spørsmål om personer som er uføre, men som ikke mottar uførepensjon fra pensjonsordningen (pga. at ordningen ikke omfatter uførepensjon), er omfattet av medlemsdefinisjonen i lovens § 1-2 annet ledd bokstav c. Verken lovens ordlyd eller forarbeidene gir en klar anvisning på om denne persongruppen er omfattet av medlemsdefinisjonen. Bestemmelsen bruker begrepet «uførepensjonist», noe som kan bli oppfattet som en person som mottar uførepensjon fra pensjonsordningen. Etter Kredittilsynets vurdering bør det være opplagt at denne persongruppen er inkludert i pensjonsordningen, all den tid det løper premiefritak for dem, og det derfor fortsatt opptjenes pensjonsrettigheter. Vi vil understreke viktigheten av at dette forholdet avklares, slik at det ikke er tvil om hvilke persongrupper som skal regnes som medlem. Det bør således fremgå, i det minste av forarbeidene til ny lov om obligatorisk tjenestepensjon, at det i en obligatorisk tjenestepensjonsordning ikke er adgang til å melde ut arbeidstakere som er (helt eller delvis) uføre.»

Videre har *Kredittilsynet* uttalt følgende om forholdet til overgangsreglene i foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd:

«Det er gitt overgangsregler i foretakspensjonsloven § 16-2. I § 16-2 tredje ledd er det gitt særskilte overgangsregler i forhold til reglene om medlemskap i lovens §§ 3-3 til 3-11, Banklovkommisjonen forholder seg i avsnitt 7.3 til lovens § 16-2 tredje ledd på en måte som gir inntrykk av disse overgangsbestemmelsene gjelder for alle foretakspensjonsordninger, også de som er etablert etter lovens ikrafttreden. Kredittilsynet vil vise til at det også tidligere var usikkerhet knyttet til virkeområdet for disse overgangsbestemmelsene, og at tilsynet derfor sendte et likelydende brev datert 4. september 2002 til alle livsforsikringsselskaper og private pensjonskasser (med kopi til Finansdepartementet). I brevet uttales følgende:

«Kredittilsynet er kjent med at flere livsforsikringsselskaper har lagt til grunn at overgangsfristene i § 16- 2 tredje ledd også gjelder for avtaler inngått etter lovens ikrafttreden. Bestemmelsens ordlyd er uklar. Imidlertid kan Kredittilsynet ikke se at selskapenes tolkning av bestemmelsene har holdepunkter i lovens motiver og forarbeider, En slik tolkning vil videre få store konsekvenser for en rekke personer som ikke vil bli meldt inn i foretakspensjonsordningene før overgangsfristen er utløpt på tross av at avtalene er inngått etter lovens ikrafttreden.

Kredittilsynet forstår loven slik at lovgiver ikke, med å unnlate å presisere at § 16-2 tredje ledd kun gjelder for avtaler inngått før lovens ikrafttreden, har ment å åpne for at overgangsbestemmelsene gjelder alle avtaler som inngås før overgangsfristenes utløp. Kredittilsynet er tvert imot av den oppfatning at i likhet med § 16-2 første annet og fjerde ledd gjelder overgangsfristene i § 16-2 tredje ledd kun for pensjonsavtaler inngått før 1. januar 2001.»

Det er denne forståelsen av foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd som legges til grunn i merknadene nedenfor om de enkelte persongrupper som omfattes av bestemmelsen.

Krav til antall arbeidstakere

Foretakspensjonsordninger som er opprettet før foretakspensjonslovens ikrafttredelse og som ikke fyller minstekravene i foretakspensjonsloven § 2-2 første og annet ledd, skal avvikles senest 1. januar 2006, jf . lovens § 16-2 annet ledd.

Selv om pensjonsordningen ikke oppfyller minstekravene til en foretakspensjonsordning, vil foretaket likevel kunne ha plikt til å opprette en ordning etter reglene om obligatorisk tjenestepensjon, jf. lovutkastet § 2 annet ledd.

Kredittilsynet antar at det for denne gruppen kan være hensiktsmessig å åpne for videreføring av den eksisterende pensjonsordningen (og tilknyttede ytelser). Dette for å unngå en situasjon der foretakets eksisterende ordning avvikles og det kort tid etter må opprettes en ny pensjonsordning etter reglene i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Opptakstidspunkt og minstealder i foretakspensjonsordninger

Hovedregelen i foretakspensjonsloven § 3-3 første ledd er at alle arbeidstakere som har fylt 20 år har rett til medlemskap, men bestemmelsen har ennå ikke trådt i kraft, jf. lovens § 16-2 tredje ledd. Banklovkommisjonen uttaler at reglene om tidspunkt for medlemskap i pensjonsordningen har en viss betydning i sammenheng med ny lov om obligatorisk tjenestepensjon. Det er derfor vurdert om foretakspensjonsloven § 3-3 første ledd burde settes i kraft samtidig med gjennomføringen av en ordning med obligatorisk tjenestepensjon, dvs. i 2006. Det er også reist spørsmål om lovens § 16-2 tredje ledd bokstav a må forstås slik at en arbeidstaker skal opptas som medlem fra den dag arbeidstakeren fylte 25 år, og at en arbeidstaker som har fylt 25 år ved ansettelsen skal opptas som medlem fra første arbeidsdag, siden § 3-4 første ledd ikke uttrykkelig omfattes av bestemmelsen om utsatt ikrafttreden i lovens § 16-2 tredje ledd.

Kredittilsynet vil peke på at lovens § 3-4 omhandler to forhold, for det første krav om ansettelse i foretaket for å kunne bli medlem i pensjonsordningen og for det andre krav om å fylle vilkårene for medlemskap. Når det gjelder krav om ansettelse antar vi at arbeidsmiljølovens krav normalt skal legges til grunn. Lovens § 3-3 første ledd angir vilkårene for medlemskap (og unntak fra vilkårene). Overgangsreglene i lovens § 16-2 tredje ledd bokstav a gjelder etter sin ordlyd i forhold til § 3-3 første ledd, og fastsetter at 1968-reglene § 4 nr. 2 bokstav b gjelder i stedet for lovens § 3-3 første ledd i overgangsperioden frem til 1. januar 2008. Kredittilsynet har således lagt til grunn at i overgangsperioden kan 1968-reglene § 4 nr. 2 bokstav b benyttes som vilkår for medlemskap. Dette innebærer at det ikke kan kreves at opptak skjer fra første arbeidsdag i de pensjonsordninger som har valgt å benytte overgangsreglene. Denne praksis er blant annet nedfelt i Kredittilsynets standardvedtekter for pensjonskasser. Det vil være svært uheldig å endre praksis mot slutten av overgangsperioden.

Banklovkommisjonen foreslår at overgangsreglene i foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd ikke skal gjelde pensjonsordninger opprettet etter innføringen av ny lov om obligatorisk tjenestepensjon. Kredittilsynet er enig i at dette er en hensiktsmessig løsning, som heller ikke gir urimelige resultater for eksisterende foretakspensjonsordninger. Vi legger til grunn at gjeldende praksis mht. opptak etter minst ett års ansettelse i foretaket i henhold til 1968-reglene § 4 nr. 2 bokstav b fortsatt kan benyttes, j f omtalen av lovens § 3-4 foran.

Deltidsansatte og sesongarbeidere

Foretakspensjonsloven § 3-5 (arbeidstakere i deltidsstilling) fastsetter at arbeidstakere med minst en femdel av full stilling i foretaket, skal omfattes av pensjonsordningen. Et tilsvarende krav (dvs. femdel av full stilling) gjelder for sesongarbeidere, jf. § 3-6. Bestemmelsene trer i kraft 1. januar 2008, j f. § 16-2 tredje ledd bokstav a. Inntil da gjelder de tilsvarende bestemmelser i 1968-reglene § 4 nr. 2 bokstav a, hvor kravet til stillingsandel er minst 50 prosent av full stilling (tilsvarende for sesongarbeidere).

Banklovkommisjonen foreslår at overgangsreglene i foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd ikke skal gjelde for nye pensjonsordninger opprettet etter innføringen av en lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Kredittilsynet anser det som uheldig at et betydelig antall deltidsansatte med lav stillingsandel, som er medlem av en pensjonsordning opprettet før 1, januar 2001, blir uten pensjonsordning frem til 1. januar 2008. Vi har likevel merket oss kommisjonens argumentasjon, og er ut fra en samlet vurdering enig i at forslaget gir en hensiktsmessig løsning for eksisterende foretakspensjonsordninger i den gjenstående del av overgangsperioden.

Sjømenn

Utfyllende forskrift til 1968-reglene § 4 punkt 2 åpnet for at rederier på visse vilkår kunne holde medlemmer av Pensjonstrygden for sjømenn utenfor tjenestepensjonsordningen. Denne adgangen er ikke videreført i lov om foretakspensjon, men det er i overgangsreglene i lovens § 16-2 tredje ledd bokstav b gitt frist til 1. januar 2011 for å ta sjømenn opp i pensjonsordningen.

Banklovkommisjonen foreslår at overgangsreglene i foretakspensjons]oven § 16-2 tredje ledd ikke skal gjelde for nye pensjonsordninger opprettet etter innføringen av en lov om obligatorisk tjenestepensjon. De særskilte reglene for sjømenn er ikke omtalt. Det må derfor legges til grunn at overgangsperioden på ti år skal opprettholdes for eksisterende pensjonsordninger, men at nye pensjonsordninger etter lov om obligatorisk tjenestepensjon må inkludere sjømenn fra etableringen av pensjonsordningen. Kredittilsynet vil peke på at en gruppe arbeidstakere da vil falle utenfor ordningen med obligatorisk tjenestepensjon i perioden frem til 1. januar 2011. Denne gruppen er riktignok medlem i Pensjonstrygden for sjømenn, men mottar bare pensjon fra 60 år til 67 år derfra.»

Når det gjelder eksisterende ordninger (jf. utkastet § 5) uttaler *Akademikerne*:

«Akademikerne frykter at lovforslaget vil medføre at bedrifter i økende grad vil svekke sine eksisterende pensjonsordninger ved å redusere ytelsen eller å konvertere ytelsesordninger til innskuddsordninger.

Akademikerne vil vise til Stortingets vedtak som bla. sier:

«2

De obligatoriske ordningene må utformes slik at det blir enkelt å utvide dem, slik at de ikke hindrer videreføring av eksisterende tjenestepensjonsordninger og at det blir enkelt for små og mellomstore bedrifter å opprette og administrere ordningene.»

Blant Akademikernes medlemmer har de fleste arbeidstakere i privat sektor som kan ha tjenestepensjon etter gjeldende lovverk ordninger i bedriften. Akademikerne vil derfor legge vekt på at det er viktig at disse kan videreføres uten for mye arbeid.

For eksisterende ytelsesordninger etter foretakspensjonsloven vil § 5, slik den lyder i forslaget, medføre at alle bedrifter må sjekke om deres ordninger er gode nok i forhold til

kravene i § 4. For mange bedrifter (med noe under 64% ytelsesnivå) kan dette ikke generelt besvares uten å gå inn i detaljer i ordningens ytelsesplan. Dette er etter Akademikernes syn et helt unødvendig ekstraarbeid.

Sammenligningsnivået i § 4 er også satt til 4G. For mange bedrifter som allerede har tjenestepensjon ligger lønnsnivået godt over dette nivået. At disse ordningene skal behøve å vurdere og måtte gjøre endringer på f.eks. en 60 % ytelsesordning (kollektiv ordning) pga. at det ikke vil gi god nok ytelse for et lønnsnivå som knapt er til stede i bedriften finner Akademikerne lite logisk. Sammenligningsnivået burde i så fall gjenspeile sammensetningen i den aktuelle bedriften. Det enkleste er å slippe å gjøre en slik vurdering.

Akademikerne foreslår at § 5, 1. ledd endres slik at eksisterende ordninger etter foretakspensjonsloven kan videreføres slik de er. Dette vil også være å følge stortingets vedtak der det legges vekt på videreføring av eksisterende ordninger.»

Landbrukets arbeidsgiverforening mener at alle eksisterende pensjonsordninger bør kunne fortsette uforandret selv om de ikke tilfredsstiller de foreslåtte minstekravene.

5.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår at alle foretak som omfattes av lovforslaget § 1 første ledd, skal omfattes av plikten til å ha pensjonsordning.

Departementet slutter seg til at plikten til å ha pensjonsordning skal avgrenses til alderspensjon med tillegg av innskudds- eller premiefritak ved uførhet, og at foretaket kan velge å opprette en pensjonsordning enten etter innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven. Uføre- og etterlattepensjon faller således utenfor foretakets plikt, men det vil være fullt mulig å opprette en pensjonsordning for sine ansatte som også omfatter slik pensjon, på *frivillig grunnlag*.

Foretakets plikt motsvares av en rettighet for arbeidstakerne, jf. lovforslaget § 3. Det vises til nærmere omtale av denne bestemmelsen nedenfor i avsnitt 10.4.

I tråd med Stortingets vedtak og Banklovkommisjonens utkast foreslås det egne bestemmelser om minstekrav til ordningene. Utover dette vil det etter lovforslaget være opp til arbeidsgiver å vurdere hvorvidt det skal tilbys pensjonsordninger som er bedre enn disse minstekravene. Departementet viser for øvrig til at innskuddspensjonsloven § 2-6 og foretakspensjonsloven § 2-4 regulerer i hvilke tilfeller pensjonsordningen skal ha styringsgrupper. Minst ett av medlemmene i slike styringsgrupper skal velges av og blant medlemmene i pensjonsordningen.

Departementet foreslår at pensjonsordning i samsvar med kravene i loven skal opprettes innen seks måneder etter at vilkårene for plikt til å ha obligatorisk tjenestepensjonsordning er oppfylt. Bestemmelsen vil både gjelde for nye foretak som etableres etter lovens ikrafttredelse, og for foretak som er etablert ved lovens ikrafttredelse, men som ikke oppfyller vilkårene for plikt til å ha tjenestepensjon før på et senere tidspunkt. Det vises til lovforslaget § 2 annet ledd og til omtale i avsnitt 12.2.3.

Departementet foreslår egne regler for foretak som oppfyller vilkårene for plikt til å ha obligatorisk tjenestepensjon på tidspunktet for lovens ikrafttredelse eller i løpet av 2006, se lovforslaget § 9 om ikrafttredelse og overgangsregler. Det vises til omtale nedenfor i avsnitt 12.1.3.

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommisjonens forslag, at plikten til å ha pensjonsordning bortfaller dersom vilkårene for å ha slik ordning ikke er oppfylt ved utløpet av et kalenderår, og pensjonsordningen heller ikke i løpet av det påfølgende kalenderår igjen oppfyller vilkårene for å opprette tjenestepensjonsordning. Pensjonsordningen skal da opphøre og avvikles etter regler om avvikling i henholdsvis foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven. Innskuddsordninger kan likevel videreføres på nærmere angitte vilkår, jf. forslaget om adgang for selvstendig næringsdrivende til å opprette innskuddspensjonsordning. Reglene foreslås tatt inn i innskuddspensjonsloven § 2-3 tredje ledd og foretakspensjonsloven § 2-2 tredje ledd, se lovforslaget § 10.

Departementet viser videre til at arbeidsgiver og annen person som må anses som innehaver av foretaket i henhold til gjeldende rett kan omfattes av pensjonsordningen, dersom denne personen fyller vilkårene for opptak. Departementet foreslår derfor ikke en egen bestemmelse om dette i lovforslaget.

Departementet viser til at ingen av høringsinstansene har hatt merknader til utkastet § 2 sjette ledd om parallelle og kombinerte pensjonsordninger. Departementet slutter seg til denne bestemmelsen, jf. lovforslaget § 2 tredje ledd.

Når det gjelder foretak som har pensjonsordning (eksisterende pensjonsordninger), er departementet enig i at det også for disse foretakene må være en plikt til å sikre at ordningen oppfyller kravene i loven. Etter departementets vurdering vil imidlertid denne plikten allerede følge av hovedregelen i lovforslaget § 2. Departementet vil derfor

ikke foreslå en egen bestemmelse for eksisterende pensjonsordninger.

Etter foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd åpnes det for at foretaket kan velge å holde arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen utenfor foretakspensjonsordningen. Slik både Rikstrygdeverket og Kredittilsynet har påpekt, vil en slik adgang kunne virke urimelig i en obligatorisk tjenestepensjonsordning. Departementet viser til at de hensyn (kostnadshensyn) unntaksbestemmelsen i foretakspensjonsloven er begrunnet ut fra, også vil gjøre seg gjeldende i en obligatorisk tjenestepensjonsordning opprettet i henhold til foretakspensjonsloven. Dette kan etter departementets syn tale for at adgangen til å holde disse arbeidstakerne utenfor, videreføres. På den annen side legger departementet til grunn at det vil være rimelig å stille krav til foretaket om at disse arbeidstakerne, dersom de holdes utenfor foretakspensjonsordningen, skal tilbys en form for kompensasjon. Etter departementets vurdering vil et krav om at disse arbeidstakerne skal sikres pensjonsopptjening i en innskuddspensjonsordning i tråd med minstekravene i lovforslaget her, være tilstrekkelig. Departementet foreslår at en slik bestemmelse tas inn lovforslaget § 5 om minstekrav til pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon. Det vises til lovforslaget § 5 fjerde ledd, og til omtale under avsnitt 7.4.

Departementet vil før øvrig kort kommentere forholdet til arbeidstakere som ikke er arbeidsføre ved opprettelsen av pensjonsordningen. I henhold til foretakspensjonsloven § 3-8 skal arbeidstaker som ikke er arbeidsfør på opptakstidspunktet, først bli medlem i ordningen når arbeidstakeren begynner å arbeide i stillingen. Denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for den del av en innskuddspensjonsordning som gjelder innskuddsfritak ved uførhet, jf. innskuddspensjonsloven § 2-7 som viser til foretakspensjonsloven § 6-7. Departementet viser, i tråd med Aktuarforeningens og Kredittilsynets høringsuttalelser, til at arbeidstakere som er uføre på tidspunktet for vurdering av opptak, ikke skal omfattes av pensjonsordningen. Dette vil også gjelde ved opprettelse av en obligatorisk tjenestepensjonsordning i henhold til det foreliggende lovforslaget.

Banklovkommisjonens utkast innebærer at de gjeldende medlemskapsreglene i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven videreføres. Departementet slutter seg til dette. Dette betyr blant annet at reglene for sesongarbeidere i foretakspensjonsloven § 3-6 og innskuddspensjonsloven § 4-2 fjerde ledd foreslås å gjelde i ordninger som opprettes i samsvar med kravene i lovforslaget. Det vises til omtalen av gjeldende rett i avsnitt 5.1 foran.

Departementet viser videre til at overgangsreglene i foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd, gjelder for pensjonsordninger opprettet før foretakspensjonsloven trådte i kraft (1. januar 2001). Overgangsreglene i denne bestemmelsen vil således ikke få anvendelse på pensjonsordninger som opprettes i samsvar med dette lovforslaget. Dette innebærer at det i en periode fremover vil kunne være forskjeller i medlemskapsreglene mellom eksisterende ordninger opprettet før 1. januar 2001 (da foretakspensjonsloven trådte i kraft), og ordninger opprettet etter dette tidspunktet. Eksisterende ordninger som omfattes av overgangsreglene i foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd vil således kunne holde utenfor enkelte grupper av arbeidstakere, mens det for pensjonsordninger som opprettes i forbindelse med innføring av en obligatorisk tjenestepensjon, ikke vil være tilsvarende adgang til å holde slike arbeidstakere utenfor. Bestemmelsen i § 16-2 tredje ledd gjelder kun i en overgangsperiode, slik at disse forskjellene vil forsvinne etter hvert.

Bestemmelsen i Banklovkommisjonens utkast § 14 annet ledd er uansett overflødig, ettersom anvendelsesområdet for de omtalte overgangsbestemmelsene fremkommer av foretakspensjonsloven § 16-2 tredje ledd. Departementet har derfor ikke tatt med forslag til slik bestemmelse.

6 Minstekrav til pensjonsordning med innskuddspensjon

6.1 Gjeldende rett

I henhold til innskuddspensjonsloven § 2-1 skal pensjonsordning etter loven sikre arbeidstakerne alderspensjon. Uføre- og etterlattepensjon, samt innskuddsfritak ved uførhet er derimot frivillig. Alderspensjonen skal løpe i minst 10 år fra den tid medlemmet har rett til pensjon, jf. innskuddspensjonsloven § 7-3 annet ledd.

Foretaket skal hvert år betale innskudd for medlemmene av pensjonsordningen i samsvar med det som er fastsatt i innskuddsplanen, jf. innskuddspensjonsloven § 5-1 annet ledd. Innskuddets størrelse kan fastsettes på ulike måter, etter reglene i innskuddspensjonsloven § 5-3. Dersom pensjonskapitalen skal konverteres til forsikring etter § 7-3 første ledd bokstav b, skal det fastsettes et høyere beløp for kvinner enn for menn, jf. innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd. Dette for å sikre at den årlige pensjonen innskuddene ventes å gi, er uavhengig av kjønn.

Ofte vil innskuddet fastsettes som en bestemt prosent av medlemmets lønn, jf. § 5-3 b og d. Som hovedregel skal all skattepliktig lønn opp til 12 G regnes med. Det vises til innskuddspensjonsloven § 5-5 første ledd. Lønn etter den sistnevnte bestemmelsen skal forstås som skattepliktig lønnsinntekt, jf. legaldefinisjonen i innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav i. Skattepliktig lønnsinntekt er etter skatteloven samlede skattepliktige ytelser fra arbeidsgiver.

Nærmere grenser for innskuddets størrelse følger av innskuddspensjonsforskriften § 3-2:

> «(1) Innskudd for et medlem et enkelt år i henhold til innskuddspensjonsloven § 5-3 første ledd bokstav a skal ikke overstige 1/5 G.
> (2) Innskudd for et medlem et enkelt år i henhold til innskuddspensjonsloven § 5-3 første ledd bokstav b, c eller d skal ikke overstige 5 prosent av den delen av medlemmets lønn som ligger mellom 2 G og 6 G og 8 prosent av den delen av medlemmets lønn som ligger mellom 6 G og 12 G. Det skal ikke betales innskudd for lønn under 2 G eller for lønn over 12 G.»

Etter innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd skal det i visse tilfeller fastsettes et høyere innskudd (enten som et beløp eller som en høyere prosentsats) for kvinner. Dette gjelder dersom pensjonskapitalen skal konverteres til en forsikring etter innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd bokstav b. Dette er forsikringer som er basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse. I så fall skal utbetalingsperiodens lengde og utbetalingsprofil være fastsatt i regelverket. Innskuddet skal etter § 5-3 annet ledd fastsettes slik at den årlige pensjon innskuddene ventes å gi, er uavhengig av medlemmets kjønn.

Det kan fastsettes i regelverket for pensjonsordninger etter innskuddspensjonsloven at arbeidstaker også skal betale innskudd. Dette følger av innskuddspensjonsloven § 5-6. Innskuddet fra arbeidstaker skal ikke overstige arbeidsgivers innskudd, og heller ikke kunne utgjøre mer enn 4 prosent av lønn.

I innskuddspensjonsloven er det ikke gitt egne regler om hvordan kostnadene ved pensjonsordningen skal dekkes. Foretaket står derfor i utgangspunktet fritt til å velge hvordan kostnadene skal dekkes, og dette kan skje ved innskudd fra foretaket, ved å trekke på innskuddsfondet eller ved å trekke på pensjonskapitalen. Når det gjelder de maksimale innskuddsgrenser, er disse fastsatt slik at kostnadene skal dekkes innenfor disse innskuddgrenser.

Engangsbetalt alderspensjon er regulert i foretakspensjonsloven §§ 9-6 til 9-8. Engangsbetalt alderspensjon har likhetstrekk med innskuddspensjonsordninger, og flere av reglene som gjelder for innskuddspensjonsordninger gjelder tilsvarende for engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven.

Innskuddspensjonsloven åpner for at pensjonskapitalen kan forvaltes på ulike måter, jf. innskuddspensjonsloven § 3-1 og §§ 3-2, 3-2a og 3-3.

6.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen foreslår at foretak som oppretter pensjonsordning med innskuddspensjon

skal betale innskudd for medlemmene som minst utgjør 2 prosent av lønn mellom 1 G og 12 G. Det vises til Banklovkommisjonens lovutkast § 3 første ledd.

Banklovkommisjonen foreslår også en egen bestemmelse om at det kan fastsettes at medlemmene også skal betale innskudd til pensjonsordningen. Dette følger av lovutkastet § 6, hvor det også følger at medlemmenes tilskudd i så fall ikke skal overstige grensene for slikt tilskudd som følger av innskuddspensjonsloven § 5-6.

Banklovkommisjonen viser til at innenfor en ordning med obligatorisk tjenestepensjon vil regler om ulike lønnsgrunnlag for beregning av innskudd åpne for at den økonomiske realitet som ligger i et lovfastsatt minstekrav i form av en bestemt prosent av lønn, kan komme til å variere en god del for de ulike foretak. Dette vil i seg selv være uheldig og kan dessuten føre til skjevheter som vil bli oppfattet som urimelige. Videre antas minstekravet i en lov om obligatorisk tjenestepensjon å få størst praktisk betydning for arbeidstakere med en årslønn i området 4 til 6 G. Banklovkommisjonen foreslår på denne bakgrunn at minstekravet til innskudd tilsvarende 2 prosent av lønn skal beregnes med utgangspunkt i den lønn som medlemmet mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret, jf. innskuddspensjonsloven § 5-5 første ledd, jf. Banklovkommisjonens lovutkast § 3 første ledd, og at det ikke skal være adgang til å begrense lønnsgrunnlaget som angitt i innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd.

Av lovutkastet § 3 annet ledd følger det at Banklovkommisjonen har foreslått å presisere at utbetalingsperioden skal være på minst ti år, og at utbetaling av pensjonen skal skje etter reglene i innskuddspensjonsloven §§ 7-2 til 7-4.

I tillegg til alderspensjon, jf. utkastet § 3 første jf. annet ledd og § 2 første ledd, skal pensjonsordningen også omfatte innskuddsfritak for uførhet. Det vises til utkastet § 3 tredje ledd første punktum. Innskuddsfritak for uførhet skal gjelde dersom uføregraden er 20 prosent eller mer, og uføregraden skal fastsettes etter reglene i foretakspensjonsloven § 6-2. I tråd med § 6-1 fjerde ledd i foretakspensjonsloven, jf. innskuddspensjonsloven § 2-4 annet ledd, løper innskuddsfritaket så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever (dvs. 20 prosent eller mer), men ikke lenger enn til medlemmet får rett til alderspensjon fra ordningen. Det vises til utkastet § 3 tredje ledd annet punktum. Banklovkommisjonen foreslår at kostnadene til dekning av premie for innskuddsfritak ved uførhet skal dekkes av foretaket, og at disse kostnadene kommer i tillegg til innskuddet etter første ledd, jf. utkastet § 3 tredje ledd tredje punktum.

Kostnadene for øvrig foreslås av Banklovkommisjonen også dekket av foretaket. Det vises til utkastet § 3 fjerde ledd første punktum. Dette gjelder likevel ikke kostnader ved endringer av investeringsportefølje etter innskuddspensjonsloven § 3-3 første ledd. Disse skal dekkes av kontohaveren, jf. utkastet 3 fjerde ledd annet punktum.

I utkastet § 3 femte ledd foreslår Banklovkommisjonen at paragrafen også skal gjelde engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven.

6.3 Høringsinstansenes merknader

Generelt har det kommet få innvendinger til Banklovkommisjonens forslag til minstekrav på 2 prosent av lønn mellom 1 G og 12 G. *Akademikerne* mener imidlertid at det generelt bør være krav til en høyere prosentsats for kvinner enn for menn.

Norges Bondelag uttaler at det er riktig å begynne på et så lavt sparenivå som 2 prosent av lønn i den obligatoriske ordningen. Noen høringsinstanser har imidlertid gitt uttrykk for at nivået bør være høyere enn forslaget fra Banklovkommisjonen. *Økonomiforbundet* mener minstekravet bør settes til 3 prosent av lønn. *Norsk Journalistlag* foreslår at samlet alderspensjon fra folketrygden og tjenestepensjonsordningen minst må være på 66 prosent av sluttlønn. Økonomiforbundet viser til at de fleste eksisterende ordninger, både offentlige og private, er om lag på dette nivået. Økonomiforbundet peker på at mange eksisterende ordninger har lenger utbetalingstid enn minstekravet på 10 år, og at de inneholder andre ytelser enn alderspensjon (uførepensjon og etterlattepensjon). Etter Økonomiforbundets syn vil det derfor være betydelig forskjell på eksisterende ordninger og de krav som er foreslått til obligatorisk tjenestepensjon.

Norges Rederiforbund mener at ansatte i utenriksfart og ansatte på offshore entreprenørfartøy, dersom den obligatoriske ordningen skal omfatte disse arbeidstakere, bør kunne unntas fra minstekravet til innskudd. Bakgrunnen er at disse arbeidstakere allerede er omfattet av gunstige ordninger som gjelder fra 60 til 67 år.

Økonomiforbundet støtter forslaget om at det skal være en felles prosentsats for pensjonsgivende lønn. *Akademikerne* og *Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH)* mener imidlertid man bør ha ulike prosentsatser for ulike lønnsintervaller, og ikke en ensartet prosentsats, og viser til at kompensasjonsgraden for inntekter

en del over gjennomsnittet blir vesentlig lavere enn hva som anses som et rimelig minstenivå.

Høringsinstansene støtter i hovedsak Banklovkommisjonens forslag om at minstekravet til innskudd beregnes av lønn mellom 1 G og 12 G. *Finansnæringens Arbeidsgiverforening og Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH), Kredittilsynet, Norske Pensjonskassers Forening, Nærings- og handelsdepartementet* og *Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund* (*YS)* peker imidlertid på at Banklovkommisjonen ikke har foreslått tilsvarende endringer i forskriften til innskuddspensjonsloven, der det fremgår at det bare er anledning til å betale innskudd for lønn mellom 2 G og 12 G. Disse høringsinstanser mener forskriften bør endres i tråd med forslaget om at det skal beregnes innskudd for lønn mellom 1 G og 12 G.

Noen av høringsinstansene har gitt kommentarer til Banklovkommisjonens forslag om hvordan eksisterende pensjonsordninger skal forholde seg til lovforslaget om at innskudd skal beregnes av lønn mellom 1 G og 12 G. *Kredittilsynet* deler Banklovkommisjonens vurderinger av at eksisterende innskuddsordninger kan videreføre gjeldende innskuddsplan dersom innskuddssatsen for lønn mellom 2 G og 12 G er så høy at den tilfredsstiller minstekravet i Banklovkommisjonens forslag. Kredittilsynet mener innskuddsplanen må endres dersom kravet ikke tilfredstilles. *Finansnæringens Arbeidsgiverforening* og *Nærings- og handelsdepartementet* mener at det for eksisterende innskuddspensjonsordninger bør være frivillig å senke bunnfradraget til 1 G, men at det ikke bør være en plikt. *FNH* mener imidlertid at kravet om at det bør være en plikt til å betale innskudd for lønn over 1 G, og uttaler at dette må gjelde både eksisterende og nye pensjonsordninger. I motsatt fall mener FNH en vil kunne få problemer med å vurdere om de eksisterende ordninger er «gode nok» og gi ulike konkurransevilkår for foretak som har opprettet pensjonsordning før og etter at krav om obligatorisk tjenestepensjon trer i kraft. FNH viser til at en innføring av en grense på innskudd ned til 1 G, slik FNH foreslår, vil medføre at alle innskuddsordninger må endres, og mener det bør gis en overgangsperiode frem til 1. januar 2007 for å få gjort disse endringene.

Når det gjelder kostnader, mener *FNH* at reglene bør endres slik at det blir mulig å foreta innbetaling av kostnader utenfor maksimalgrensene for innskudd, og at disse får den samme skattemessige behandling som innskuddet.

Landsorganisasjonen i Norge (LO), *Norges Bondelag* og *Norsk Journalistlag* støtter forslaget om at minstekravet til innskudd på 2 prosent skal beregnes av den lønn arbeidstakeren mottar fra foretaket mellom 1 G og 12 G, jf. Banklovkommisjonens utkast § 3 første ledd og henvisningen til innskuddspensjonsloven § 5-5 første ledd. Det er imidlertid flere høringsinstanser, herunder *Arbeidsgiverorganisasjon for samvirkeforetak (SAMFO), Coop NLK BA (Coop), Den Norske Aktuarforening, Finansnæringens arbeidsgiverforening, FNH og Norske Pensjonskassers Forening*, som gir uttrykk for at Banklovkommisjonens forslag om at pensjonsgivende lønn skal beregnes med utgangspunkt i innskuddspensjonsloven § 5-5 første ledd bør endres, slik at pensjonsgivende lønn kan beregnes med utgangspunkt i hele innskuddspensjonsloven § 5-5. Det vises blant annet til at det er uheldig om lønnsbegrepet i obligatorisk tjenestepensjon begrenses i forhold til de muligheter som innskuddspensjonsloven åpner for. Mange eksisterende innskuddsordninger benytter innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd til å fastsette lønnsgrunnlaget i pensjonsordningen. Det pekes på at ulike lønnsgrunnlag i ordningens regelverk og i krav til obligatorisk tjenestepensjon vil kunne innebære at det blir en omfattende og krevende oppgave å kontrollere at alle eksisterende pensjonsordninger oppfyller minstekravet. For øvrig gir FNH uttrykk for at lønnsbegrepet i foretaks- og innskuddspensjonsloven er uklart og lite hensiktsmessig og ber departementet vurdere en forenkling.

Den Norske Aktuarforening, FNH og Norske Pensjonskassers Forening viser til at Banklovkommisjonen ikke har vurdert minimumsgrensene for innskudd ut fra de andre alternative måtene å fastsette innskudd på i innskuddspensjonsloven § 5-3. Det pekes blant annet på at det bør gis bestemmelser om hvordan innskuddsplaner der innskuddet er definert som et fast beløp, jf. innskuddspensjonsloven § 5-3 første ledd bokstav a, skal måles mot minstekravet til innskudd.

HSH mener at Banklovkommisjonen, av hensynet til foretakenes kostnader, burde ha vurdert et minstekrav hvor lønnstaket er lavere enn 12 G og/eller bruk av lavere minimumssats for lønn over 6 G. HSH peker på at alternativer til minimumskrav kan være 1) 2 prosent av lønn mellom 1 G og 8 G, og 2) 2 prosent av lønn mellom 1 G og 6 G og 1 prosent av lønn mellom 6 G og 12 G.

Ingen av høringsinstansene har gått i mot forslag om at det i obligatoriske tjenestepensjonsordninger skal kunne fastsettes at medlemmene skal betale innskudd. *Bedriftsforbundet*, *LO* og *Maskinentreprenørenes Forbund* (MEF) støtter Banklovkommisjonens forslag.

Høringsinstansene *Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS), Økonomiforbundet og Norges Rederiforbund* mener at arbeidstakerne bør ha *plikt* til å betale tilskudd i en obligatorisk tjenestepensjonsordning. KS anfører at dette vil øke legitimiteten og følelsen av eierskap til pensjonsløsningene blant de ansatte. Økonomiforbundet uttaler at:

> «De fleste andre som har tjenestepensjonsordninger, har en regel om at ansatte skal betale 2 prosent av lønn i egenandel. Ved lovfesting kunne man fått en likebehandling.»

Norges Rederiforbund mener det bør vurderes pålegg om at de ansatte i utenrikssjøfart skal betale halvparten av premien, dersom obligatorisk tjenestepensjon skal gjelde disse arbeidstakere. *LO* ønsker at det skal:

> «vurderes om det er mulig å innføre mer forpliktende bestemmelser om arbeidstakers medfinansiering og partssamarbeid i ordningene. Dette betyr ikke at bidrag fra arbeidstaker skal erstatte arbeidsgivers bidrag. Ansattes bidrag kommer på toppen av arbeidsgiverpremien der arbeidsgiver av økonomiske grunner ikke kan øke bidragene, eller der slike ikke er avtalt».

Den norske Aktuarforening mener det ikke fremgår klart av Banklovkommisjonens forslag hvordan tilskudd fra arbeidstakerne skal behandles i forhold til vurderingen av om pensjonsordningen tilfredsstiller minstekravene. Den norske Aktuarforeningen foreslår at minstegrensene bør måles mot foretakets tilskudd, slik at medlemstilskuddene medfører at ytelsesplanen blir bedre enn minstegrensene. Også *FNH og LO* gir uttrykk for at innskudd fra arbeidstaker skal komme i tillegg til minstekravet som arbeidsgiver skal betale.

Etter *Bedriftsforbundets* syn bør det åpnes for skattemessig likhet mellom bedriftens og arbeidstakerens innskudd.

Enkelte av høringsinstansene har hatt innvendinger til Banklovkommisjonens forslag om å videreføre gjeldende minstekrav til utbetalingsperioden på 10 år i de to pensjonslovene. *Økonomiforbundet* peker på at mange av de eksisterende pensjonsordninger har lenger utbetalingstid enn 10 år. *Landsforeningen for trafikkskadde* og *Norsk Journalistlag* mener at den obligatoriske tjenestepensjonen bør være en livsvarig ytelse. Det vises blant annet til at mange eldre har et aktivt liv etter fylte 77 år.

LO og Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede (UNIO) støtter at bedriften skal dekke de administrative kostnadene knyttet til pensjonsordningen. *HSH* er enig i at foretaket bør dekke sine interne kostnader knyttet til å administrere pensjonsordningen, men er uenig i Banklovkommisjonens forslag om at foretaket skal dekke øvrige kostnader i tillegg til minstekravet. HSH mener således at kostnader knyttet til ekstern forvaltning av pensjonsordningen må dekkes innenfor rammen av minstekravet til innskudd.

FNH viser til at hvordan kostnadene dekkes i en innskuddsbasert pensjonsordning avhenger av hvilken investeringsstruktur som velges for ordningen. I ordninger hvor foretaket har investeringsvalget, eller hvor det ikke er investeringsvalg, vil kostnadene typisk bli belastet som i en tradisjonell ytelsesordning. Kostnadene vil ikke kunne belastes det enkelte medlems konto, fordi slike konti ikke er opprettet. I ordninger med individuelt investeringsvalg mener FNH at det bør presiseres at det kun er administrasjonskostnader som skal belastes foretaket og at forvaltningskostnader må dekkes av det enkelte medlem, i tillegg til kostnader ved endring av investeringsportefølje. Noe annet vil være meget kostbart å administrere.

Den norske Aktuarforeningen mener at reglene for dekning av kostnader i obligatorisk tjenestepensjon bør være «lik reglene for øvrig innskuddspensjon, slik at kostnadene alltid skal dekkes i tillegg til innskuddet. Den norske Aktuarforeningen vil også påpeke at det må være de administrative kostnadene som skal faktureres bedriften, og at forvaltningskostnader i forbindelse med fondsporteføljer må dekkes av medlemmet da vi vanskelig kan se noen enkel måte for beregning og fakturering av forvaltningskostnadene.»

Norges Bank mener at Banklovkommisjonens forslag om at foretaket skal dekke administrasjonskostnadene fører til at foretaket vil ha interesse av en passiv forvaltningsstrategi. Etter Norges Banks syn kan et alternativ til Banklovkommisjonens forslag være at foretaket får ansvar for en fast administrasjonskostnad til dekning av standardisert porteføljeforvaltning og ansvar for kostnader som ikke er avhengig av forvaltningsstrategi, og at en samtidig gir pensjonærenes representanter bestemmende myndighet ved valg av investeringsprofil.

Mange av høringsinstansene, herunder *FNH, UNIO, LO og YS* støtter forslaget om at det skal være pliktig innskudds- og premiefritak ved uførhet. Det vises til at dette vil være en viktig sikring for de arbeidstakere som blir uføre. FNH og YS gir uttrykk for at det i loven må fremgå klart at en slik plikt skal gjelde alle pensjonsordninger som faller inn under kravet til obligatorisk tjenestepensjon, herunder eksisterende ordninger. Videre peker FNH på at Banklovkommisjonens forslag ikke

innebærer en plikt til å tegne innskudds- eller premiefritak for den delen av innskuddet som overstiger det foreslåtte minstekravet. YS og *Finansnæringens arbeidsgiverorganisasjon* mener kravet om slikt fritak ved uførhet bør gjelde også for den delen av innskudd som overstiger minstekravet. YS mener videre at arbeidsgiverne bør kompenseres for denne kostnadsøkningen ved at denne del av premie unntas for arbeidsgiveravgift.

HSH er ikke enig i Banklovkommisjonens forslag om at det skal være en plikt til å tegne slik risikodekning, og mener hensynet til foretakenes kostnader taler for at det må være opp til det enkelte foretak om de ønsker å tegne slik risikodekning for sine arbeidstakere.

FNH legger til grunn at Banklovkommisjonens forslag, jf. lovutkastet § 3 tredje ledd åpner for å benytte en høyere grense enn 20 prosent uførhet dersom uførepensjonen er satt til et høyere nivå, typisk krav om 25 prosent arbeidsuførhet eller høyere.

Sparebankforeningen mener plikten til innskudds- og premiefritak bør avventes inntil det er utredet hvordan uførepensjon skal utformes i fremtiden, og det pekes på at en mulig løsning for obligatorisk tjenestepensjon er å videreføre gjeldende bestemmelser i de to pensjonslovene om at innskudds- og premiefritak er frivillig. Etter Sparebankforeningens syn vil et slikt obligatorisk forsikringselement kunne virke kompliserende for bedriftene og svekke pensjonsmarkedets funksjonsmåte som følge av at det blir vanskeligere for pensjonstilbydere uten forsikringsselskap å tilby produktet. Det pekes på at forskjellige typer finansinstitusjoner må sikres like konkurransevilkår.

Bedriftsforbundet støtter ikke Banklovkommisjonens forslag om at foretakene må dekke kostnader til innskuddfritak i tillegg til minstekravet til innskudd, og anfører at hensynet til kostnadene for mindre bedrifter taler for at utgifter til risikodekning for innskuddsfritak ved uførhet dekkes innen rammen av det årlige innskudd foretakene plikter å foreta.

Flere høringsinstanser viser til at en plikt til innskuddsfritak vil kunne påvirke konkurransen i pensjonsmarkedet. *Den Norske Aktuarforening* peker på at obligatorisk innskuddsfritak vil kunne virke konkurransevridene til fordel for livs- og fondsforsikringsselskaper. *Konkurransetilsynet* peker på at for at andre leverandører av innskuddspensjon enn livselskapene skal kunne tilby innskuddspensjon som tilfredsstiller minstekravene, er det av stor betydning at disse leverandørene kan skaffe risikodekning for innskuddsfritak ved uførhet ved særskilt forsikring i et livselskap. Dette for å sikre at innføringen av innskuddsfritak ikke skal virke konkurransevridende for potensielle leverandører. Konkurransetilsynet viser i denne sammenheng til at det er viktig at forslaget om endringer i produktpakkeforskriften fra Kredittilsynet til Finansdepartementet av 31. mai 2005, som innebærer at livselskapene ikke kan kreve at tegning av uførepensjonsprodukter krever tegning av alderspensjonsprodukter, blir fulgt opp slik at de foreslåtte endringer også vil omfatte innskuddsfritak ved uførhet. Også *Kredittilsynet* har gitt uttrykk for tilsvarende synspunkter.

Noen høringsinstanser har tatt opp spørsmålet om plikten til innskuddsfritak også skal gjelde personer som ikke er 100 prosent arbeidsdyktige på tidspunktet for tegning av innskuddsfritaket. *Den norske Aktuarforening* viser til at gjeldende praksis er at en person må være 100 prosent arbeidsdyktig for å bli tatt opp i slike risikodekninger. Dersom innskuddsfritaksdekningen også skal gjelde delvis uføre, vil premietariffene måtte settes opp. *FNH* viser til at en forutsetning, etter dagens vilkår, for å få tegnet en slik risikodekning som innskudds- og premiefritak er at arbeidstaker er 100 prosent arbeidsdyktig på tegningstidspunktet. FNH antar at forslaget til lov om obligatorisk tjenestepensjon ikke er til hinder for at dagens praksis videreføres. Også *Kredittilsynet* uttaler at sykemeldte/uføre bør kunne holdes utenfor i nyetablerte foretakspensjonsordninger. Kredittilsynet mener for øvrig at en bør presisere at det ikke er adgang til å melde ut arbeidstakere som er helt eller delvis uføre.

Kredittilsynet mener det er behov for nærmere utredning dersom det åpnes for at forsikringsplikten ved uførhet skal kunne oppfylles ved tegning av uførekapital i et skadeforsikringsselskap. Når det gjelder premiefritak ved uførhet etter foretakspensjonsloven, mener Kredittilsynet at Finansdepartementet bør avklare i hvilken grad det bør være avtalefrihet med hensyn til starttidspunktet for premiefritaket.

FNH støtter Banklovkommisjonens forslag om at det ikke skal være spesielle regler, utover det som følger av innskudds- og foretakspensjonsloven, vedrørende hvem som skal ha investeringsvalget i pensjonsordninger med investeringsvalg inngått etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. *Norges Bank* mener at det bør vurderes om beslutningen om forvaltningsprofil (og kostnader) skal overlates til pensjonærkollektivet i pensjonsordningen.

6.4 Departementets vurdering

Minstekrav til innskudd

Departementet viser til at Banklovkommisjonens forslag til minstekrav til innskudd er i samsvar med Stortingets vedtak 26. mai 2005. Departementet legger til grunn at et minstekrav til innskudd fastsatt til 2 prosent av lønn over 1 G vil representere en rimelig avveining av hensynet til henholdsvis arbeidstakere og arbeidsgivere. Departementet foreslår på denne bakgrunn at Banklovkommisjonens forslag på dette punktet følges opp. Det vises til lovforslaget § 4 første ledd første og annet punktum.

Innskuddet skal etter lovforslaget beregnes av lønn mellom 1 G og 12 G. Banklovkommisjonens forslag innebærer at minstekravet til innskudd vil gjelde uavhengig av hvordan lønnsgrunnlaget er fastsatt i den enkelte pensjonsordning. Minstekrav vil således gjelde likt for alle arbeidstakere som omfattes av obligatorisk tjenestepensjon. Etter departementets vurdering er dette et viktig hensyn. På den annen side har flere høringsinstanser påpekt at Banklovkommisjonens forslag innebærer at det blir vanskeligere å kontrollere om ordningen oppfyller minstekravet, dersom de velger å fortsette med et av de alternative lønnsgrunnlagene i innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd som avviker fra det som foreslås i lov om obligatorisk tjenestepensjon. En del høringsinstanser er derfor av den oppfatning at bestemmelsene om lønnsgrunnlag bør være den samme i en obligatorisk tjenestepensjon som i innskuddspensjonsloven.

Departementet viser til at innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd kan brukes til å redusere grunnlaget for beregning av innskuddet, slik at sparing til alderspensjonen blir lavere sammenlignet med det grunnlag som følger av § 5-5 første ledd. Bestemmelsen kan reise enkelte tolkningsspørsmål. Arbeidsgivers muligheter til å minimere en pliktig pensjonsordning blir redusert dersom det ikke er adgang til å justere lønnsgrunnlaget ved bruk av § 5-5 annet ledd.

På den annen side vil det kunne oppstå uklarhet dersom lønnsbegrepet for beregning av innskudd etter en lov om obligatorisk tjenestepensjon kan avvike fra lønnsbegrepet det er adgang til å benytte etter lov om innskuddpensjon. I forhold til eksisterende innskuddspensjonsordninger etter innskuddspensjonsloven vil det, for eksempel, ikke være mulig å konstatere om ordningen oppfyller minimumskravet bare ved å se på innskuddsprosenten. Man vil også måtte vurdere lønnsgrunnlaget, og se om den aktuelle prosent av et lønnsgrunnlag redusert i henhold til § 5-5 annet ledd er lik eller større enn 2 prosent av et høyere lønnsgrunnlag etter § 5-5 første ledd.

Samme beregning av lønn som grunnlag for beregning av innskudd i de to lovene kan oppnås på to måter, enten ved å oppheve innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd, eller ved å henvise til hele § 5-5 i lovforslaget § 4 første ledd. Opphevelse av innskuddspensjonsloven § 5-5 annet ledd er ikke utredet, og departementet legger derfor til grunn at det ikke er aktuelt å foreslå en slik opphevelse i denne sammenheng. Det er generelt lagt til grunn at en i så stor grad som mulig skal bygge på de eksisterende pensjonslovene, og det bør man etter departementets vurdering også gjøre her.

Det foreslås på denne bakgrunn at det i lovforslaget § 4 første ledd annet punktum henvises til innskuddspensjonsloven § 5-5.

Departementet viser til at en del høringsinstanser har påpekt at det bør fastsettes bestemmelser for pensjonsordninger der innskuddet er fastsatt som et bestemt beløp per arbeidstaker *uavhengig* av lønn. I tråd med Stortingets vedtak og Banklovkommisjonens utkast foreslår departementet, som det fremgår av lovforslaget § 4 første ledd, at minstekravet angis i prosent av lønn. Innskuddspensjonsloven åpner imidlertid for at innskuddet kan beregnes på andre måter, jf. innskuddspensjonsloven § 5-3. Foretak som velger å benytte en av disse måtene å beregne innskuddene på, må i tilfelle påse at minstekravet etter lovforslaget her er oppfylt.

Høringsinstansene har i hovedsak vært positive til Banklovkommisjonens forslag som, i tråd med stortingsvedtaket, innebærer at minstekrav til innskudd skal beregnes av lønn mellom 1 G og 12 G. Departementet finner ikke tilstrekkelig grunn til å følge HSHs forslag om at øvre grense for pensjonsgivende lønn i en minimumsordning bør senkes fra 12 G til 6 G. Departementet vil på denne bakgrunn foreslå at minstekrav til innskudd i obligatorisk tjenestepensjon skal beregnes av lønn mellom 1 G og 12 G, jf. lovforslaget § 4 første ledd. Dette er i samsvar med Banklovkommisjonens forslag. Departementet vil i tråd med merknadene fra høringsinstansene, endre innskuddspensjonsforskriften slik at også lønn mellom 1 G og 2 G omfattes av innskuddspensjonsloven. Forslaget om redusert «bunnfradrag» fra 2 G til 1 G vil isolert sett føre til at innskuddsgrensene økes.

Departementet legger til grunn at eksisterende pensjonsordninger også må endre sine innskuddsplaner slik at lønn mellom 1 G og 2 G omfattes. Innskuddet for denne delen av lønnen skal tilsvare minstekravet i lovforslaget § 4 første ledd. Foretaket vil imidlertid ha adgang til frivillig å fastsette et

innskudd som er høyere enn minstekravet. Etter departementets vurdering vil det ikke være behov for særskilte overgangsregler for eksisterende pensjonsordninger på dette området. Innskuddsplanen må senest være endret innen utløpet av 2006, med økonomisk virkning senest fra 1. juli 2006, jf. lovforslaget § 9 annet og tredje ledd.

Pensjonstrygd for sjømenn er en lovfestet pensjonsordning med hjemmel i lov 3. desember 1948 nr. 7. Slik pensjonstrygd utbetales i perioden 60 til 67 år, og det er rederiene som betaler inn til ordningen. Departementet har fått opplyst at rederiene også har opprettet en tilleggspensjonsordning, som utbetales i samme periode som pensjonstrygden for sjømenn, dvs. fra 60 til 67 år. Hvorvidt en slik tilleggspensjonsordning vil oppfylle de foreslåtte kravene til en obligatorisk tjenestepensjonsordning, vil blant annet avhenge av om ordningen faller inn under foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven. I så fall blir spørsmålet om ordningen oppfyller minstekravene til enten innskudd eller ytelse, jf. lovforslaget § 4 og § 5.

Stortinget har som nevnt forutsatt at obligatorisk tjenestepensjon skal bygge på gjeldende bestemmelser i innskuddspensjonsloven. Gjeldende bestemmelser i innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd om høyere innskudd for kvinner enn for menn vil derfor komme til anvendelse dersom pensjonskapitalen etter innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd bokstav b skal konverteres til forsikring i utbetalingsperioden. Departementet viser til at kravet om slike høyere innskudd for kvinner kan reise spørsmål i forhold til det foreslåtte minstekravet til innskudd på 2 prosent. Departementet foreslår at det tas inn en forskriftshjemmel som åpner for at nærmere bestemmelser om beregning av minstekrav til slike innskudd kan fastsettes i forskrift. Det vises til lovforslaget § 4 første ledd tredje punktum.

Banklovkommisjonen har foreslått lovfesting av enkelte regler som allerede følger av pensjonslovene. Dette gjelder blant annet regler om minstekrav til utbetalingsperiode på 10 år og medlemstilskudd. Etter departementets vurdering er det ikke nødvendig å ta inn slike regler i lovforslaget når reglene uansett vil følge av innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven.

Innskuddsfritak ved uførhet

Både Banklovkommisjonen og flere av høringsinstansene peker på at siden obligatorisk tjenestepensjon skal sikre arbeidstakere alderspensjon er det viktig at opptjening av alderspensjon sikres også ved eventuell uførhet. Banklovkommisjonen har derfor foreslått at en obligatorisk tjenestepensjon skal omfatte innskuddsfritak eller premiefritak ved uførhet. Innskudds- eller premiefritak ved uførhet er, etter det departementet er kjent med, vanlig i mange tjenestepensjonsordninger. Kostnadene til et slikt element vil innebære at pensjonssparingen blir noe lavere enn om hele tilskuddet ble brukt til alderspensjon. Spørsmålet om i hvilken grad det skal være krav om slik dekning har også sammenheng med mer generelle spørsmål knyttet til økonomiske rettigheter ved uførhet og incentivene til å være i arbeid. Incentivene for arbeidstaker og arbeidsgiver vil påvirkes i forskjellig retning og ha økonomiske virkning på ulikt tidspunkt. Innføring av innskuddsfritak ved uførhet vil kunne påvirke arbeidstakers tilskyndelse til å stå i arbeid fordi det innebærer krav om en viss opptjening av alderspensjon for personer som er uføre. På den annen side kan innskuddsfritak tegnet som forsikring, styrke arbeidsgivers incentiver til å forebygge uførhet, ettersom redusert sannsynlighet for uførhet blant arbeidstakerne kan gi lavere forsikringskostnader. Både kostnadene og de økonomiske fordeler, for henholdsvis foretak og ansatte, ved innskudds- og premiefritak er imidlertid anslått å være relativt beskjedne, jf. omtale i kapittel 13.3. Departementet legger derfor til grunn at de samlede incentivvirkningene av innskuddsfritaket for arbeidstaker og arbeidsgiver vil være av begrenset betydning.

Departementet har lagt vekt på hensynet til å sikre en viss opptjening av alderspensjon også ved uførhet, og foreslår at det i en obligatorisk tjenestepensjon bør stilles krav om at pensjonsordningen skal omfatte innskudds- eller premiefritak ved uførhet. Departementet foreslår en bestemmelse om at innskuddspensjonsordningen skal omfatte innskuddsfritak i lovforslaget § 4 annet ledd. Premiefritak ved uførhet i foretakspensjonsordninger behandles nedenfor i avsnitt 7.4. Plikt til å ha innskuddsfritak ved uførhet vil gjelde både eksisterende og nye pensjonsordninger. Plikten vil innebære å tegne innskuddsfritak for innskudd lik minstekravet. Departementet legger for øvrig til grunn at gjeldende regler om adgangen til å tilby innskuddsfritak ved uførhet videreføres. Foretakene kan frivillig tegne innskuddsfritak også for den delen av innskuddet som eventuelt overstiger minstekravet. Departementet slutter seg for øvrig også til Banklovkommisjonens utkast til § 3 tredje ledd annet og tredje punktum, jf. lovforslaget § 4 annet ledd annet og tredje punktum.

Når det gjelder hvordan kostnaden (premien) ved å tegne forsikring for innskuddsfritak, skal

dekkes, viser departementet til at Banklovkommisjonen har foreslått at foretaket skal dekke kostnadene i tillegg til det foreslåtte minstekravet, mens noen representanter fra arbeidsgiversiden mener kostnadene må dekkes innenfor rammen av minstekrav til innskudd. Departementet viser til at foretakets kostnader knyttet til en obligatorisk tjenestepensjon vil bli høyere enn minstekravet knyttet til 2 prosent av lønn, dersom kostnadene knyttet til et slikt fritak skal dekkes i tillegg til dette minsteinnskuddet. På den annen side vil arbeidstakers pensjonsopptjening i en pensjonsordning basert på minstekravene bli redusert dersom også slike kostnader for å sikre innskuddsfritak ved uførhet skulle være dekket innenfor rammen av minstekravet. Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at dette hensyn taler for at kostnadene ved innskuddsfritaket må dekkes i tillegg til minstekravet til innskudd, jf. lovforslaget § 4 annet ledd fjerde punktum. Dette kan også bidra til større oppmerksomhet, og dermed mulig kostnadspress, for prisen (kostnaden) for en slik forsikring.

Departementet finner ikke å kunne imøtekomme forslaget fra YS om unntak fra arbeidsgiveravgift for premie til innskudds- eller premiefritak.

Når det gjelder personer som ikke er 100 prosent arbeidsdyktige på tidspunktet plikten til å tegne innskuddsfritak inntrer, viser departementet til at Aktuarforeningen, FNH og Kredittilsynet har anført at det ikke bør være en plikt til å tegne innskuddsfritak for disse arbeidstakere, blant annet fordi dette vil øke kostnadene. Departementet viser til at medlemskapsreglene i foretakspensjonsloven vil gjelde ved opprettelse av innskuddsfritak ved uførhet. Dette følger av innskuddspensjonsloven § 2-4 annet ledd og henvisningen til foretakspensjonsloven § 6-7. Foretakspensjonslovens medlemskapsbestemmelser stiller krav om at arbeidstakeren må være arbeidsdyktig. Det vises til foretakspensjonsloven § 3-8. Departementet vil ikke foreslå endringer i denne bestemmelsen.

Konkurransetilsynet har i sin høringsuttalelse vist til at det er viktig at leverandører som ikke kan tilby risikodekninger, ikke stenges ute av markedet for oppsparing av pensjonsmidler. Både Konkurransetilsynet og Kredittilsynet har vist til at det derfor vil være viktig at Kredittilsynets forslag til endring i den såkalte produktpakkeforskriften gjennomføres. Forslaget fra Kredittilsynet innebærer at forskriftens virkeområde utvides, slik at den også gjelder livsforsikringsselskapers adgang til å sette vilkår for levering av uføre- og etterlattepensjon i henhold til foretakspensjonsloven. Departementet sendte 4. juli 2005 Kredittilsynets forslag på høring. Departementet foreslår i sitt høringsbrev at forskriften utvides ytterligere, slik at den gjelder et livsforsikringsselskaps adgang til å sette vilkår for levering av kollektive livsforsikringer, og ikke bare uføre- og etterlattepensjon. Forslaget innebærer blant annet at et livsforsikringsselskap som gir tilbud om både alderspensjonsordning og uføre- og/eller etterlatteforsikring (risikodekninger) ved henvendelser om slike risikodekninger, ikke kan sette vilkår om at alderspensjon skal tegnes hos bestemt leverandør. Forbudet gjelder tilsvarende mot bruk av særlig gunstige vilkår. Høringen ble avsluttet 4. oktober 2005. Forslaget er for tiden til behandling i departementet.

Administrative kostnader mv.

Departementet slutter seg videre til Banklovkommisjonens forslag om at de administrative kostnadene ved pensjonsordningen skal dekkes av foretaket, og at disse, på samme måte som nevnt ovenfor når det gjaldt premie for innskuddsfritak ved uførhet, kommer i tillegg til minstekravet etter lovforslaget § 4 første ledd, og dermed skal dekkes utenfor rammen for minimumstilskudd. Dette kan bidra til et høyere nivå på pensjonsopptjeningen for arbeidstakerne enn om kostnadene skulle kunne dekkes innenfor rammen. En slik løsning vil også kunne bidra til å styrke foretakets og pensjonsinnretningens incentiver til å holde kostnadene nede.

Departementet slutter seg også til Banklovkommisjonens forslag om at kostnadene ved endring av investeringsporteføljе etter innskuddspensjonsloven § 3-3 første ledd skal dekkes av kontohaveren. Det vises til lovforslaget § 4 tredje ledd annet punktum. Arbeidstaker som i slike tilfeller endrer investeringsporteføljen bør selv bære kostnadene.

Departementet foreslår ikke egne bestemmelser om forvaltning av pensjonskapitalen, utover de som allerede følger av innskuddspensjonsloven.

Departementet foreslår også, i samsvar med Banklovkommisjonens utkast, at lovforslaget § 4 skal gjelde for engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven, jf. lovforslaget § 4 fjerde ledd.

Det kan oppstå behov for å foreta nærmere avgrensninger og å gi utfyllende bestemmelser i tilknytning til bestemmelsen om minstekrav til pensjonsordninger med innskuddspensjon. Dette gjelder blant annet belastningen av ulike kostnader

knyttet til pensjonsordningen. På denne bakgrunn foreslår departementet i lovforslaget § 4 femte ledd en forskriftshjemmel til å gi nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i paragrafen, herunder spørsmål knyttet til forvaltningskostnader.

7 Minstekrav til pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon

7.1 Gjeldende rett

I henhold til foretakspensjonsloven § 2-1 annet ledd *skal* en foretakspensjonsordning gi rett til alderspensjon. I tillegg *kan* ordningen gi rett til uførepensjon og etterlattepensjon, men disse dekningene vil være frivillige. Alderspensjonen skal i henhold til foretakspensjonsloven § 5-1 første ledd ytes fra pensjonsalder. Alderspensjonen *kan* opphøre etter 10 år, eller senere, jf. foretakspensjonsloven § 5-1 første ledd annet punktum.

Foretaket skal hvert år tilføre pensjonsordningen en premie som etter beregningsgrunnlaget for ordningen vil være tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene opptjener i løpet av året. Premien skal også dekke årets risikopremier og kostnader etter beregningsgrunnlaget. Det vises til foretakspensjonsloven § 9-2 første ledd.

Det kan fastsettes i regelverket for pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven at arbeidstaker også skal betale tilskudd til pensjonsordningen, jf. § 9-4. Arbeidstakers tilskudd kan ikke settes høyere enn 4 prosent av arbeidstakerens lønn, og kan uansett ikke utgjøre mer enn halvparten av premien som skal betales for arbeidstakeren, jf. samme bestemmelse.

Foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd åpner for at foretaket kan fastsette i regelverket at arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen, ikke skal tas opp som medlemmer, eller at disse bare skal tas opp på særskilte vilkår.

Forvaltning av midlene er nærmere regulert i foretakspensjonsloven § 8-4.

7.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har i sin vurdering av minstekrav til ytelsesordninger tatt som utgangspunkt at innskudds- og ytelsesbaserte pensjonsordninger har ulike egenskaper. Etter Banklovkommisjonens vurdering innebærer dette at det vil være vanskelig å fastsette en felles minimumsstandard for samtlige typer av pensjonsordninger, uavhengig av om minimumsstandarden knyttes til størrelsen på pensjonsytelsen og/eller pensjonskostnadene for foretaket. Dette begrunnes med at det ikke foreligger slik sammenheng mellom foretakenes pensjonskostnader og arbeidstakers alderspensjonsytelser i de ulike typer av pensjonsordninger. Det vil derfor, etter Banklovkommisjonens syn, ikke foreligge et tilstrekkelig ensartet sammenligningsgrunnlag til å avgjøre om et eventuelt felles minstekrav er oppfylt.

Banklovkommisjonen har foreslått regler om minstekrav til pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon i utkastet § 4. Banklovkommisjonen har tatt utgangspunkt i hvilke årlige pensjonsytelser en *innskuddspensjonsordning* som oppfyller de foreslåtte minstekravene, vil gi. Bakgrunnen for Banklovkommisjonens forslag på dette punktet er omfattende beregninger utført av Vital ASA i tilknytning til Banklovkommisjonens utredningsarbeid. Det vises til NOU 2005: 15 avsnitt 8.3 samt vedlegg 1.

Banklovkommisjonens forslag innebærer at foretak som oppretter en pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon etter utkastet § 4 første ledd første punktum må utforme pensjonsplanen slik at ordningen vil gi alderspensjon i samsvar med minstekravet som følger av utkastet § 4 annet eller tredje ledd. Banklovkommisjonens utkast på dette punktet innebærer at vurderingen av om en ytelsesordning tilfredsstiller minstekravet skal baseres på ytelsesnivået for *de aller fleste* arbeidstakere. Banklovkommisjonen bemerker at det ikke kan utelukkes at enkelte arbeidstakere vil kunne komme dårligere ut i en ytelsesordning enn i en innskuddsordning opprettet i henhold til de respektive minstekravene.

Banklovkommisjonen foreslår også at utkastet § 3 tredje ledd om innskuddsfritak ved uførhet skal gjelde tilsvarende for premiefritak under uførhet, jf. utkastet § 4 første ledd annet punktum. Det presiseres i denne bestemmelsen at det likevel kan benyttes samme minstekrav til uføregrad som for uførepensjon etter pensjonsordningen.

Utkastet § 4 annet ledd omhandler pensjonsordninger hvor det i pensjonsplanen er fastsatt en

utbetalingstid på ti år. I slike tilfeller skal alderspensjonen (for de aller fleste arbeidstakerne) innebære en prosentvis økning i kompensasjonsgrad i forhold til lønn, og denne økningen skal minst tilsvare den økning i kompensasjonsgrad i forhold til kompensasjonsgraden i folketrygden som alderspensjonsytelser i en pensjonsordning med innskuddspensjon i samsvar med minstekravene i utkastet § 3 vil innebære.

For å gjøre det enklere i praksis å vurdere om en ytelsesordning oppfyller minstekravet, har Banklovkommisjonen, i tillegg til hovedregelen omtalt over, foreslått en kvantitativ regel som angir når det skal legges til grunn at minstekravet til ytelsesordningen er oppfylt. Det foreslås at ytelsesordning som ved lønnsnivået 4 G og tjenestetid på 40 år vil gi en økning i kompensasjonsgrad i forhold til folketrygden på minst 9 prosentpoeng, skal anses å oppfylle minstekravet, jf. lovutkastet § 4 annet ledd annet punktum. Begrunnelsen for at lønnsnivået 4 G er valgt, er at flertallet av arbeidstakere som i dag ikke har pensjonsordning, men som vil omfattes av forslaget til obligatorisk tjenestepensjon, har lønn i området 4 G til 5,5 G. Når det gjelder tilskudd fra arbeidstakerne, har Banklovkommisjonen foreslått at det skal gjøres et forholdsmessig fradrag for økning i kompensasjonsgrad i forhold til lønn som skyldes tilskudd fra arbeidstakerne i pensjonsordningen, jf. lovutkastet § 4 annet ledd tredje punktum.

For de tilfeller der utbetalingstiden i ytelsesordninger er høyere enn minstekravet på 10 år, har Banklovkommisjonen foreslått en egen regel, jf. utkastet § 4 tredje ledd. Det er foreslått en hovedregel om at verdien av at utbetalingstiden i pensjonsordningen er høyere enn minstekravet på 10 år, skal vektlegges ved vurderingen av om ytelsesordningen oppfyller minstekravet. For å gjøre det enklere i praksis å kunne avgjøre om minstekravet er oppfylt i slike ordninger, er det foreslått en kvantitativ regel for når det skal legges til grunn at minstekravet er oppfylt. Det foreslås at en pensjonsordning med utbetaling i 15 år, som ved lønnsnivået 4 G og tjenestetid 40 år vil gi en økning i kompensasjonsgrad i forhold til folketrygden på minst 7 prosentpoeng, skal anses å oppfylle minstekravet. Ved livsvarig utbetaling er kravet foreslått å være en økning i kompensasjonsgrad i forhold til folketrygden på minst 5 prosentpoeng. Banklovkommisjonens forslag fremgår av lovutkastet § 4 tredje ledd.

De fleste ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er utformet med sikte på å sikre et visst nivå på samlet kompensasjon fra folketrygden og pensjonsordningen. Det er derfor i foretakspensjonsloven gitt bestemmelser om «beregnet folketrygd», og det fremgår av § 5-5 at beregnet folketrygd kan baseres på enten ¾ G eller 1 G. De fleste pensjonsordninger benytter ¾ G. Banklovkommisjonen har på denne bakgrunn foreslått at den «beregnete folketrygd» som pensjonsordningen benytter, også skal benyttes ved vurderingen av om minstekravet er oppfylt, jf. lovutkastet § 4 fjerde ledd.

I utkastet § 4 femte ledd har Banklovkommisjonen foreslått en bestemmelse om at Kongen kan fastsette nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i paragrafen. Dette skal i henhold til utkastet også gjelde regler om hvilke forutsetninger som skal legges til grunn ved beregningen av alderspensjonsytelsene i en pensjonsordning med innskuddspensjon i samsvar med minstekravene i utkastet § 3.

Utkastet § 6 fastsetter for øvrig at det kan fastsettes i regelverket at medlemmene skal betale fastsatte tilskudd til pensjonsordningen.

7.3 Høringsinstansenes merknader

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH), Landsorganisasjonen i Norge (LO), Norske Pensjonskassers Forening og *Norges Bank* støtter i hovedsak Banklovkommisjonens forslag til minstekrav for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. Norges Bank mener Banklovkommisjonens forslag er fornuftig ved at ordningene måles mot hverandre etter det som er hensikten med dem, å gi ansatte en akseptabel og sikker tilleggspensjon. LO peker på at de foreslåtte sjablonregler er å foretrekke, selv om de gir en grov sammenligning, og anfører at adgangen til å også godkjenne ytelsesplaner med lavere ytelsesnivåer gir den nødvendige smidighet.

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) og *Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjonen (HSH)* har pekt på at de beregninger som er gjort, både for innskuddsbaserte- og ytelsesbaserte ordninger, er høyst usikre. Dette gjelder blant annet forutsetninger om reallønnsutvikling og kapitalavkastning. HSH og YS er skeptiske til Banklovkommisjonens forslag til minstekrav for ytelsesordninger. HSH støtter ikke Banklovkommisjonens forslag om at det er ytelsesnivået for arbeidstakeren som skal være førende for om ytelsesordningen tilfredsstiller minstekravet til obligatorisk tjenestepensjon. HSH mener det er foretakenes pensjonskostnader som bør være avgjørende, og at det var dette som var intensjonen i Stortingsvedtaket. Det foreslås at det bør være neddiskontert forventet

premieinnbetaling fra foretaket som skal være det relevante grunnlaget for sammenligning av om ytelsesordninger er i tråd med minstekravene til innskuddsbaserte ordninger. Etter YS' vurdering vil en bedre løsning til minstekrav være at ytelsesordningene over tid må ha tilsvarende kostnader som innskuddspensjonsordningene, basert på arbeidsgivers tilskudd. YS mener det vil være mulig å utarbeide standardmodeller for slike beregninger, «og på dette grunnlag lage en gjennomsnittsbetraktning over flere år som er minst like presis som de beregninger kommisjonen har lagt til grunn.» YS mener for øvrig at de minstekrav til ytelsesnivåer som Banklovkommisjonen foreslår, er for lave. YS reiser også spørsmål ved om kravet til ytelsesordninger skal endres dersom det viser seg at kapitalavkastningen (i innskuddsordninger) blir bedre enn forutsatt, og uttaler i den forbindelse at «særlig kapitalavkastningen vil kunne variere betydelig når man har individuelle investeringsvalg for den innskutte kapital».

FNH og Norske Pensjonskassers Forening mener at bestemmelsene er for kompliserte og har presentert hvert sitt forslag til ny lovtekst.

Norske Pensjonskassers Forening mener at det ikke er nødvendig å ta inn bestemmelser om ytelsesordninger med utbetalingsperiode lenger enn 10 år fordi det er relativt enkelt å sammenligne verdien av ytelsesnivået for pensjonsordninger med ulik utbetalingshorisont når en legger til grunn standard forutsetning om rente (beregningsrente) og forventet levealder. Norske Pensjonskassers Forening foreslår også at bestemmelsen om beregnet folketrygd i ordningen, dvs. om ¾ G eller 1 G legges til grunn for beregnet folketrygd, tas ut. Norske Pensjonskassers Forening viser til at en ytelsesordning har en rekke parametre som er av betydning for hvor god ordningen er. Det er, i tillegg til årlig pensjonsytelse og utbetalingstid, forhold som minimumstid for full opptjening, uføredekning, etterlattedekning, om premiefritak ved uførhet er fondert og om det gis garanti for pensjonsregulering. Norske Pensjonskassers Forening viser til at utredningen er noe uklar på om disse forhold skal inngå i en vurdering av om ytelsesordningen tilfredsstiller de foreslåtte minstekrav, og anfører at disse forhold bør inngå i vurderingen av om minstekravene er oppfylt.

FNH foreslår at minstekravene blir absolutte minstekrav, og at ordninger med lavere ytelser ikke kan godkjennes særskilt slik det følger av Banklovkommisjonens forslag. Også *Den norske Aktuarforening* mener det er viktig at det angis konkrete grenser for obligatorisk tjenestepensjon også for ytelsesbasert pensjon, og foreslår at reglene forenkles i forhold til Banklovkommisjonens lovutkast.

FNH og Norske Pensjonskassers Forening viser til at Banklovkommisjonen ikke har omtalt, eller foreslått regler om, minstekrav for ytelsesordninger der ytelsen bestemmes på andre måter enn ut fra lønn og beregnet folketrygd. Det vises til at det i lov om foretakspensjon § 5-2 første ledd bokstav b og c fremgår at alderspensjonen kan fastsettes som en bestemt del av medlemmets lønn (bokstav b) eller et bestemt beløp per medlem (bokstav c). Norske Pensjonskassers Forening anfører at deres forslag til ny lovtekst innebærer at en også kan vurdere disse tilfeller. FNH foreslår nye bestemmelser og ber departementet vurdere om forslaget bør tas inn i den nye loven, eller i forskrift.

Norsk Journalistlag mener at lovbestemmelsene om ytelsespensjon bør endres slik at ytelses- og innskuddspensjon fremstår som likeverdige måter å ordne pensjon på. Norsk Journalistlag mener at lovutkastet § 4 er unødvendig komplisert å forstå, og at det er betydelig rom for å tolke lovteksten eksempelvis i forhold til hvem som er «de aller fleste arbeidstakerne». Norsk Journalistlag peker videre på at grunnlagsmateriale som ligger til grunn for beregningene i utredningen til Banklovkommisjonen er beheftet med stor usikkerhet. Det tas heller ikke hensyn til mobilitet i arbeidsmarkedet. Norsk Journalistlag mener slike forhold vanskeliggjør sammenligning av innskudds- og ytelsesordninger og å ha tillit til de minstekrav som er satt til ytelsesordninger. Norsk Journalistlag mener derfor det bør arbeides videre med å fastsette minstekrav til ytelsesordninger. Sekundært må forslaget forenkles.

Når det gjelder arbeidstakere med lønn under 4 G, peker *YS* på at disse må hensyntas ved vurderingen av om pensjonsordningen er god nok. Det er ikke tilstrekkelig at ordningen tilfredsstiller kravene for dem med lønn lik 4 G.

Etter *FNHs* syn bør vurderingen av om minstekravet er oppfylt være uavhengig av sammensetningen av arbeidstyrken i det enkelte foretak.

Etter *Norges Banks* vurdering er det fornuftig med den foreslåtte forskriftshjemmel i utkastet § 4 femte ledd om å gi nærmere regler for forutsetninger for sammenligning av ulike ordninger. For øvrig peker Norges Bank på at den foreslåtte sammenligningsnormen ikke tar hensyn til at å unngå finansiell risiko er et velferdsgode for den enkelte, som innebærer at ytelsesordningen vil gi mest velferd til den fremtidige pensjonæren. Norges Bank mener dette bør tillegges vekt i vurderingen av om minstekravet til ytelsesordninger er oppfylt.

Norges Bank har omtalt finansiell stabilitet, og uttaler at hensynet til finansiell stabilitet er ivaretatt på en adekvat måte ved at en gjør bruk av eksisterende ordninger samtidig som Kredittilsynet har tilsyn med disse ordningene. Etter Norges Banks syn vil innskuddsbaserte pensjoner styrke finansiell stabilitet ved at finansinstitusjonene påtar seg mindre risiko. Videre skriver Norges Bank at det ikke vil by på særlige problemer for de norske verdipapirmarkedene å ta unna plasseringene som kommer på grunn av den obligatoriske tjenestepensjon, ettersom det er forholdsvis moderate beløp det dreier seg om. Norges Bank er positiv til en slik vekst i markedene og viser til at dette vil kunne ha positive effekter, herunder bedre likviditet, enklere for foretak å skaffe seg fastrentefinansiering direkte i verdipapirmarkedene og læring om porteføljevalgstrategier. Norges Bank tar opp noen spørsmål knyttet til forutsetningene for Banklovkommisjonens beregninger. Norges Bank viser blant annet til at beregningsforutsetningene for porteføljevalget i henholdsvis ytelses- og innskuddsbaserte ordninger ikke er gjort greie for. Det vises til at det er lagt til grunn lavere årlig avkastning i ytelsesordninger enn innskuddsordninger, og Norges Bank antar at dette skyldes en lavere aksjeandel. Norges Bank peker på at dette kanskje er i tråd med norske reguleringer og erfaringer, men viser til at det internasjonalt er vanlig at ytelsesordninger har høyere aksjeandel enn innskuddsordninger. Videre mener Norges Bank at det hadde vært ønskelig om forutsetningene bak avkastningsberegningene hadde vært bedre spesifisert, slik at en hadde fått et sikrere grunnlag for å konkludere om sammenligning av de to typer pensjonsordninger er vel fundert. Det uttales at «Norges Bank antar at en har lagt standard forutsetninger for forsiktig forvaltning til grunn og mener dette er akseptabelt.»

7.4 Departementets vurdering

Forholdet mellom et foretaks kostnader til alderspensjonssparing og arbeidstakers alderspensjon lar seg ikke beregne på forhånd, idet dette forholdet både i innskudds- og ytelsesordninger avhenger dels av generelle markedsmessige forhold, og dels av de valg som foretas i og for den enkelte pensjonsordning.

Etter departementets vurdering gir likevel de beregninger Banklovkommisjonen har fått utført, et hensiktsmessig grunnlag til å vurdere pensjonsytelser og pensjonskostnader. Departementet har ikke utført egne beregninger.

Etter departementets vurdering vil Banklovkommisjonens utkast til regler om minstekrav til ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger følge opp Stortingets vedtak av 26. mai 2005. Departementet viser til at det vil være en nær sammenheng mellom foretakenes kostnader i henholdsvis innskudds- og ytelsesbaserte pensjonsordninger basert på minstekravene. Det er, som også påpekt av Banklovkommisjonen, vesentlige forskjeller mellom innskuddsordninger og ytelsesbaserte ordninger. I ytelsesordninger skal det betales inn premie for å sikre pensjonsopptjening med sikte på at en nærmere definert ytelse skal utbetales til arbeidstaker fra pensjonsalder. Premien skal fastsettes ut fra beregningsgrunnlaget for ordningen, og være tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmet opptjener i løpet av året. I innskuddsordninger fastsettes innskuddet enten som et fast beløp eller som en fast prosent av lønn. Innskuddene vil ikke som i ytelsesordninger sikre arbeidstakerne en nærmere definert ytelse ved pensjonsalder. Departementet har tidligere drøftet sammenligning av pensjon fra innskuddsbaserte og ytelsesbaserte pensjonsordninger, jf. Ot.prp. nr. 78 (2000-2001). I Ot.prp. nr. 78 (2000-2001) avsnitt 3.3 uttalte departementet blant annet:

> «En kan tenke seg et sammenligningsgrunnlag basert på årlig opptjening, som etter lov om innskuddspensjon og ordninger med engangsbetalt alderspensjon etter lov om foretakspensjon, eller et sammenligningsgrunnlag som er basert på sluttytelser. Uansett hva som velges, ville det være vanskelig å ta utgangspunkt i de størrelser som faktisk realiseres innenfor ordningene. Tar en derimot utgangspunkt i beregnede størrelser, må en bygge på visse forutsetninger som kan vise seg å føre til at forholdsmessighet ikke oppfylles i alle tilfeller. Dette skyldes at en må basere beregningene på forutsetninger om medlemmets alder, antall opptjeningsår, avkastning, lønnsutvikling med videre. Bare under valgte, sjablonmessige forutsetninger kan en oppnå om lag forholdsmessighet innenfor et slikt sammenligningsgrunnlag. Fordi en både i enkelttilfeller og på bredt grunnlag uunngåelig vil erfare at slike valgte forutsetninger ikke oppfylles i praksis, er det viktig at sammenligningsgrunnlaget er robust, i den forstand at avvik fra forutsetningene ikke medfører store avvik knyttet til relativ opptjening av pensjon mellom ulike grupper av medlemmer i ordningen. Den foreslåtte adgangen til å la innskuddene, eller innskuddspremiene, avvike fra det som er fastsatt i regelverket, jamfør omtale i kapittel 2, bidrar til å gjøre det ytterligere vanskelig å sammenholde framtidig opp-

tjening i slike ordninger med opptjening i en ytelsesbasert ordning.»

På bakgrunn av dette, og basert på de føringer som Stortingets vedtak 26. mai 2005 legger opp til, representerer det foreliggende forslaget fra Banklovkommisjonen etter departementets vurdering en balansert og hensiktsmessig løsning. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens utkast § 4 første ledd første punktum, likevel slik at ordet «minst» tilføyes. Dette vil klargjøre at det er tale om et minimumskrav, jf. høringsmerknaden til Norske Pensjonskassers Forening. Det vises til lovforslaget § 5 første ledd første punktum. Bestemmelsen pålegger foretaket å ha en pensjonsplan som sikrer alderspensjon i samsvar med minstekravene som foreslås. Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at vurderingen av om minstekravet er oppfylt skal ta utgangspunkt i hvordan «de aller fleste» av arbeidstakerne kommer ut i ytelsesordningen, men foreslår at uttrykket erstattes med «en klart overveiende del av arbeidstakerne» i lovteksten, jf. lovforslaget § 5 annet og tredje ledd. Ved å knytte minstekravet til «en klart overveiende del av arbeidstakerne», skal det ses bort fra at enkelte arbeidstakere i ytelsesordningen vil kunne få noe lavere ytelse enn de ville fått under en innskuddsordning. Dette innebærer at kravet om at ordningen skal være minst like god som en innskuddsbasert ordning som oppfyller minstekravene i § 4, ikke nødvendigvis må gjelde alle arbeidstakerne i foretaket. Ordningen må således ses under ett, og ikke i forhold til den enkelte arbeidstaker. Hvor stort dette flertallet vil måtte være for å oppfylle kravet i bestemmelsen her, må avgjøres konkret. En plikt om at en må vurdere ytelsesnivået for hver enkelt arbeidstaker i foretaket, ville imidlertid kunne innebære at minstekravet til ytelsesordningen blir veldig høyt i forhold til minstekrav til innskuddsordningen, og at ytelsesordningen for foretaket vil kunne fremstå som et mindre aktuelt alternativ.

Etter forslaget vil plikten innenfor en obligatorisk tjenestepensjonsordning være begrenset til å tilby alderspensjon, mens uførepensjon og etterlattepensjon vil være frivillig. Departementet slutter seg videre til at tilsvarende regler som gjelder for premie som dekker innskuddsfritak ved uførhet, også skal gjelde premie/kostnader for premiefritak ved uførhet i foretakspensjonsordninger. Det vises til omtalen ovenfor under avsnitt 6.4, som også vil gjelde i forhold til premiefritak ved uførhet i ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. Det vises til lovforslaget § 5 første ledd annet punktum. Dette innebærer at det i ytelsesordninger etter foretakspensjonsloven skal være pliktig premiefritak ved uførhet for den del av opptjeningen som omfattes av minimumskravene. I ytelsesordninger skal det imidlertid være adgang til å benytte samme minstekrav til uføregrad som for uførepensjon etter ordningen. Dette følger av samme bestemmelse i lovforslaget.

FNH og Norske Pensjonskassers Forening mener at det må angis hvordan minstekravet skal beregnes dersom ytelsen i foretakspensjonsordningen er fastsatt på andre måter enn etter foretakspensjonsloven § 5-2 første ledd bokstav a som et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd. Etter departementets vurdering kan også disse tilfeller vurderes ut fra foreslåtte minstekrav, slik Banklovkommisjonens forslag innebærer. Departementet viser til at nærmere bestemmelser om dette kan fastsettes i forskrift om det skulle bli nødvendig.

Departementet slutter seg videre til den hovedregelen Banklovkommisjonen har foreslått for pensjonsordninger med en utbetalingstid på 10 år, jf. utkastet § 4 annet ledd første punktum. Departementet mener at Banklovkommisjonens forslag representerer en fornuftig løsning. Ved å følge dette forslaget fra Banklovkommisjonen vil en gi veiledning til hvilke ytelsesnivåer som skal anses for å tilfredsstille minstekravet, samtidig som adgangen til å godkjenne ordninger med lavere ytelsesnivåer gir den nødvendige smidighet, slik LO har pekt på. Departementet antar imidlertid at det vil kunne være hensiktsmessig å forenkle lovteksten noe. Det vises til lovforslaget § 5 annet ledd. Banklovkommisjonens utkast til bestemmelse om ordninger med utbetalingstid i mer enn 10 år foreslås gjort tilsvarende forenklet. Det vises til lovforslaget § 5 tredje ledd.

Når det gjelder Norske Pensjonskassers Forenings anførsel om at også andre parametre enn alderspensjon (for eksempel uføre- og etterlattepensjon mv.) bør inngå i vurderingen av om ytelsesordningen oppfyller minstekravet, er departementet enig i at dette vil være av verdi for arbeidstakerne. Departementet viser til at disse ytelsene ikke omfattes av den foreslåtte plikten, og departementet vil derfor ikke foreslå at slike ytelser kan telle med i vurderingen av om minstekravet er oppfylt.

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at det vil være praktisk med enkelte såkalte «sjablonmessige» regler for sammenligning av foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger. Det vises til at Banklovkommisjonen har foreslått slike regler i utkastet § 4 annet ledd annet og tredje punktum og § 4 tredje ledd annet

punktum. Departementet har ikke innvendinger til innholdet i de nevnte bestemmelsene, men finner det hensiktsmessig at slike mer detaljerte regler fastsettes i forskrift. Departementet antar at utkastets bestemmelse om beregnet folketrygd, jf. utkastet § 4 fjerde ledd, også egner seg til å fastsettes i forskrift.

Departementet foreslår derfor en egen forskriftshjemmel, jf. lovforslaget § 5 femte ledd. Regler som nevnt ovenfor vil således kunne fastsettes med hjemmel i denne bestemmelsen.

Departementet viser for øvrig til at adgangen til medlemstilskudd til ordningen allerede fremgår av foretakspensjonsloven § 9-4. Departementet vil derfor ikke foreslå regler om medlemstilskudd i lovforslaget her.

I likhet med Banklovkommisjonen vil departementet ikke foreslå særlige regler for foretakspensjonsordninger utover det som følger av lovforslaget § 5. Ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger som opprettes i samsvar med kravene i lovforslaget her, vil derfor på vanlig måte følge reglene i foretakspensjonsloven. Dette vil således også gjelde foretakenes adgang til å holde eldre arbeidstakere utenfor ordningen.

Som det fremgår ovenfor under avsnitt 5.4, foreslår departementet at foretak som velger å benytte adgangen til å holde arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder, jf. foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd, utenfor pensjonsordningen, skal opprette en innskuddspensjonsordning for disse arbeidstakerne. En slik innskuddspensjonsordning skal oppfylle kravene i lovforslaget § 4 til innskuddsordninger. Det vises til lovforslaget § 5 fjerde ledd.

8 Innkjøpsordninger for obligatorisk tjenestepensjon

8.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett er det adgang for foretak til å samarbeide innenfor interesseorganisasjoner og lignende om for eksempel innkjøp av pensjonstjenester. Adgangen til å gi fullmakt til andre til å inngå avtaler som binder fullmaktsgiver, er regulert i avtalelovgivningen. Det følger klart av gjeldende rett at det er det enkelte arbeidsgiverforetaket som avgjør om, og i tilfelle hva slags, pensjonsordning foretaket skal ha. Foretaket er også ansvarlig overfor pensjonsinnretningen for innbetaling av tilskudd til ordningen. Dersom foretaket slutter å betale, vil ordningen bli avviklet.

Lov om forsikringsformidling (lov 10. juni 2005 nr. 41) ble nylig vedtatt, men er ikke trådt i kraft. Loven gjennomfører forsikringsmeglingsdirektivet i norsk rett. Etter lovens § 1-2 er forsikringsformidling «ervervsmessig virksomhet som består i å legge fram, foreslå eller utføre annet forberedende arbeid i forbindelse med inngåelse av forsikringsavtaler, eller å inngå slike avtaler, eller å bistå ved forvaltningen og gjennomføringen av slike avtaler, særlig i forbindelse med et skadetilfelle». Kredittilsynet avgjør i tvilstilfeller om en virksomhet driver med forsikringsformidling, jf. lov om forsikringsformidling § 1-1.

Administrasjon av, og forvaltning av kapital knyttet til, tjenestepensjonsordninger er som hovedregel forbeholdt pensjonsinnretninger med tillatelse til å drive slik virksomhet, jf. forsikringsvirksomhetsloven, verdipapirfondloven, og forretnings- og sparebanklovene.

8.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har, på bakgrunn av Stortingets vedtak, foreslått regler om innkjøpsordninger for obligatorisk tjenestepensjon, jf. lovutkastet § 9. Banklovkommisjonen nevner i sin utredning at det er et samordningsbehov ved innføring av obligatorisk tjenestepensjon. Store grupper av de foretakene som vil bli pålagt å opprette pensjonsordning vil være foretak med et begrenset antall arbeidstakere. Man må også regne med at det vil være foretak med forholdsvis begrensede administrative og økonomiske ressurser. Gjennomføringen av obligatorisk tjenestepensjon vil derfor stille både foretak og pensjonsinnretninger overfor praktiske problemer. Dette gjelder både i iverksettelsesstadiet og i den etterfølgende administreringen og forvaltningen. Det vises til Banklovkommisjonens utredning avsnitt 11.2.1. Forslaget går ut på at foretak som er medlemmer av en interesseorganisasjon eller annen forening, kan overlate til foreningen å inngå avtale med en pensjonsinnretning på vegne av de enkelte foretak om etablering av pensjonsordninger for foretakene som oppfyller minstekravene etter loven, jf. lovutkastet § 9 første ledd første punktum. Det åpnes også for at flere foretak kan etablere en forening som skal ha til formål å inngå avtale på vegne av medlemmene om opprettelse av pensjonsordninger, jf. lovutkastet § 9 første ledd annet punktum. Avtaler kan inngås med pensjonsinnretning som har adgang til å drive virksomhet her i riket, og som kan inngå avtale om pensjonsordning av den typen det gjelder, jf. lovutkastet § 9 tredje ledd.

Banklovkommisjonen viser til at det fra pensjonsinnretningenes side er fremført at fordelene ved en slik innkjøpsordning best lar seg realisere dersom det til grunn for avtalen mellom innkjøpsforeningen og pensjonsinnretningen, ligger et standardisert regelverk som skal gjelde for samtlige pensjonsordninger som avtalen omfatter. Regler om dette er foreslått i lovutkastet § 9 annet ledd. Det vil innebære at regelverket for det felles opplegget må inneholde blant annet felles innskuddsplan/pensjonsplan, felles regler om medlemskap og felles regler for forvaltningen av kapital knyttet til pensjonsordningene. Kapitalen vil i og for seg – praktisk sett – bli forvaltet av pensjonsinnretningen sammen med kapital knyttet til pensjonsinnretningens øvrige virksomhet. I det standardiserte regelverket vil det imidlertid måtte avklares om forvaltningen skal skje innenfor kollektivporteføljen eller en særskilt investeringsportefølje etter forsikringsloven §§ 9-7 flg., og det må fremgå hvilke avkastnings- og renteforpliktelser og andre vilkår som skal gjelde for forvaltningen av

kapital knyttet til de pensjonsordninger som avtalen omfatter.

Banklovkommisjonen påpeker at poenget med en innkjøpsordning for flere foretak er at innkjøpsforeningen skal kunne inngå de nødvendige pensjonsavtaler på vegne av medlemsforetakene. Dette betyr at de enkelte foretak har det økonomiske ansvar for innbetaling av innskudd og andre beløp som pensjonsordningen har krav på og belaster den enkelte pensjonsordning, jf. lovutkastet § 9 annet ledd tredje punktum. I samsvar med dette er det også viktig at det enkelte foretak sikres rett til å få avsluttet sin deltakelse i fellesopplegget. I lovutkastet § 9 annet ledd annet punktum foreslår dermed Banklovkommisjonen at det stilles krav om at standardvilkårene skal gi det enkelte foretak rett til å tre ut av den avtale innkjøpsforeningen har inngått og fastsette en rimelig oppsigelsesfrist. Etter oppsigelsen vil således et foretak ha adgang til å flytte sin pensjonsordning til annen pensjonsinnretning, eventuelt via en innkjøpsforening.

Banklovkommisjonen har imidlertid ikke tatt stilling til alle enkeltspørsmålene i Stortingets vedtak punkt 2.2 Samordning av tjenestepensjoner for flere foretak. Banklovkommisjonen uttaler i avsnitt 11.2.2:

> «De særskilte spørsmål vedrørende innkjøpsordning, standardisering og felles kapitalforvaltning og administrasjon som omhandles i Stortingets vedtak vil bli behandlet nedenfor i avsnitt 11.2.3. De øvrige enkeltspørsmål i stortingsvedtaket vil imidlertid ikke kunne omfattes av utredningen her.
>
> Spørsmål vedrørende medregning av tjenestetid og de tilknyttede spørsmål vedrørende flytting og sammenslåing av opptjente pensjonsrettigheter ved jobbskifte, vil bli omtalt nedenfor i avsnitt 11.3. Det fremgår der at en her står overfor meget kompliserte spørsmål som krever til dels omfattende utredninger.
>
> Spørsmål om premieutjevning knyttet til alder og kjønn er til vurdering i Finansdepartementet på grunnlag av høringen av Banklovkommisjonens utredning nr. 11, NOU 2003: 28 Kjønns- og aldersnøytralitet i kollektive pensjonsordninger. Det vises for øvrig til bemerkningene foran i avsnitt 10.5.
>
> Spørsmål knyttet til felles pensjonskasse for uavhengige foretak omfattes ikke av utredningsoppdraget her. Under enhver omstendighet vil den tidsramme som står til disposisjon ikke gjøre det mulig å utrede dette spørsmålet i forbindelse med utredningen av spørsmål knyttet til obligatorisk tjenestepensjon.»

8.3 Høringsinstansenes merknader

Arbeidsgiverorganisasjonen for samvirkeforetak (SAMFO) og *COOP NKL BA (Coop)* er tilfreds med forslaget til innkjøpsordninger da dette øker konkurransen på kostnadssiden mellom forsikringsgiverne. *Landbrukets Arbeidsgiverforening, Landsorganisasjonen i Norge (LO), Norges Bank, Nærings- og handelsdepartementet* og *Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund* (*YS)* er positive til innkjøpsordninger. *Norges Bondelag* støtter også forslaget og skriver:

> «Det er viktig at det juridiske ansvar mellom arbeidstaker/arbeidsgiver og selger av pensjonsløsninger er direkte forankret i en avtale mellom partene. Så kan foreninger forhandle fram avtale for plasseringsstrategi, salgskostnader og administrasjonskostnader for ordningen. Dette bør nedfelles i en rammeavtale for ordningen mellom foreningen og selger av tilleggspensjon. Hvis foreningen har flytterett på ordningen, vil en kunne øke konkurransen om pengene, men det vil samtidig kreve mer av foreningen ved at ordningen i stor grad blir håndtert som en egen pensjonskasse. Foreningen kan også bruke sitt navn i tilknytning til markedsføring og salg av produktene. Det er viktig at regelverket gir fleksibilitet slik at en kan få enkle ordninger der foreningen kun går inn i markedsføringsrollen, eller en kan velge løsninger der foreningen etablerer pensjonskasselignende ordninger.»

Norsk Skuespillerforbund og *Norsk Journalistlag* støtter forslaget, men uttaler at også ikke-ansatte (frilansere) må kunne inngå et fellesskap gjennom en forening, slik at den kan tegne pensjonsordninger på de samme betingelsene som registrerte foretak.

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) støtter at det åpnes for innkjøpsforeninger for tjenestepensjon. HSH mener imidlertid Banklovkommisjonen går for langt når det kreves at det skal fastsettes et felles regelverk for alle pensjonsordningene som omfattes av avtalen. De mener dette vil gjøre det svært vanskelig å få til et samarbeid og uttaler videre at:

> «HSH mener det må være anledning til å opprette et innkjøpssamarbeid mellom foretak som har ulike pensjonsordninger. En gruppe bedrifter som går sammen i et innkjøpssamarbeid vil kunne oppnå fordeler selv om de ikke kjøper samme produkt fra den enkelte leverandør. En kan også tenke seg at samarbeidet bare gjelder enkelte elementer; bare kontoadministrasjon (innskuddsordning) eller bare kapitalforvaltning.

Innkjøpsforeninger/ordninger må ha avtaler/regelverk som regulerer forholdet mellom deltakerne og «foreningen», men bør ikke legge unødige begrensninger på utformingen av den enkelte deltakers pensjonsordning: den skal ikke behøve å være lik. Det er selvsagt godt mulig at en innkjøpsforening ville kunne oppnå særlig gode betingelser om pensjonsordningene er identiske, men det må det være opp til de enkelte grupper av foretak å finne ut av og vurdere.»

Flere andre høringsinstanser, blant annet *Arbeidsgiverforeningen NAVO, Norske Pensjonskassers Forening* og *Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)* er i likhet med HSH skeptiske til at det skal stilles krav om et felles regelverk. NHO uttaler at et felles regelverk kan medføre at man blir tvunget til å opprette mange innkjøpsforeninger, noe som betyr at selve hensikten faller bort. De foreslår at lovutkastet § 9 annet ledd første punktum sløyfes og at nytt første punktum endres til at avtalen med pensjonsinnretningen skal gi det enkelte foretak rett til å tre ut av avtalen og fastsette oppsigelsesfristen.

Konkurransetilsynet opplyser at innkjøpsforeninger av den karakter som beskrives i utredningen ikke vil være i strid med konkurranseloven § 10, som forbyr konkurransebegrensende samarbeid mellom foretak. Dersom det skulle bli opprettet meget omfattende innkjøpssamarbeid som har konkurransebegrensende virkning, vil imidlertid samarbeidet måtte vurderes i forhold til nevnte bestemmelse. Konkurransetilsynet er av den oppfatning at innkjøpsforeninger til en viss grad vil innebære at foretakene vil kunne få styrket forhandlingsmakt overfor pensjonsinnretningene, og at dette vil være positivt for konkurransen. Konkurransetilsynet støtter lovfestingen av rett til å opprette innkjøpsordninger.

Den norske Aktuarforening påpeker at innkjøpsforeninger som foreslått i § 9 eksisterer allerede. De uttaler at det er viktig at innkjøpsforeninger kan operere i pensjonslovgivningen som helhet og ikke kun for obligatorisk tjenestepensjon. De mener derfor at det er uheldig å lage et regelverk for innkjøpsforeninger som kun knyttes mot obligatorisk tjenestepensjon.

Kredittilsynet tar opp forholdet mellom forsikringsformidling og innkjøpsforeninger. Kredittilsynet mener innkjøpsforeningens arbeid i utgangspunktet ikke er å anse som forsikringsformidling. Tilsynet viser til Ot.prp. nr. 55 (2004-2005) Om lov om forsikringsformidling (side 14) hva gjelder foreninger som forhandler seg frem til rammeavtaler med forsikringsselskap for sine medlemmer. Ettersom virksomheten normalt ikke skjer mot vederlag, vil virksomheten falle utenfor direktivet om forsikringsmegling (og lov om forsikringsformidling). Dersom en forening mottar vederlag for denne virksomheten, vil det bero på en konkret vurdering om virksomheten vil falle inn under direktivet.

Norges Ingeniørorganisasjon (NITO) uttaler at foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven inneholder regler om styringsgrupper. NITO ser det som hensiktsmessig at det i tillegg til krav om at eventuelle ordninger der flere virksomheter benytter seg av felles innkjøp av tjenestepensjonsordninger etablerer en tilsvarende styringsgruppe for å sikre de ansatte informasjon.

Konkurransetilsynet, HSH og *Nærings- og handelsdepartementet* tar, i forbindelse med spørsmål om innkjøpsordninger, opp spørsmål angående felles pensjonskasser.

8.4 Departementets vurdering

Departementet er generelt positiv til tiltak som kan bidra til å stimulere til konkurranse på finansmarkedet. Samarbeid foretak i mellom om innkjøp av tjenestepensjonsordning vil kunne være et slikt tiltak. Etter departementets vurdering er det imidlertid ingen lovmessige skranker for slikt samarbeid etter gjeldende rett. Det er da heller ikke behov for lovhjemmel for at slikt samarbeid skal være tillatt. Det er etter departementets vurdering heller ikke tilstrekkelig grunn til å innskrenke mulige former for slikt samarbeid ved å sette vilkår for hvordan foretakene i tilfelle må samarbeide.

Banklovkommisjonens forslag i lovutkastet § 9 tredje ledd synes å forutsette at flere uavhengige foretak kan ha felles pensjonskasse. Det er et spørsmål som skal utredes, jf. Stortingsvedtak 10. juni 2005 og utredningsoppdrag til Banklovkommisjonen 26. august 2005.

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens vurdering av at det ikke er mulig å legge til rette for at innkjøpsordningen kan forestå felles kapitalforvaltning, rentegarantier mv. Det er innenfor rammen av denne proposisjonen heller ikke mulig å utarbeide forslag til regler om avtaler om medregning av tjenestetid. Det er regler om medregning av tjenestetid i foretakspensjonsloven. Etter departementets vurdering kan Banklovkommisjonens utkast ivaretas med et noe mer begrenset lovforslag. Det vises til forslaget § 6.

Departementet er enig i Banklovkommisjonens vurdering av at en innkjøpsforening som beskrevet, i utgangspunktet ikke er å anse som for-

sikringsformidling i henhold til lov om forsikringsformidling (lov 10. juni 2005 nr. 41). Ifølge lov om forsikringsformidling § 1-2 nr. 1 er forsikringsformidling «ervervsmessig virksomhet som består i å legge fram, foreslå eller utføre annet forberedende arbeid i forbindelse med inngåelse av forsikringsavtaler». I Ot.prp. nr. 55 (2004-2005) pkt. 3.5.5 uttales at formidling av forsikring som ikke skjer mot vederlag, vil falle utenfor forsikringsformidlingsloven. Et eksempel på virksomhet som derfor normalt vil falle utenfor loven er fagforeninger som forhandler frem gunstige innboforsikringer på vegne av medlemmene (Ot.prp. nr. 55 (2004-2005) s. 14). Dersom en forening skulle motta vederlag for virksomheten, enten fra forsikringsselskapet eller medlemmene, vil spørsmålet om slik virksomhet er å anse som forsikringsmegling måtte avgjøres ut fra en konkret vurdering.

9 Flytting

9.1 Gjeldende rett

Regler om flytting av kollektive pensjonsordninger, og om flytting av pensjonskapitalbevis og fripoliser som er utstedt i henhold til slike pensjonsordninger, fremkommer av forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8c. Reglene er videreført i ny forsikringslov kapittel 11. Denne loven er vedtatt, men ennå ikke trådt i kraft. Reglene må sees i sammenheng med pensjonslovenes bestemmelser om sammenslåing av henholdsvis pensjonskapitalbevis og fripoliser, se innskuddspensjonsloven § 6-4 og foretakspensjonsloven § 4-15. Regler om medregning fremkommer av foretakspensjonsloven §§ 4-11 flg. Det vises til Banklovkommisjonens utredning avsnitt 11.3.

9.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen foreslår at det i lovutkastet § 10 inntas en henvisning til forsikringsloven angående regler om flytting. Banklovkommisjonen finner det hensiktsmessig at dette fremgår av loven. I utredningen avsnitt 11.3 skisseres problemstillinger rundt flytting, sammenslåing og medregning av pensjonsrettigheter. Banklovkommisjonen uttaler at tiltakende mobilitet i det norske arbeidsmarked generelt synes å forsterke behovet for en mer helhetlig tilnærmingsmåte til de lovgivningsspørsmål en her står overfor. I utredningen legger Banklovkommisjonen til grunn at det er dette forhold som danner bakgrunnen for de deler av stortingsvedtaket som gjelder avtaler om medregning. Banklovkommisjonen mener at de spørsmål det i så fall er behov for å ta stilling til, er av generell karakter og så vidt mangeartede og vanskelige at det neppe er hensiktsmessig å gå nærmere inn på dette problemområdet i forbindelse med selve gjennomføringen av en ordning med obligatorisk tjenestepensjon. På grunn av den korte tiden Banklovkommisjonen har til rådighet, lar kommisjonen dette spørsmålet ligge.

Banklovkommisjonen foreslår at en pensjonsordning i samsvar med bestemmelsene i lov om obligatorisk tjenestepensjon kan flyttes til annen pensjonsinnretning etter reglene i forsikringsloven kapittel 11. Den som har rett til pensjonsrettigheter knyttet til pensjonskapitalbevis eller fripolise, har rett til å flytte kontrakten til annen pensjonsinnretning i henhold til reglene i forsikringsloven § 11-13. Det vises til lovutkastet § 10.

9.3 Høringsinstansenes merknader

Bedriftsforbundet uttaler at «adgangen til å slå sammen pensjonsrettigheter fra ett arbeidsforhold til et annet bør gjøres enkelt og billig. Det vil gjøre det lettere å bytte jobb, øke konkurransen mellom pensjonsinnretninger, redusere administrative kostnader knyttet til enkeltpoliser og bedre oversikten over forventet pensjon». Bedriftsforbundet anmoder derfor om at Banklovkommisjonen får i oppdrag å arbeide videre med saken, herunder vurdere om myndighetene bør påse at flyttekostnadene er i rimelig samsvar med de reelle kostnader til pensjonsinnretningene.

Det er ingen av de øvrige høringsinstansene som har merknader til lovutkastet § 10.

9.4 Departementets vurdering

Reglene om flytting er nylig behandlet av Stortinget på bakgrunn av Ot.prp. nr. 11 (2003-2004) del II. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens vurdering av at disse reglene også vil gjelde for forsikring opprettet i henhold til en ny lov om obligatorisk tjenestepensjon. Det er etter departementets vurdering ikke nødvendig å ta inn en egen bestemmelse om dette i en lov om obligatorisk tjenestepensjon.

10 Kontroll, tilsyn, pålegg og tvangstiltak

10.1 Gjeldende rett

Etter foretakspensjonsloven § 2-7 og innskuddspensjonsloven § 2-9 skal Kredittilsynet føre tilsyn med de pensjonsordninger som opprettes i henhold til pensjonslovene. Finner Kredittilsynet at en pensjonsordning er eller forvaltes i strid med lov eller forskrift, kan det gis pålegg til pensjonsinnretningen om å rette på forholdet innen fastsatt frist. Etter innskuddspensjonsloven § 2-9 kan pålegg også gis til foretaket. Bestemmelsene suppleres av bestemmelsene i kredittilsynsloven om tiltak fra Kredittilsynets side. Disse reglene gjelder generelt, og vil også gjelde de pensjonsordninger som blir opprettet som følge av en lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Etter gjeldende regnskapsregler skal det gis opplysninger om foretakets pensjonsordninger, inklusive opplysning om antall personer forpliktelsen omfatter. Det vises blant annet til NRS6 pkt. 3.3.

Regnskapspliktige foretak skal hvert regnskapsår utarbeide årsregnskap og årsberetning i samsvar med bestemmelsene i regnskapsloven, jf. regnskapsloven (lov 17. juli 1998 nr. 56) § 3-1 første ledd. Hvilke foretak som er regnskapspliktige følger av regnskapsloven § 1-2.

Regnskapsplikt etter § 1-2 har alle aksjeselskaper, allmennaksjeselskaper, statsforetak, finansinstitusjoner og andre foretak underlagt tilsyn etter kredittilsynsloven, verdipapirfond, boligbyggelag, borettslag, eierseksjonssameier som nevnt i eierseksjonsloven § 44 annet ledd, stiftelser og utenlandske foretak som driver virksomhet her i riket og som er skattepliktig til Norge. Dessuten har visse foretak regnskapslikt dersom de overstiger fastsatte grenser knyttet til eiendelers verdi, antall ansatte og/eller omsetning. Dette gjelder

- selskaper som regulert i selskapsloven med mer enn fem millioner kroner i salgsinntekt og minst fem ansatte,
- samvirkeforetak og økonomiske foreninger med salgsinntekt på over to millioner kroner,
- foreninger som har eiendeler verdt minst 20 millioner kroner eller mer enn 20 ansatte, og
- enhver som driver enkeltpersonforetak som har eiendeler verdt minst 20 millioner kroner eller mer enn 20 ansatte.

I tillegg kan andre foretak ha regnskapsplikt etter særskilt regulering i annet lovverk.

I forskrift 16. desember 1998 nr. 1234 § 1-1 er visse regnskapspliktige foretak unntatt fra plikten til å sende inn årsregnskap til Regnskapsregisteret hvis disse faller inn under definisjonen av små foretak i regnskapsloven. Denne bestemmelsen er imidlertid opphevet med ikrafttredelse 1. januar 2006.

Fra 1. januar 2006 skal dermed alle regnskapspliktige sende inn årsregnskapet til Brønnøysundregistrene. Årsregnskapet er offentlig, jf. regnskapsloven § 8-1 første ledd.

Regnskapspliktige foretak skal påse at årsregnskapet revideres av en registrert revisor eller statsautorisert revisor, jf. revisorloven § 2-1. Revisjonsplikt gjelder ikke dersom driftsinntektene av den samlede virksomhet er mindre enn fem mill, jf. revisorloven § 2-1 annet ledd. Unntaket gjelder ikke aksjeselskaper, allmennaksjeselskaper, selskap som definert i selskapsloven (lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommanditselskaper) § 1-2 første ledd bokstav a, der antallet deltakere overstiger fem, kommanditselskap, ansvarlige selskaper hvor samtlige deltakere er juridiske personer hvor ikke noen av deltakerne har personlig ansvar for forpliktelsene, udelt eller for deler som til sammen utgjør den juridiske personens samlede forpliktelser. Unntaket gjelder heller ikke når revisjonsplikten følger av annen lov eller forskrift eller foretak som har plikt til å utarbeide konsernregnskap, jf. revisorloven § 2-1 tredje og fjerde ledd.

Alle foretak som skal levere selvangivelse, oversender samtidig en næringsoppgave til ligningsmyndighetene jf. ligningsloven § 4-4 nr. 1. Næringsoppgaven er en del av foretakets selvangivelse og er ikke offentlig tilgjengelig. Opplysningene i næringsoppgaven er taushetsbelagt, jf. ligningsloven § 3-13 med mindre de er unntatt etter bestemmelsens punkt 2.

10.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har foreslått at det tas inn regler om at Kredittilsynet skal føre tilsyn med pensjonsordningene som opprettes i henhold til pensjonslovene, jf. lovutkastet § 12 annet ledd. I spesialmerknadene til lovutkastet fremkommer det at bestemmelsen ikke er ment å utvide Kredittilsynets tilsynsvirksomhet. Banklovkommisjonen legger til grunn at Kredittilsynets tilsynsoppgaver også vil omfatte spørsmål som gjelder hvorvidt de enkelte pensjonsordningene er i strid med lovkrav som stilles i en lov om obligatorisk tjenestepensjon. Det er foreslått regler om dette i lovutkastet § 2 syvende ledd. Forslaget går ut på at Kredittilsynet i tvilstilfeller avgjør om et foretak omfattes av lov om obligatorisk tjenestepensjon, og om foretaket har pensjonsordning som oppfyller minstekravene i loven.

Banklovkommisjonen har også foreslått at Kredittilsynet bør ha en alminnelig adgang til å gi pålegg til foretak om å rette på lovstridige forhold, og kompetanse til å ilegge foretaket løpende tvangsmulkt dersom pålegget ikke blir etterkommet, jf. lovutkastet § 13 første ledd. Kredittilsynets tilsynsoppgaver vil i første rekke gjelde pensjonsfaglige forhold. Det vil derfor være behov for ytterligere kontrollordninger.

Banklovkommisjonens utgangspunkt ved vurdering av mulige kontrollordninger er at en i første rekke tar sikte på å gjøre bruk av kontrolltiltak som er blitt benyttet for å sikre etterlevelse av annen næringsreguleringslovgivning eller arbeidsmiljølovgivning. Banklovkommisjonen antar at mye kan oppnås ved utbygging av foretakenes ordninger for internkontroll eller andre enklere kontrollordninger på foretaksnivå.

For foretak med regnskapsplikt foreslår Banklovkommisjonen at foretaket skal være pliktig til å bekrefte i årsberetningen eller årsregnskapet at foretaket har pensjonsordning i samsvar med de krav en lov om obligatorisk tjenestepensjon vil stille, jf. lovutkastet § 12 første ledd. Dette vil gi kontroll via revisors gjennomgang av årsregnskapet og årsberetningen, eventuelt også via registrering av årsregnskapet og årsberetningen i Brønnøysundregistrene. Banklovkommisjonen uttaler at det bør vurderes om et slikt krav også bør reflekteres i regnskapsloven og eventuelt i revisorloven.

For ikke-regnskapspliktige foretak foreslår Banklovkommisjonen at bekreftelsen tas inn i næringsoppgaven, jf. lovutkastet § 12 første ledd.

Banklovkommisjonen skisserer også en annen mulig kontrollordning, jf. NOU 2005: 15 avsnitt 11.4. Den innebærer at det:

> «i arbeidsoppgaver som sendes inn til ligningsmyndighetene legges inn et felt for å bekrefte at foretaket, enten ikke er omfattet av regelverket eller at det har en avtale som dekker minstekravene til obligatorisk tjenestepensjon. I «årsoppgaven for arbeidsgiveravgift» (et følgeskriv til lønns- og trekkoppgaver) er feltet ikke er fylt ut eller angitt med null som beløp, kan gi en indikasjon på at det allerede inntatt et felt for avgiftspliktig tilskudd og premier til pensjonsordninger. At dette foretaket ikke har opprettet pensjonsordning. En mulighet er å legge inn en tilsvarende rubrikk i lønnsoppgavene, som også sendes arbeidstakerne. Et slikt system vil ikke innebære at likningsmyndighetene foretar noen kontroll, men det vil kunne være et verktøy for andre, herunder Kredittilsynet, som skal se om foretakene har opprettet ordninger og at de er gode nok.»

Om foretakene oppfyller sin plikt til å ha pensjonsordning i samsvar med en lov om obligatorisk tjenestepensjon, vil være av direkte betydning for arbeidstakerne i foretaket. Banklovkommisjonen påpeker at en må regne med at dette er forhold som i de fleste tilfeller også blir fulgt opp av arbeidstakerne selv, eller i tilfelle av deres fagforeninger, på samme måte som andre viktige lønns- og arbeidsvilkår.

Banklovkommisjonen mener det bør komme klart til uttrykk i en lov om obligatorisk tjenestepensjon at arbeidstakerne har et krav overfor bedriften dersom bedriften ikke har opprettet tjenestepensjonsordning etter loven, se lovforslaget § 13 annet ledd. Den foreslåtte bestemmelsen vil gi arbeidstakeren rett til å få dom som pålegger foretaket å opprette tjenestepensjonsordning i samsvar med en lov om obligatorisk tjenestepensjon, og dommen vil kunne tvangsfullbyrdes etter reglene i tvangsloven. I tillegg bør arbeidstakerne også kunne få dom som pålegger foretaket å betale skyldig tilskudd til den pensjonsinnretning det gjelder, eventuelt med den virkning at det i pensjonsinnretningen opprettes en pensjonsordning på grunnlag av de tilskudd det gjelder. En slik dom vil i tilfelle kunne tvangsfullbyrdes som vanlig gjeldskrav.

Banklovkommisjonen foreslår også at arbeidstakerne gis rett til å kreve at foretaket dømmes til å utbetale de skyldige tilskuddsbeløp til arbeidstakerne selv. Denne løsningen vil kunne være aktuell dersom foretakets handlemåte fører til at arbeidsforholdet bringes til opphør. Lovutkastet § 13 annet ledd annet punktum åpner også for en slik fremgangsmåte fra arbeidstakernes side.

10.3 Høringsinstansenes merknader

Høringsinstansene gir uttrykk for viktigheten og nødvendigheten av en effektiv kontroll og av at kontrollen blir reell. *Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund* (*YS*) og *Landsorganisasjonen i Norge* (*LO*) har påpekt at det er viktig at virksomheter som trenerer innføringen av tjenestepensjon må møtes med sanksjoner. Blant annet *LO* og *Brønnøysundregistrene* gir stort sett støtte til de regler Banklovkommisjonen foreslår om kontroll og rapportering. *Norges Bank* uttaler at forslaget er ryddig og bidrar til å holde kostnadene nede.

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) mener det er vesentlig at Kredittilsynets tilsynsansvar ikke blir mer omfattende enn det Banklovkommisjonen legger til grunn i sine spesialmerknader.

FNH stiller spørsmål ved hvordan utgiftene til Kredittilsynet skal finansieres dersom Kredittilsynet ender opp med vidtrekkende tilsynsoppgaver i forbindelse med lov om obligatorisk tjenestepensjon. Siden utgiftene blir dekket av institusjoner under tilsyn medfører forslaget at leverandørene av tjenestepensjon må betale for tilsynet med ordningene. Dette mener FNH er urimelig.

Kredittilsynet viser i sin høringsuttalelse til Banklovkommisjonen drøftelse i kap. 11.4 og uttaler:

> «Hvor mye ressurser Kredittilsynet kan legge i kontroll med at foretakene oppretter pensjonsordninger i samsvar med lov om obligatorisk tjenestepensjon må avveies mot behovet for bruk av ressurser til overordnede mål for tilsynsarbeidet, herunder soliditetstilsyn og tilsyn med virksomhetsreglene. Kredittilsynet kan ikke se det er noen naturlig oppgave for tilsynet å treffe sanksjonerbare pålegg overfor foretak som ikke har oppfylt plikten som sådan til å opprette pensjonsordning. Det kan bli ressurskrevende hvis mange av de små foretakene viser seg å ikke oppfylle plikten. På den annen side er det grunn til å regne med at varsel om tvangsmulkt hvis pålegget ikke oppfylles vil være tilstrekkelig for å få foretaket til å opprette pensjonsordning. I vurderingen legger Kredittilsynet til grunn at det vil være ligningsmyndighetene eller andre som gjennom etablerte rapporteringssystemer i første omgang vil ha en oversikt over hvilke foretak som ikke har oppfylt sin forpliktelse til å opprette en pensjonsordning.»

Kredittilsynet legger videre til grunn at Finansdepartementet tar hensyn til det økte ressursbehovet ved utarbeidelse av budsjettforslaget for 2006 og senere. *LO* har tilsvarende syn og forutsetter i sin høringsuttalelse at Kredittilsynet får de nødvendige ressurser, slik at kontrollen blir reell.

Kredittilsynet uttaler videre at vurdering av og kontroll med at ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er å anse som like gode som en innskuddspensjonsordning i større grad vil være en forlengelse av de oppgaver Kredittilsynet allerede har etter pensjonslovene. Kredittilsynet presiserer at tilsynet må baseres på henvendelser fra arbeidstakere, fagforeninger, foretak eller institusjonene selv.

Dersom det blir behov for ytterligere tiltak forutsetter *LO* at dette følges opp av myndighetene og at arbeidslivets hovedparter gis en sentral rolle i en slik oppfølgning og evaluering. *YS* har samme oppfatning.

Tvister knyttet til praktiseringen av minstekravet kan bli krevende. *LO* og *YS* foreslår at det kan vurderes å for eksempel opprette en tvistenemnd.

Den norske Revisorforening støtter forslaget om at foretaket må bekrefte at det har pensjonsordning som er i samsvar med minstekravene i loven. Den norske Revisorforening mener at en slik bekreftelse må gjøres i noter til årsregnskapet, og ikke i årsberetningen. Angående endringer i regnskapsloven uttaler Den norske Revisorforening:

> «Etter regnskapsloven § 7-11 skal det opplyses om beregning av pensjonskostnader og pensjonsforpliktelse. Opplysninger om at kravet til obligatorisk pensjonsordning er oppfylt, kan muligens innfortolkes som en del av dette opplysningskravet. Når det gjelder små foretak, har de ikke noe notekrav tilsvarende § 7-11. Siden denne bekreftelsen antas å bli spesielt viktig i små foretak, mener vi at et tilsvarende krav for helhets skyld bør tas inn i regnskapsloven».

Den norske Revisorforening tar også opp forholdet til regnskapspliktige som avlegger et IFRS-regnskap og uttaler:

> «Etter regnskapsloven § 3-9 kan de regnskapspliktige velge å avlegge et IFRS-regnskap eller et forenklet IFRS-regnskap. Opplysningskravet i § 7-11 vil etter § 3-1 tredje ledd a ikke gjelde for IFRS-rapporterende. Når kravet tas inn spesielt i lov om obligatorisk tjenestepensjon, antar vi at det tolkes som dette kravet gjelder alle regnskapspliktige utover de som avlegger IFRS-regnskap. For dem som avlegger IFRS-regnskap bestemmes noteopplysningene av IFRS, og det kan ikke i IFRS-regnskap bestemmes noteopplysningene av IFRS, og det kan ikke i regnskapsloven stilles ytterligere krav.»

FNH og *Kredittilsynet* mener også at regnskapsloven bør endres slik at plikten til å tegne tje-

nestepensjon etter lov om obligatorisk tjenestepensjon fremgår av denne. Dette sikrer også oppfølgning fra revisor.

Den norske Revisorforening uttaler at en innføring av obligatorisk tjenestepensjon etter deres oppfatning ikke medfører behov for endring i revisorloven for at plikten skal omfattes av revisors kontroll.

NTL-Skatt mener den alternative kontrollordningen Banklovkommisjonen har foreslått, en kontrollordning bygget på arbeidsoppgavene som sendes inn til ligningsmyndighetene, vil være en bedre løsning enn den som er foreslått i lovutkastet § 12. *FNH* mener det bør vurderes om ikke likningsmyndighetene skal ha en rolle i forhold til å kontrollere om foretakene oppretter de obligatoriske tjenestepensjonene.

Skattedirektoratet redegjør i sin høringsuttalelse for hvilke lovendringer som må gjøres, hvis man går inn for en kontrollordning som bygger på arbeidsoppgavene som sendes inn til likningsmyndighetene, uten å ta stilling til om det bør være en slik kontrollordning.

LO mener at tillitsvalgte, gjennom sine organisasjoner, må ha rett til innsyn i forsikringsavtaler for å kontrollere at disse er i henhold til minstekravene. Dette vil også kunne forhindre unødige og ressurskrevende klagesaker til Kredittilsynet.

Rikstrygdeverket mener at Banklovkommisjonens forslag medfører at det er viktig med informasjon til de ansatte om hvilke rettigheter de har. Rikstrygdeverket tilbyr seg å bistå i en slik informasjonsrolle.

NTL-Skatt mener at det bør etableres en straffebestemmelse for å forhindre at foretak unnlater å opprette tjenestepensjonsordning.

Etter *Sparebankforeningens* syn vil en lov om at alle bedrifter må innbetale til en pensjonsordning i stor grad virke selvregulerende. Bedriftene vil, i følge Sparebankforeningen, opprette ordninger så lenge det legges opp til en straffereaksjon ved manglende pensjonsordning.

Brønnøysundregistrene opplyser i sin høringsuttalelse at Regnskapsregisteret per i dag kun har en arkivfunksjon, jf. lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap mv. § 8-2. Kontroll av om et foretak har opprettet tjenestepensjonsordning gjennom Regnskapsregisteret krever innholdsmessig kontroll, og Brønnøysundregistrene anser en slik grunnleggende funksjonsendring som lite hensiktsmessig. Brønnøysundregistrene mener kontrollen av om foretak har opprettet tjenestepensjonsordning bør ligge hos revisor. Videre uttaler Brønnøysundregistrene:

> «Når det gjelder eventuelle innrapporteringsplikter til det offentlige i forbindelse med tilsyn og kontroll av tjenestepensjonsordningen antas at Kredittilsynet kommer til å innhente selv tilgjengelige opplysninger fra Enhetsregisteret ved å bruke organisasjonsnummer som identifikator, jf. lov av 3. juni 1995 nr. 15 om Enhetsregisteret § 1 nytt andre ledd».

Brønnøysundregistrene minner om at nye og endrede oppgaveplikter skal meldes Oppgaveregisteret som bistår med informasjon om samordningsmuligheter.

10.4 Departementets vurdering

Departementet er enig i at Kredittilsynets oppgave med å føre tilsyn med pensjonsordninger opprettet i samsvar med foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven bør ligge fast, og i at en videreføring av denne plikten vil innebære at Kredittilsynet vil måtte føre tilsyn etter reglene i foretakspensjonsloven § 2-7 og innskuddspensjonsloven § 2-9 med pensjonsordninger opprettet som følge av en ny lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Flere av høringsinstansene har påpekt at Kredittilsynets tilsynsoppgaver må begrenses til pensjonsfaglige spørsmål og at Kredittilsynet ikke bør pålegges å drive oppsøkende virksomhet. Departementet viser, som nevnt ovenfor, til at Kredittilsynet etter gjeldende rett har tilsyn med pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, jf. foretakspensjonsloven § 2-7 og innskuddspensjonsloven § 2-9. På denne bakgrunn antar departementet at det ikke er behov for nye lovregler om Kredittilsynets tilsynsansvar på dette området.

Departementet slutter seg til forslaget fra Banklovkommisjonen om at Kredittilsynet i tvilstilfeller skal kunne avgjøre om et foretak omfattes av lov om obligatorisk tjenestepensjon, og i tilfelle om foretaket har pensjonsordning som oppfyller kravene i loven, men foreslår enkelte språklige endringer. Dette dreier seg om tolkningsspørsmål som Kredittilsynet som tilsynsmyndighet vil ha gode forutsetninger for å ta stilling til. Det vises til lovforslaget § 2 fjerde ledd.

Departementet slutter seg til at Kredittilsynet, i forlengelse av tilsynets eksisterende oppgaver, skal kunne gi pålegg til foretak som ikke oppfyller sin plikt til å ha pensjonsordning i samsvar med kravene i loven, om å rette på lovstridige forhold innen en fastsatt frist, samt skal kunne ilegge foretaket en løpende mulkt. Kredittilsynets kompetanse er begrenset til å pålegge foretaket å opp-

rette pensjonsordning. Kredittilsynet kan ikke pålegge foretaket å betale manglende innskudd til pensjonsordningen for tiden som har passert. Hvis ikke foretaket betaler inn pliktig innskudd tilbake i tid, kan arbeidstakeren kreve dom for kravet, jf. lovforslaget § 3. Ordningen innebærer ingen plikt for Kredittilsynet til å drive oppsøkende tilsyn med om foretakene overholder plikten, men gir Kredittilsynet grunnlag for å reagere dersom Kredittilsynet mottar informasjon som tilsier at et foretak ikke overholder sine plikter etter loven. Det vises til lovforslaget § 8.

Departementet antar at det hensyn Banklovkommisjonen ønsker å ivareta gjennom lovutkastet § 13 annet ledd, også kan ivaretas ved å gi de ansatte i de aktuelle foretakene en eksplisitt rett til tjenestepensjonsordning. Dette må avgrenses i forhold til adgang til å holde arbeidstakere utenfor pensjonsordning etter foretakspensjons- og innskuddspensjonsloven. Dette innebærer at ikke nødvendigvis alle arbeidstakere i et foretak med plikt til å ha pensjonsordning, har en rett til å bli omfattet. En rett for arbeidstaker til at foretaket foretar de nødvendige tilskudd, gir etter departementets vurdering det nødvendige grunnlag for eventuelt søksmål og dom som angitt i Banklovkommisjonens utkast til lovtekst, herunder at foretaket kan dømmes til å utbetale de skyldige tilskuddsbeløp til arbeidstakerne selv. Det vises til lovforslaget § 3.

Etter departementets vurdering er det ikke tilstrekkelig grunn til å foreslå en straffebestemmelse i tillegg til at foretakene pålegges en plikt og at de ansatte får en rettighet til tjenestepensjon som tilfredsstiller minimumsvilkårene.

Departementet slutter seg i hovedsak til Banklovkommisjonens forslag om at regnskapspliktige foretak skal bekrefte at foretaket har pensjonsordning i samsvar med lovens krav, men foreslår at bekreftelsen må gis i noter til årsregnskapet. Departementet mener at det både bør kreves opplyst om foretaket er pliktig til å opprette pensjonsordning og at pensjonsordningen i så fall oppfyller kravene i loven. Det vises til lovforslaget § 7. Departementet mener opplysningskravet også bør plasseres i regnskapsloven. Det vises til forslag til ny § 7-30a og ny § 7-43a i regnskapsloven, jf. lovforslaget § 10 nr. 3.

Det er i avsnitt 10.1 redegjort for hvilke regnskapspliktige foretak som skal påse at årsregnskapet revideres av en revisor.

Forslaget sikrer offentlige, og i de fleste tilfelle revisorgodkjente, opplysninger om hvorvidt regnskapspliktige foretak har obligatorisk tjenestepensjonsordning.

For ikke-regnskapspliktige foretak foreslår departementet, i tråd med forslaget fra Banklovkommisjonen, lovkrav om at foretaket må gi opplysninger om det er pliktig til å opprette tjenestepensjonsordning og om foretaket har pensjonsordning som oppfyller kravene etter loven. Opplysningene i næringsoppgaven er taushetsbelagt, jf. ligningsloven § 3-13, med mindre det er unntatt etter bestemmelsens punkt 2. Departementet foreslår at Kredittilsynet gis adgang til å få utlevert opplysninger fra ligningsmyndighetene til bruk i tilsynsvirksomhet. Det vises til lovforslaget § 10 nr. 2. Ved å ha en slik post i næringsoppgaven tvinges foretakene til å ta stilling til om de er pliktige til å ha tjenestepensjonsordning eller ikke, og om ordningen tilfredsstiller kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Den norske Revisorforening tar opp spørsmålet om foretak som utarbeider et IFRS-regnskap, jf. regnskapsloven § 3-9 og EØS-regler etter forordning nr. 1602/2002, kan pålegges å oppfylle opplysningskravet i noter til årsregnskapet. Departementet legger til grunn at dette opplysningskravet faller utenfor virkeområdet til forordning nr. 1602/2002, og at EØS-reglene etter forordningen dermed ikke er til hinder for at også foretak som utarbeider IFRS-regnskap pålegges opplysningskravet.

Departementet har vurdert om det bør foretas endringer i ligningsloven i forbindelse med forslaget om at ikke-regnskapspliktige foretak må foreta en bekreftelse i den årlig næringsoppgave til skattemyndighetene, men har kommet til at det ikke er nødvendig.

Brønnøysundregistrene gjør i sin høringsuttalelse oppmerksom på at Regnskapsregisteret kun har en arkivfunksjon og ikke er en kontrollordning. Departementet har ikke lagt til grunn at Regnskapsregisteret skal kontrollere de nevnte opplysningene. Det er revisor som først og fremst skal kontrollere årsregnskapet før det sendes til Regnskapsregisteret for arkivering.

Den kontrollordning som foreslås, vil ikke nødvendigvis omfatte alle foretak som etter forslaget får plikt til å ha tjenestepensjonsordning. For enkelte foretak vil det for eksempel ikke være regnskapsplikt og ikke plikt til å levere næringsoppgave. Som nevnt foran er det også enkelte foretak med regnskapsplikt som ikke har revisjonsplikt. Banklovkommisjonen har, som nevnt i avsnitt 10.2 foran, skissert et alternativt kontrolltiltak der bekreftelsen tas inn i lønnsoppgaven. Departementet går ikke inn for en slik kontroll i denne omgang. Det vil eventuelt på et senere tidspunkt kunne vurderes om det er behov for å bygge

ut kontrollen med at de foreslåtte lovreglene overholdes.

Departementet foreslår at Kredittilsynets utgifter til håndheving av lov om obligatorisk tjenestepensjon utlignes på de institusjonene som kan tilby pensjonsordning etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Det vises til lovforslaget § 10 nr. 1.

11 Skattefavorisert pensjonssparing for selvstendig næringsdrivende

11.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett (foretakspensjonsloven § 2-2 og innskuddspensjonsloven § 2-3) kan ikke foretak opprette pensjonsordning med mindre det er minst én arbeidstaker uten eierinteresser i foretaket som utfører arbeid og mottar lønn tilsvarende minst 75 prosent av full stilling. Hvis vilkårene for å opprette pensjonsordning er oppfylt, kan også eieren av foretaket omfattes av pensjonsordningen, jf. foretakspensjonsloven § 3-2 annet ledd og innskuddspensjonsloven § 4-1 annet ledd. Bestemmelsen innebærer at foretak hvor ikke andre enn eieren er sysselsatt, ikke kan opprette foretaks- eller innskuddspensjonsordning.

I forarbeidene til foretakspensjonsloven er det påpekt at tjenestepensjonsordninger i selskaper med bare få eller ingen ansatte i realiteten vil være individuell pensjonsforsikring.

Departementet skrev følgende i Ot.prp. nr. 47 (1998-99) avsnitt 4.2.1 (side 41):

> «Departementet viser til at personer som driver virksomhet i form av enkeltmannsforetak vil kunne oppnå en skattemessig gunstigere posisjon ved opprettelse av en foretakspensjonsordning enn ved inngåelse av en IPA-kontrakt, dersom vedkommende er eneste ansatte i foretaket. Det samme gjelder personer som arbeider i et aksjeselskap eller ansvarlig selskap, hvor vedkommende har eierinteresser og er eneste ansatte. Dette åpner etter departementets syn for uheldig forskjellsbehandling. Departementet legger til grunn at det bør etableres klare skillelinjer mellom individuelle og kollektive pensjonsordninger. (...)
>
> Utvalget foreslår at foretak med én ansatt skal kunne opprette foretakspensjonsordning dersom vedkommende ikke har eierinteresser i foretaket. Etter departementets syn er ikke de uheldige sider ved å la foretak med én ansatt opprette foretakspensjonsordning til stede i samme grad dersom vedkommende ikke har eierinteresser i foretaket. Det har bl a sammenheng med at forholdmessighetsprinsippet vil forhindre spekulasjoner der visse eiere ønsker å ta ut betydelige pensjoner.»

Disse vurderingene ligger fortsatt til grunn for dagens avgrensning av adgangen til å opprette skattefavorisert kollektiv pensjonsordning for en person.

11.2 Stortingets vedtak

I Stortingets vedtak punkt 2.5 «selvstendig næringsdrivende» står det blant annet følgende:

> «Det arbeides videre med endringer i Lov om innskuddspensjon (eventuelt etter Lov om foretakspensjon) slik at ordningene også åpnes for foretak med færre enn 2 sysselsatte. Tilslutning til en slik ordning bør gjøres frivillig for selvstendig næringsdrivende og andre med eierinteresser i foretak. Også for de med frivillig tilslutning til en kollektiv tjenestepensjonsordning, må det gis større skattemessig likebehandling med ordninger med tjenestepensjon for arbeidstakere, blant annet med fradrag for premien i skattbar næringsinntekt.»

11.3 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen foreslår regler om heleide foretak i lovutkastet § 7. Det foreslås at foretak som er selskap eller enkeltpersonforetak, og hvor det bare er den som må anses som innehaver av foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, kan opprette pensjonsordning. Mulig innskudd er foreslått begrenset til minstekravene til alderspensjon som oppstilles i utkastet til minimumskrav til innskuddspensjon, jf. Banklovkommisjonens utkast § 3. Innskuddet skal i tilfelle beregnes ut fra lønnsinntekt som mottas fra foretaket, jf. innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav i). Det foreslås ikke å åpne for at heleide foretak skal kunne opprette ytelsesbasert ordning. Det foreslås heller ingen plikt til å etablere slik pensjonsordning.

Banklovkommisjonen foreslår i lovutkastet § 7 første ledd annet punktum at ordningen, i de tilfeller hvor foretaket benytter adgangen til å etablere

pensjonsordning, skal omfatte alle personer som ved sitt arbeid i foretaket fyller vilkårene for medlemskap i innskuddspensjonsloven §§ 4-1 og 4-2. Innskudd etter § 3 skal regnes av den skattepliktige lønnsinntekt som mottas av foretaket, jf. lovutkastet § 7 annet ledd første punktum.

Reglene om medlemsinnskudd i utkastet § 6 er foreslått å gjelde tilsvarende for heleide foretak som oppretter pensjonsordning i henhold til bestemmelsen, jf. lovutkastet § 7 annet ledd annet punktum.

11.4 Høringsinstansenes merknader

Mange av høringsinstansene har uttalt seg om adgangen for selvstendig næringsdrivende til å opprette pensjonsordning. Disse høringsinstansene er i hovedsak positive til at det åpnes for at selvstendig næringsdrivende skal ha adgang til å opprette tjenestepensjonsordning, og at adgangen skal være frivillig. Blant de som gir støtte til en slik adgang er *Bedriftsforbundet, Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH), Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH), Norsk Journalistlag, Norsk Skuespillerforbund, Nærings- og handelsdepartementet, Sparebankforeningen, Verdipapirfondenes Forening, Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede (UNIO)* og *Norges Taxiforbund*.

Flertallet av høringsinstansene er derimot uenig i at innskuddet skal være begrenset til minimumskravet etter lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Akademikerne er sterkt uenig i Banklovkommisjonens tolkning av Stortingsvedtaket og uttaler:

> «Akademikerne mener selvstendig næringsdrivende må kunne opprette pensjonsordninger innenfor samme maksimalgrenser som gjelder for andre gjennom innskuddspensjonsloven. Akademikerne mener det er dette som vil være i tråd med Stortingets vedtak. Bare en slik løsning vil gi denne gruppen mulighet til å opparbeide seg pensjonsrettigheter på linje med andre.»

Bedriftsforbundet støtter forslaget om at selvstendig næringsdrivende kan opprette pensjonsordning, og at dette gjøres frivillig, men er, i likhet med Akademikerne, ikke enig i begrensningene knyttet til innskuddenes størrelse. Bedriftsforbundet mener at selvstendig næringsdrivende bør få samme adgang til å innbetale premie til egen pensjon innen de samme pensjonsnivåer som lønnstakere etter innskuddspensjonsloven. *Norsk Journalistlag, Norske Pensjonskassers forening, Skogbrukets Landsforening* og *Verdipapirfondenes Forening* har tilsvarende syn.

FNH kan ikke se vektige grunner til at pensjonsordninger for selvstendig næringsdrivende kun skal utformes innenfor minimumskravene til innskudd. FNH skriver videre at:

> «Dersom det ikke blir gjort tilpasninger som sikrer at selvstendig næringsdrivende får anledning til å benytte samme innskuddsgrenser som foretak i innskuddspensjonsordninger, mener FNH det i stedet bør gjøres tilpasninger i skattereglene for individuelle pensjonsavtaler (IPA), som blant annet sikrer symmetriske skatteregler ved inn- og utbetaling til slike avtaler. Det vil forenkle ordningene vesentlig om skattereglene for inn- og utbetalinger var symmetriske, med fradrag i, og beskatning som alminnelig inntekt. FNH mener for øvrig at denne endringen bør foretas uansett.»

Nærings- og handelsdepartementet har tilsvarende syn.

HSH slutter seg til Banklovkommisjonens forslag om at det gis adgang for selvstendig næringsdrivende som arbeider i sitt foretak alene eller sammen med enkelte deltidsansatte, til å opprette tjenestepensjonsordning. De støtter også forslaget om at adgangen begrenses til å gjelde innskuddsordninger og at det stilles krav til eierens arbeidsinnsats. HSH er derimot også uenig i at ordningen må utformes i samsvar med minimumskravene i lovutkastet.

Skogbrukets Landsforening mener kriteriene for å etablere pensjonsordning for selvstendig næringsdrivende må gjøres mindre rigid. De viser særlig til kravet om arbeidstid og mener at kravet til 75 prosent stilling bør fjernes. *Bedriftsforbundet* har samme oppfatning.

Norsk Journalistlag og *Norsk skuespillerforbund* tar opp spørsmål angående ikke-ansatte (frilansere). De mener at også ikke-ansatte bør ha adgang til å opprette pensjonsordning. Norsk Journalistlag uttaler:

> «Spørsmålet er om man må være registrert som foretak for å tilfredsstille lovens ord. I mediebransjen går alle disse under betegnelsen frilansere. De deler seg i hovedsak i to kategorier. Den ene kategorien er registrerte enkeltpersonsforetak, som hovedsaklig leverer etter regning. Den andre kategorien er ikke-ansatte lønnstakere (utenfor tjenesteforhold), som får lønnsinntekt for sitt arbeid, hos flere arbeidsgivere. Det er ingen forskjell på disse to kategoriene med hensyn til arbeidsmengde, måten å arbeide på eller forholdet til egen risiko og

ansvar. Forskjellen er utelukkende teknisk/administrativ.

Hensynet til de registrerte enkeltpersonforetakene er ivaretatt ved forslaget til lovtekst. Hensynet til de ikke-ansatte lønnstakerne må presiseres bedre. Det ville være i strid med intensjonen ved innføringen av tjenestepensjon for næringsdrivende, dersom denne gruppen skulle falle utenfor.»

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) uttaler at det i forbindelse med at det åpnes for at selvstendig næringsdrivende kan opprette pensjonsordning som fyller minstekravene for alderspensjon, også må vurderes om det i slike tilfeller kan betales medlemsinnskudd.

Sparebankforeningen mener at Banklovkommisjonen kunne gått enda lenger i å sikre selvstendig næringsdrivende pensjon utover fremtidens folketrygd.

Norske pensjonskassers forening mener at det også bør åpnes for at selvstendig næringsdrivende kan opprette ytelsesordninger.

11.5 Departementets vurdering

Stortinget har i forbindelse med foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven trukket klare grenser mellom adgangen til å ha kollektive skattefavoriserte pensjonsordninger, og adgangen til å ha individuelle ordninger for selvstendig næringsdrivende. Dette har blant annet vært begrunnet med at det vil være vanskelig å skille mellom personlig sparing og opparbeiding av kapital i næringsvirksomheten. På bakgrunn av Stortingets vedtak 26. mai 2005, og den brede støtten til utvidet adgang for selvstendig næringsdrivende til å etablere skattefavorisert tjenestepensjonsordning, vil departementet likevel nå foreslå regler i tråd med Banklovkommisjonens forslag. De tidligere vurderingene av dette tilsier etter departementets syn at en ikke nå bør gå lengre enn Banklovkommisjonens forslag med hensyn til å åpne for selvstendig næringsdrivendes adgang til kollektiv skattefavorisert pensjonssparing. Departementet slutter seg derfor til Banklovkommisjonens forslag om at adgang til å ha innskuddspensjonsordning begrenses oppad til minimumsgrensen i forslaget til obligatorisk ordning. Det vises til forslaget til endring i innskuddspensjonsloven § 2-3 annet ledd hvor det fremgår at selvstendig næringsdrivende skal kunne opprette ordning, men at ordningen ikke kan gå utover minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4. Bestemmelsen er tatt inn i lovforslaget § 10 nr. 5.

Departementet vil imidlertid komme tilbake med forslag til skattemessig behandling av denne gruppen selvstendig næringsdrivende.

12 Ikrafttredelse og overgangsregler

12.1 Tidspunkt for iverksetting

12.1.1 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har foreslått regler om ikrafttreden og gjennomføring av en lov om obligatorisk tjenestepensjon i lovutkastet § 11. Forslaget er nærmere omtalt i NOU 2005:15 avsnitt 11.1. Banklovkommisjonen skiller mellom fire forskjellige tidspunkter, henholdsvis ikrafttredelse, frist for når foretaket må ha etablert en pensjonsordning, frist for virkning i form av pensjonskostnader og tidspunkt for vurdering av foretakets plikt.

Ikrafttredelse

Banklovkommisjonen har i tråd med Stortingets vedtak foreslått at en lov om obligatorisk tjenestepensjon skal tre i kraft 1. januar 2006.

Banklovkommisjonen påpeker at en lov om obligatorisk tjenestepensjon vil medføre plikter for et meget betydelig antall foretak som hittil ikke har hatt pensjonsordning for sine arbeidstakere. Loven vil dessuten kunne få virkninger for en del foretak som allerede har pensjonsordning, dersom denne ikke fullt ut kan anses likeverdig med pensjonsordning basert på de lovfastsatte minstekrav. Praktisk sett vil det derfor etter Banklovkommisjonens vurdering, foreligge et klart behov for en tilpasningsperiode, både for det store antall foretak det gjelder, og for pensjonsinnretningene som skal levere de nødvendige pensjonsprodukter. Banklovkommisjonen har derfor lagt opp til å skille mellom tidspunktet for lovens ikrafttreden og den frist som skal gjelde for selve iverksettingen av ordningen med obligatorisk tjenestepensjon.

Frist for når foretakene må ha etablert en pensjonsordning

Når det gjelder tidspunktet for når foretakene må ha etablert en pensjonsordning i samsvar med minimumskravene, har Banklovkommisjonen foreslått at fristen settes til utgangen av 2006, dvs. innen 31. desember 2006. Banklovkommisjonen skriver i NOU 2005: 15 avsnitt 11.1 pkt. 2):

> «[e]n ordning med obligatorisk tjenestepensjon skal søkes iverksatt så hurtig som mulig sett i forhold til de betydelige praktiske overgangsproblemer som foreligger. Dette tilsier at det vanskelig kan settes en kortere frist enn ett år for gjennomføringen av ordningen i praksis. I samsvar med dette inneholder lovutkastet § 11 bestemmelser som at foretakene skal ha oppfylt sin plikt til å opprette ny pensjonsordning eller til å tilpasse eksisterende pensjonsordninger til de lovfastsatte minstekrav innen utgangen av 2006, dvs. innen 31. desember 2006.»

Frist for virkning av loven i form av pensjonskostnader

Banklovkommisjonen har foreslått at virkningene av loven i form av pensjonskostnader for foretakene og sikring av pensjonsopptjening for arbeidstakerne, skal inntre med virkning fra senest 1. juli 2006. Dette tidspunktet er valgt blant annet ut fra når lønnsforhandlingene gjennomføres. Banklovkommisjonen foreslår at innskuddsfritak eller premiefritak ved uførhet likevel skal være etablert med virkning fra senest 1. januar 2007.

Tidspunktet for vurdering av foretakets plikt

Banklovkommisjonen har foreslått at spørsmålet om et foretak har plikt til å opprette eller ha pensjonsordning i samsvar med en lov om obligatorisk tjenestepensjon, vil måtte avgjøres ut fra situasjonen i foretaket på det tidspunkt en lov om obligatorisk tjenestepensjon trer i kraft, jf. lovutkastet § 8 første ledd. Praktiske hensyn tilsier etter Banklovkommisjonens vurdering at man i denne sammenheng legger avgjørende vekt på hvilke arbeidstakere foretaket har ved utgangen av siste kalenderår. Under forutsetning av at lov om obligatorisk tjenestepensjon trer i kraft 1. januar 2006 og skal settes i verk i løpet av 2006, vil det således være situasjonen ved årsskiftet 2005/2006 som vil være avgjørende for om foretaket har plikt til å opprette eller ha pensjonsordning i samsvar med de minstekrav som fastsettes i loven. Se nærmere om foretakets plikt i kapittel 5 ovenfor.

12.1.2 Høringsinstansenes merknader

Bedriftsforbundet støtter Banklovkommisjonens forslag om frist til utgangen av 2006 med å etablere obligatorisk tjenestepensjon med virkning fra 1.

juli 2006. Dette er etter Bedriftsforbundets syn en minimumsfrist for bedriftene til å iverksette en så omfattende reform. *Bedriftsforbundet* mener derimot at bedrifter som kan dokumentere svak økonomi, bør gis en frist til 1. juli 2007. *Landsorganisasjonen Norge* (*LO)* er tilfreds med Banklovkommisjonens forslag til iverksettelse av obligatorisk tjenestepensjon. *Næringslivets Hovedorganisasjon* (*NHO)* uttaler at Banklovkommisjonens forslag gir et godt grunnlag for gjennomføring innen de tidsfrister som er foreslått.

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) støtter Banklovkommisjonens forslag til iverksetting av loven og selve iverksettingen av ordningen, men ber om at bedrifter som ikke rekker å få iverksatt sin pensjonsordning innen 31.12.2006 behandles lempelig.

Landbrukets arbeidsgiverforening gir uttrykk for at fristen for å opprette pensjonsordning bør være ett år lenger av hensyn til kostnadsøkningen for bedriftene og av hensyn til kapasitet og konkurransesituasjonen forsikringsselskapene i mellom. *Norges Bondelag* har tilsvarende syn og ber om at en vurderer en noe lenger innføringsperiode for å dermed gi bedre konkurranse i markedet. De foreslår at siste frist for å etablere avtale settes til 31.12.2007 og at avsetningen til ordningen gjøres senest fra 1.1.2007. *Norges Bondelag* mener dette vil være enklere å håndtere regnskapsteknisk. De understreker også at når en ordning først er etablert, er det betydelig tyngre å foreta en flytting av pensjonsordningen til et annet selskap.

Norsk Journalistlag mener derimot at fristen for å innføre obligatorisk tjenestepensjon er for lang, og foreslår at ordningen skal gjelde fra 1. januar 2006.

Norges Bank foreslår en alternativ løsning til ikrafttredelsesbestemmelser. Norges Bank uttaler:

> «En annen juridisk løsning her ville vært å pålegge samtlige foretak som omfattes av lovens virkeområde en plikt til å ha ei tjenestepensjonsordning, som oppfyller lovens minstekrav, kombinert med en felles overgangsbestemmelse for eksisterende foretak. Med en slik løsning ville loven etter utløpet av 2006, som vil være et overgangsår, ha en mer naturlig form med en plikt til å ha tjenestepensjonsordning for samtlige foretak. Denne plikten vil så suppleres med regler for nye foretak, og med regler om adgang til å avvikle ordninga når foretaket blir så lite at plikten til å ha ordning opphører (§ 8). Om en velger en slik løsning ville en helt unngå at noen kan argumentere for at foretakene vil ha ulik plikt til å ha ordninger avhengig av når foretakene ble etablert og av når foretakene etablerte sin tjenestepensjonsordning.»

12.1.3 Departementets vurdering

Departementet foreslår at loven skal gjelde fra 1. januar 2006, jf. lovforslaget § 9 første ledd.

Etter departementets vurdering er det imidlertid viktig at foretakene og pensjonstilbyderne får noe tid til å tilpasse seg de nye reglene. På den annen side har Stortinget allerede gitt klare signaler om at nye pliktregler skal innføres meget raskt. Innføringen av obligatorisk tjenestepensjon vil medføre økte utgifter for foretakene. Det vil også nødvendigvis kreve noe tid å etablere ordninger, alternativt få vurdert om eksisterende ordninger tilfredsstiller de nye minimumskravene. Departementet legger avgjørende vekt på hensynet til den ønskede raske gjennomføringen, og slutter seg til Banklovkommisjonens forslag til regler om dette. Dette innebærer at foretak, som ved lovens ikrafttreden 1. januar 2006 har plikt etter lovforslaget § 2 første ledd til å ha pensjonsordning, skal opprette slik ordning innen utløpet av 2006. Eksisterende pensjonsordninger skal etter lovforslaget ha gjennomført nødvendige endringer i regelverket, dersom ordningen ikke oppfyller de foreslåtte kravene i loven, innen samme frist. Det vises til lovforslaget § 9 annet ledd.

Departementet slutter seg også til at pensjonsordningen skal ha virkning senest fra 1. juli 2006, og at innskudds- eller premiefritak skal være etablert med virkning fra 1. januar 2007, jf. lovforslaget § 9 tredje ledd.

Lovforslaget § 9 fjerde ledd har regler for foretak som ved lovens ikrafttredelse ikke har plikt etter lovforslaget § 2, men som i løpet av 2006 omfattes av denne plikten. Departementet foreslår at disse foretakene skal følge den alminnelige fristen på 6 måneder, jf. lovforslaget § 2 annet ledd, med mindre denne fristen utløper i 2006. I så fall skal foretaket gis frist til å opprette pensjonsordning innen utløpet av 2006. Samme frist skal gjelde den økonomiske virkningen - start på pensjonsopptjeningen - for disse foretakene.

12.2 Nye foretak

12.2.1 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har foreslått iverksettelsesregler for nye foretak i utkastet § 11 fjerde ledd. Banklovkommisjonen foreslår at det utformes særlige regler for nye foretak, dvs. «[f]oretak som

etableres etter at en lov om obligatorisk tjenestepensjon er satt i kraft». Også slike foretak vil ha behov for en viss overgangstid fra det tidspunkt en plikt til å ha pensjonsordning er inntrådt. I lovutkastet § 11 fjerde ledd har Banklovkommisjonen foreslått at fristen settes til 6 måneder etter at plikten etter utkastet § 2 første eller annet ledd inntrådte.

12.2.2 Høringsinstansenes merknader

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) støtter Banklovkommisjonens forslag til overgangstid for nye bedrifter.

Bedriftsforbundet mener at nystartede bedrifter bør ha en frist på minst to år til å etablere en pensjonsordning. Banklovkommisjonens forslag på seks måneder er i følge Bedriftsforbundet altfor kort tid til å etablere en pensjonsordning i tillegg til alle andre kostnader i etableringsfasen. Bedriftsforbundet mener at en så kort tidsfrist kan få klare følger for etableringsaktiviteten, sysselsettingen og overlevelsesevnen til gründerbedrifter. *Sparebankforeningen* ønsker i likhet med Bedriftsforbundet at nystartede bedrifter ikke behøver å opprette pensjonsordning før det har gått ett eller to år. De begrunner det ut i fra nyetableringshensyn og ut i fra administrative og praktiske hensyn.

12.2.3 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til forslaget om at nystartede bedrifter får en viss overgangstid før den obligatoriske pensjonsordningen må etableres. Departementet legger til grunn at forslaget innebærer at foretakene heller ikke trenger å etterbetale innskudd til pensjonsordningen for de seks første månedene.

Flere av høringsinstansene mener at foretakene bør få lenger tid enn seks måneder før de må opprette pensjonsordning. Ett til to år er foreslått som rimelig tid. Departementet er enig i at fristen for nyetablerte bedrifter er kort, men hensynet til arbeidstaker taler for en rask opprettelse av pensjonsordning. Det sentrale med innføringen er at alle arbeidstakere skal sikres alderspensjon, og plikten må ikke uthules ved å gi lange innføringsfrister. Departementet foreslår ut fra dette at foretakene skal ha en frist på seks måneder til å opprette pensjonsordning. Fristen skal regnes fra det tidspunktet da vilkårene for plikt til å opprette pensjonsordning er oppfylt. Det vises til lovforslaget § 2 annet ledd.

13 Økonomiske og administrative konsekvenser

13.1 Innledning

Lovforslaget som departementet fremmer i denne proposisjonen, innebærer at foretak, både skattepliktige og skattefrie, vil pålegges en plikt til å etablere en pensjonsordning for de ansatte. De nærmere regler følger av forslag til ny lov om obligatorisk tjenestepensjon, samt foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven.

Det foreslåtte minstekravet til obligatorisk tjenestepensjon innebærer at foretak som oppretter pensjonsordning med innskuddspensjon, må betale et innskudd for sine arbeidstakere på minst 2 prosent av lønn mellom 1 G og 12 G. Dette innskuddet skal benyttes til å finansiere alderspensjon for arbeidstakerne. Alternativt kan foretaket opprette en pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon. Kravet for slike ordninger er at nivået på alderspensjon minst skal være det en innskuddsordning basert på minstekravet antas å gi.

De administrative og økonomiske konsekvenser for foretak og deres arbeidstakere vil følge av den plikt foretakene får til å utforme en pensjonsordning i tråd med obligatorisk tjenestepensjon. Dette vil ha størst virkning for foretak som i dag ikke har pensjonsordning.

Når det gjelder eksisterende ordninger, vil forslaget til lov om obligatorisk tjenestepensjon hovedsakelig ha økonomisk virkning for de som ikke oppfyller minstekravene. Mange foretak har allerede pensjonsordninger som tilfredsstiller minimumskravet i forslaget.

Banklovkommisjonen har foreslått at plikten til å opprette obligatoriske tjenestepensjonsordninger skulle gjelde skattepliktige foretak, og har, på usikkert grunnlag, anslått at Banklovkommisjonens forslag vil omfatte 600 000 arbeidstakere i privat sektor i om lag 130 000 foretak som i dag ikke har pensjonsordning. Departementet foreslår at plikten til å opprette obligatoriske tjenestepensjonsordninger skal gjelde både skattepliktige og skattefrie foretak. Antall skattefrie foretak som vil måtte opprette pensjonsordning som følge av lovforslaget og antall arbeidstakere i slike foretak, samt virkningen for disse, er ikke særskilt utredet.

13.2 Administrative og økonomiske konsekvenser for det offentlige

De to pensjonslovene, foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, trådte i kraft 1. januar 2001. En må regne med at det vil kunne oppstå enkelte spørsmål i tilknytning til disse lovene i forbindelse med innføring av obligatorisk tjenestepensjon. Departementet har også foreslått at det skal kunne gis utfyllende bestemmelser i forskrift. Slike arbeidsoppgaver vil nødvendigvis kreve noe ressurser både i Kredittilsynet og Finansdepartementet.

Kredittilsynet fører tilsyn med pensjonsordningene opprettet i henhold til foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Krav om obligatorisk tjenestepensjon vil føre til en ikke ubetydelig økning i antall pensjonsordninger underlagt tilsyn, og må antas å innebære en viss økning i arbeidsvolum og ressursanvendelse for Kredittilsynets del.

Kredittilsynet må ved tilsynet også forholde seg til bestemmelsene i en ny lov om obligatorisk tjenestepensjon. Kredittilsynet har etter lovforslaget kompetanse til å avgjøre om foretaket har en pensjonsordning som oppfyller minstekravene. Kredittilsynet kan pålegge foretak som ikke oppfyller plikten til å ha pensjonsordning i samsvar med minstekravene, å rette på forholdene innen en fastsatt frist. Blir fristen oversittet, kan Kredittilsynet bestemme at foretaket skal betale en løpende mulkt til forholdet er rettet, jf. lovforslaget § 8. Det kan blant annet bli et behov for vurdering av, og kontroll med, at ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger (eksisterende og nyopprettede) må anses som like gode som en innskuddsbasert minimumsordning etter lovforslaget § 5.

Ved at det i lovforslaget § 7 er foreslått at foretaket skal bekrefte i noter til årsregnskapet eller i den årlige næringsoppgave, at pensjonsordning i samsvar med loven er etablert, vil de relevante forhold kontrolleres av revisor og regnskapsfører. Det antas således å være et begrenset behov for en kontroll i forhold til foretakene fra myndighetenes side hva gjelder oppfyllelse av plikten til å opprette pensjonsordning i henhold til kravene i loven.

En må anta at arbeidstakere og deres organisasjoner vil ha interesse i å kontrollere at foretaket overholder sin plikt til å etablere tjenestepensjonsordning som tilfredsstiller minimumskravene i loven. Ved at de ansatte er gitt en eksplisitt rett til tjenestepensjonsordning, kan de ansatte, dersom foretaket ikke oppretter pensjonsordning eller arbeidstakerne mener foretakspensjonsordningen ikke tilfredsstiller lovens krav, bringe saken inn for rettsapparatet. Det må antas at de ansatte og arbeidsgiverorganisasjonene vil engasjere seg slik at foretaket på enklest mulig måte kan tilegne seg et informasjonsgrunnlag for å vurdere hvilken ordning det vil opprette for å oppfylle plikten til obligatorisk tjenestepensjon som her foreslås. Foretakene vil videre kunne ha behov for veiledning ved opprettelse av pensjonsordning. God veiledning om hvilke plikter som følger av lov om obligatorisk tjenestepensjon, kan forebygge lovbrudd og redusere behovet for senere tilsyn og kontroll. I 2006 skal det opprettes anslagsvis 130 000 nye pensjonsordninger, og dette vil begrense graden av individuell veiledning til det enkelte foretak. Det antas at behovet for økte ressurser er størst i de første årene etter lovens ikrafttreden, og at dette vil reverseres når det store flertall av ordningene er opprettet.

Det må videre legges til grunn at også pensjonsleverandører ser seg tjent med å gi god veiledning til foretak som skal opprette ny pensjonsordning. I den sammenheng er det en fordel at plikten bygger på alle de vedtak og virksomme pensjonslover som er godt kjent for de aktuelle pensjonsleverandører.

Skatt er en kostnad for foretakene og deres ansatte. Skattereglene for pensjonsordninger i arbeidsforhold innebærer en skattemessig favorisering av denne typen sparing framfor annen tilsvarende finanssparing. Dette har i hovedsak sammenheng med at det er fradragsrett knyttet til innbetalinger til pensjonsordningen og fritak for løpende beskatning av avkastningen og formuen. Beregninger av den samlede skattemessige favoriseringen (endringer i skatteutgiften) tar hensyn til fordelene i innskuddsperioden og den økte beskatning som skjer når disse midlene utbetales. Innføring av obligatorisk tjenestepensjon anslås på usikkert grunnlag å endre skatteutgiften for tjenestepensjoner med om lag 0,8 – 1,2 mrd. kroner.[1]

Redusert skatt for foretakene og deres ansatte innebærer reduserte skatteinntekter for staten. I den første perioden etter at ordningen innføres er det kun fradragene for pensjonsinnbetalingene og en eventuell overveltning av kostnadene i arbeidstakernes lønnsnivå som vil påvirke det løpende skatteprovenyet, ettersom det i liten grad vil foretas utbetalinger. Departementet anslår på usikkert grunnlag at skatteinntektene i innføringsperioden vil reduseres med om lag 0,8 mrd. kroner årlig, med full effekt fra og med 2007.[2] Effekten i 2006 anslås til om lag 0,4 mrd. kroner (halvårseffekt).

13.3 Administrative og økonomiske konsekvenser for det private

Foretak som i dag har pensjonsordning

Lovforslaget anses å få små virkninger for gruppen av foretak som allerede har pensjonsordning. I Banklovkommisjonens utredning er det anført at de aller fleste eksisterende ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger oppfyller de foreslåtte minstekrav. Eksisterende ordninger må tilpasse sine innskuddsplaner i samsvar med de endringer som er foreslått for lønn mellom 1 G og 2 G, og for øvrig kontrollere at de oppfyller de minstekrav som her foreslås, herunder størrelsen på innskudd/ytelse og pliktig innskudds- og premiefritak ved uførhet.

Foretak uten pensjonsordning

En innføring av obligatorisk tjenestepensjon med krav om et minsteinnskudd, vil ha administrative og økonomiske konsekvenser for foretak som hittil ikke har opprettet pensjonsordning.

Det eksisterer ikke klare oversikter over hvor mange foretak som ikke har opprettet pensjonsordning, og hvor mange ansatte disse foretakene har. Gruppen av foretak og ansatte som i størst grad påvirkes av lovforslaget må derfor anslås. Banklovkommisjonen refererer til at Fafo og ECON Analyse i en felles rapport om obligatorisk tjenestepensjon, jf. Rapport 2005-008, utarbeidet for Storebrand ASA, har anslått at antallet arbeidstakere uten tjenestepensjon i privat sektor nå er 560 000.

Banklovkommisjonen viser til at det finnes litt i overkant av 1,3 millioner sysselsatte i privat sektor, hvorav omlag 570 000 er registrert som medlemmer av tjenestepensjonsordninger i pensjonskasser og livsforsikringsselskap. Videre anslår Banklovkommisjonen at om lag 100 000 sysselsatte ikke

[1] Se vedlegg 2 i NOU 2005: 15 (side 217) for en nærmere redegjørelse for beregningen av skatteutgiften knyttet til obligatorisk tjenestepensjon.

[2] Dette anslaget er noe høyere enn i NOU 2005: 15, hovedsakelig fordi en nærmere gjennomgang tyder på at anslaget i Banklovkommisjonens rapport var noe for lavt.

Tabell 13.1 Årlig kostnad i prosent av lønn. G lik kr. 60 699. Arbeidsgiveravgift lik 12,5 prosent. Innskuddssats 2 prosent av lønn over 1 G. Kostnader til administrasjon og innskuddsfritak lik 30 prosent av alderspensjonsinnskuddet.

	Gjennomsnittslønn uttrykt i G			
	3	4	4,5	5
Pensjonsinnskudd pr. ansatt	2 428	3 642	4 249	4 856
Samlet kostnad pr. ansatt	3 156	4 735	5 524	6 313
Arbeidsgiveravgift	395	592	690	789
Kostnad i prosent av lønn (for foretaket)	1,95 %	2,19 %	2,28 %	2,34 %

Kilde: NOU 2005: 15 tabell 12.1

fyller medlemskapskriteriene i de to pensjonslovene, og kan holdes utenfor slike ordninger. På denne bakgrunn anslår Banklovkommisjonen at det i dag er i overkant av 600 000 sysselsatte i privat sektor som ikke har tjenestepensjonsordning. I St. meld. nr. 12. (2004-2005), Pensjonsreform – trygghet for pensjonene, anslås på bakgrunn av tall fra Pensjonskommisjonen at 8-900 000 sysselsatte faller utenom pensjonsordningene i privat og offentlig sektor. Av dette anslås det i stortingsmeldingen at i størrelsesorden 5-600 000 er sysselsatt i foretak som kan opprette supplerende pensjonsordning med skattefavorisering, uten at foretaket så langt har benyttet seg av denne muligheten.

Departementet finner grunn til å understreke at anslagene på hvor mange foretak og ansatte som allerede er omfattet av en pensjonsordning pr. 1. januar 2006, er usikre. Det er grunn til å anta at innskuddspensjonsloven, som har vært i kraft siden 2001, bidrar til økt utbredelse av pensjonsordninger i små og mellomstore foretak. Videre er det slik at sysselsettingen over tid varierer, og dette vil få utslag for hvor mange sysselsatte som på et gitt tidspunkt er uten pensjonsordning. Når det gjelder antallet foretak uten pensjonsordning, referer Banklovkommisjonen til ovennevnte rapport fra Fafo og ECON Analyse der det er gitt et usikkert anslag på ca. 130 000 foretak. Banklovkommisjonen viser til at det fremgår av rapporten at utbredelsen av tjenestepensjonsordninger øker med foretakets størrelse. Målt i andelen ansatte i gruppen av foretak er kun 16 prosent av de ansatte uten pensjonsordning i bedrifter med minst 100 ansatte, mens det tilsvarende tallet for bedrifter med 1 til 4 ansatte er 73 prosent.

Konsekvensene for foretak som i dag ikke har pensjonsordning, men som nå får plikt til å opprette en pensjonsordning, vil i hovedsak være av økonomisk art. Hvilken samlet utgiftsøkning minimumskravene medfører for det enkelte foretak, vil avhenge av flere forhold, herunder hvor mange av de ansatte som oppfyller medlemsvilkårene i pensjonslovene og lønnsnivået til de arbeidstakerne det skal betales innskudd for.

Banklovkommisjonen har beregnet kostnader for det enkelte foretak ved et minstekrav til innskudd på 2 prosent av lønn over 1 G. Flertallet av arbeidstakerne i de foretak som vil bli berørt av reformen har lønn på mellom 3 G og 5 G, og derfor er disse lønnsnivåer benyttet som utgangspunkt. Banklovkommisjonen uttaler at følgende forutsetninger er lagt til grunn:

- folketrygdens grunnbeløp G er satt lik kr. 60 699,
- arbeidsgiveravgift lik 12,5 prosent (for lønn under 16 G),
- innskuddssatsen lik 2 prosent (i prosent av lønn over 1 G),
- de samlede kostnadene for pensjonsinnretningen knyttet til den enkelte ordning er satt til 30 prosent av alderspensjonsinnskuddet, hvorav 20 prosent dekker administrasjon og 10 prosent dekker innskuddsfritaket. Disse tallene er basert på opplysninger fra livselskapene,
- effekten i 2006 av innføring av obligatorisk tjenestepensjon vil være 50 prosent av årsinnskudd/-premie som betales fra 1. juli, og
- lønn er definert som lønn utbetalt til den ansatte, dvs. eksklusive arbeidsgiveravgift og skatt/skattefordel.

Tabell 13.1 viser at samlet årlig kostnad pr. arbeidstaker med gjennomsnittslønn tilsvarende 4,5 G, inklusive arbeidsgiveravgift knyttet til pensjonstilskuddet fra arbeidsgiver, er beregnet å utgjøre 2,28 prosent av årslønnen.

Videre har Banklovkommisjonen fått beregnet de totale årlige kostnader for de foretak som etter Banklovkommisjonens forslag pålegges plikt til å opprette pensjonsordning. Tabell 13.2 viser at de samlede kostnadene for disse foretakene ved gjennomføring av obligatorisk tjenestepensjon på minimumsnivå, er beregnet til å utgjøre om lag 3,3 mrd. kroner under forutsetning av at ordningen vil

Tabell 13.2 Total årlig kostnad for foretakene etter full innføring. Tall i milliarder NOK før arbeidsgiveravgift og skatt/skattefordel. Ellers forutsetninger som ovenfor i tabell 13.1.

	Gjennomsnittslønn uttrykt i G			
	3	4	4,5	5
Antall som omfattes:				
500 000	1,58	2,37	2,76	3,16
550 000	1,74	2,60	3,04	3,47
600 000	1,89	2,84	3,31	3,79

Kilde: NOU 2005: 15 tabell 12.2

omfatte 600 000 personer og at årlig gjennomsnittslønn er 4,5 G. Med dette utgangspunkt vil kostnadene knyttet til innskudds- og premiefritak ved uførhet, av de 3,3 mrd. kroner, utgjøre om lag 250 mill. kroner og kostnadene til administrasjon utgjøre om lag 500 mill. kroner, basert på Banklovkommisjonens forutsetninger om at disse kostnadene vil utgjøre henholdsvis 10 prosent og 20 prosent av alderspensjonsinnskuddet. Beregningen inkluderer ikke arbeidsgiveravgift og skattefordel knyttet til tilskudd til pensjonsordning.

Tjenestepensjonsordninger har ulik utbredelse i ulike næringssektorer. Eksempelvis anslår Fafo og ECON at om lag 40 prosent av foretakene i bygg og anlegg har tjenestepensjonsordning, mens dette gjelder 93 prosent av foretakene som yter finansielle tjenester, jf. tabell 13.3 nedenfor. I tabell 13.3 gis videre et anslag på hvilke kostnader foretak uten tjenestepensjonsordning står overfor ved innføring av en pliktig minsteordning. De anslåtte kostnader avhenger av i hvilken sektor av økonomien foretaket driver virksomhet, og ligger mellom 1,95 prosent og 2,23 prosent av lønn. Årsaken til at kostnadene varierer mellom bransjene og at kostnaden kan bli lavere enn 2 prosent av samlet lønnskostnad, er at minsteinnskuddet på 2 prosent skal betales for lønn over 1 G.

Tjenestepensjonsordninger i arbeidsforhold innebærer at en viss andel av arbeidsgodtgjørelsen anvendes til framtidige pensjoner. Dette påvirker lønnsomheten i berørte foretak i den grad samlet lønnskostnad påvirkes. På kort sikt vil minstekravene, ifølge modellberegninger gjennomført i Finansdepartementet og Banklovkommisjonen, føre til økning i de samlede lønnskostnader i foretakene. Gjennom de første par årene vil lavere vekst i utbetalt lønn ifølge modellberegningene bare gi et beskjedent bidrag til å reversere lønnskostnadseffektene av økte innbetalinger til supplerende tjenestepensjonsordninger. Over tid bidrar imidlertid lønnsomhetskrav i private foretak til å reversere den initiale økningen i lønnsomhetskostnadene gjennom en avdemping av lønnsveksten. Ifølge beregningene vil lønnsomheten i foretakene dermed over tid ikke påvirkes av minstekrav til supplerende pensjonsordninger.

De kortsiktige utslagene i lønnskostnadene kan bli mindre enn beregningene antyder dersom partene i arbeidslivet oppnår en felles forståelse for at innføringen av et krav om etablering av pensjonsordning i de fleste foretak ikke bør påvirke samlet arbeidskraftskompensasjon og lønnsomheten i foretakene.

Departementet har, i tråd med Banklovkommisjonens forslag, foreslått at lov om obligatorisk tje-

Tabell 13.3 Anslått årlig kostnadsøkning for foretak som omfattes (pr. næringssektor etter full innføring). Prosent av lønnskostnad før effekter av arbeidsgiveravgift og skatt.

	Gjennomsnittslønn i G	Dekningsgrad tjenestepensjon	Årlig kostnadsøkning for foretak u/tjenestepensjon i dag
NNM, teko og møbel	4,5	52 %	2,02 %
Industri ellers, olje og bergverk	6	69 %	2,17 %
Bygg og anlegg	5,5	40 %	2,13 %
Varehandel, hotell og rest.	4	29 %	1,95 %
Transport og komm.	5	72 %	2,08 %
Finansielle tjenester	7	93 %	2,23 %
Private tjenester	4	69 %	1,95 %

Kilde: NOU 2005: 15 tabell 12.4

nestepensjon skal gjelde med økonomisk virkning fra senest 1. juli 2006. Man vil således ved lønnsoppgjøret i 2006 kunne ta hensyn til de økte lønnskostnadene tjenestepensjonsordninger vil innebære for foretakene.

Til en viss grad kan opprettelse av en pensjonsordning føre til økte administrasjonskostnader i foretaket, jf. blant annet kravet om at de ansatte skal informeres om pensjonsordningen og eventuelle endringer i den. I tillegg kommer de kostnader foretakene faktureres for pensjonsinnretningens tjenester, herunder kostnader knyttet til kapitalforvaltning og forvaltningsrisiko. Banklovkommisjonen har antatt at de samlede kostnadene til administrasjon av pensjonsordningen vil kunne utgjøre om lag 20 prosent av alderspensjonsinnskuddet. Banklovkommisjonen har benyttet denne forutsetningen i tabell 13.1 og 13.2, som er gjengitt ovenfor.

13.4 Konsekvenser for arbeidstakerne

Et betydelig antall arbeidstakere vil gjennom innføring av obligatorisk tjenestepensjon sikres alderspensjon utover alderspensjonsytelsene fra eksisterende folketrygd. I en innskuddsordning hersker det usikkerhet om hvilke pensjonsytelser et bestemt innskudd vil gi. Beregninger i NOU 2005: 15 viser at pensjonen fra en innskuddsordning utformet etter minstekrav kan bli om lag 8 til 11 prosent av lønn ved 40 års tjenestetid for lønnsnivåene 4 til 8 G, jf. NOU 2005: 15 tabell 10.5 og 10.6. Selv om det er usikkerhet knyttet til forutsetningene for anslagene, gir anslagene etter departementets vurdering en god pekepinn på hvilke ytelser arbeidstakerne på sikt kan forvente av en obligatorisk pensjonsordning som foreslått. Lovforslaget vil altså bidra til at de arbeidstakere som i dag ikke allerede har bedre pensjonsordninger, får økt inntekt som pensjonister. Arbeidstakerne må også regne med at utbetalt lønn vil reflektere at en andel av lønnen settes av til pensjon, og at samlet lønnskompensasjon etter en tid ikke avhenger av størrelse på denne andelen.

13.5 Konsekvenser for pensjonsinnretningene

I henhold til innskuddspensjonsloven kan en ordning opprettes ved avtale med bank, livsforsikringsselskap, pensjonskasse, innskuddspensjonsforetak eller forvaltningsselskap for verdipapirfond, jf. innskuddspensjonsloven § 2-2. Adgangen til å ha innskuddspensjonsordning i innskuddspensjonsforetak følger av lov 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet § 17-3 nr. 11. Bestemmelsen er foreløpig ikke trådt i kraft. Banklovkommisjonen uttaler at de fleste innskuddspensjonsordninger er tegnet i livsforsikringsselskap. Enkelte pensjonsordninger er etablert i forvaltningsselskap for verdipapirfond, men ingen er hittil etablert i bank eller pensjonskasse. Foretakspensjonsordninger kan tegnes i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse, jf. foretakspensjonsloven § 1-1 annet ledd.

En innføring av obligatorisk tjenestepensjon vil føre til en ikke ubetydelig økning av det kollektive skattebegunstigede pensjonsmarked, hvor livsforsikringsselskapene og pensjonskassene til nå har hatt en sterk stilling. Ser en bort fra premieinntekter som følge av bytte av pensjonsleverandør (flytting) hadde de fire største livsforsikringsselskapene, ikke medregnet KLP, og de private pensjonskassene i 2004 samlede premieinntekter på om lag 19 mrd. kroner for kollektive skattebegunstigede pensjonsordninger. Til sammenligning viser statistikk fra Verdipapirfondenes forening at det i 2004 netto ble tegnet andeler for vel 30 mill. kroner i tilknytning til slike ordninger.[3] Totalt mottok livsforsikringsselskapene nesten 800 millioner kroner i innskudd til innskuddsbaserte pensjonsordninger i 2004. Totalt ble om lag 5 mrd. kroner innbetalt i premie til pensjonskassene i 2004. Dette premiebeløpet er i sin helhet knyttet til premier til ytelsesbaserte pensjonsordninger.

Forslaget om å innføre et krav om at foretak må opprette tjenestepensjonsordninger, vil på kort sikt øke de premier og innskudd som betales inn til leverandører av kollektive skattebegunstigede pensjonsordninger. Økningen er beregnet til om lag 3,3 mrd. kroner, under forutsetning av at det opprettes pensjonsordninger på minimumsnivå for 600 000 arbeidstakere med en gjennomsnittslønn på 4,5 G, jf. omtale i avsnitt 13.3. Samlet tilsvarer dette en premievekst for ytelses- og innskuddsbaserte tjenestepensjonsordninger med gunstig skattemessig behandling på under 20 prosent i forhold til premienivået i slike ordninger i 2004. Prosentvis antas det at veksten vil være størst for de innskuddsbaserte tjenestepensjonsordninger. Det legges til grunn at finansnæringen er i stand til å håndtere en slik vekst i etterspørselen, uten at dette leder til økte priser eller kostnader.

De to pensjonslovene som obligatorisk tjenestepensjon baseres på, trådte i kraft 1. januar 2001,

[3] En andel av de midler som livsforsikringsselskapene samler inn til slike ordninger forvaltes normalt av verdipapirfond, og dette er ikke medregnet.

og dette rammeverket skulle således være godt kjent blant aktuelle tilbydere av produkter etter de to lovene. Foretakene som skal tegne obligatorisk tjenestepensjon, vil stå fritt til å velge tilbyder innenfor de alternativer som pensjonslovene angir. Dersom innskuddspensjonsordning i samsvar med minstekravene i lovutkastet tegnes i forvaltningsselskap for verdipapirfond eller bank, vil det måtte tegnes særskilt avtale om innskuddsfritak ved uførhet i et livsforsikringsselskap, se lovforslaget § 4 annet ledd. Det legges til grunn at andre tilbydere vil inngå samarbeid med livsforsikringsselskaper for å legge til rette for at tegning av slikt innskuddsfritak kan foregå på en hensiktsmessig måte.

13.6 Samlede samfunnsøkonomiske virkninger

En arbeidsgruppe i Finansdepartementet foretok på oppdrag fra Banklovkommisjonen beregninger for de samlede samfunnsøkonomiske virkninger av en innføring av obligatorisk tjenestepensjon, jf. vedlegg 2 i NOU 2005: 15. Banklovkommisjonen uttaler følgende om disse beregningene:

> «De har lagt til grunn at supplerende pensjonsordninger i arbeidsforhold innebærer at en viss andel av samlet arbeidsgodtgjørelse anvendes til framtidige pensjoner. Minstekrav til slike ordninger vil innebære økt omfang av avsetninger til pensjoner. Modellberegninger indikerer imidlertid at den foreslåtte ordning lar seg innpasse i samfunnsøkonomien sett under ett uten større problemer.»

I tråd med Banklovkommisjonens uttalelse viser beregningene at de samlede økonomiske virkningene av supplerende pensjonsordninger – med et mulig unntak for utslagene på lønnskostnadene på kort sikt – ligger innenfor de normale feilmarginene for anslag på den årlige utviklingen i makroøkonomiske hovedstørrelser. Dette avspeiler dels nivået på tilskuddene og dels en antakelse om at innføring av obligatorisk tjenestepensjon vil føre til nedgang i annen sparing.

14 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til lov om obligatorisk tjenestepensjon

Til § 1 Virkeområde

Bestemmelsen angir lovforslagets virkeområde og er nærmere omtalt i avsnitt 4.4 ovenfor.

Første ledd angir hvilke foretak loven vil gjelde for, og som derfor vil ha plikt til å ha obligatorisk tjenestepensjon, jf. § 2 og omtale av denne bestemmelsen nedenfor. Bestemmelsen fastsetter at loven gjelder for foretak som oppfyller nærmere angitte vilkår. For det første gjelder loven for foretak som har minst to personer i foretaket med en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, jf. første ledd bokstav a. For det andre gjelder loven foretak med minst én arbeidstaker uten eierinteresser i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, jf. første ledd bokstav b. For det tredje gjelder loven foretak som har personer i foretaket som har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk, jf. første ledd bokstav c. Etter bokstav a og c vil arbeidstid og lønn for alle personer i et foretak, både med og uten eierinteresser i foretaket, inngå i beregningen av om foretaket faller inn under virkeområdet for loven og dermed har plikt til å ha tjenestepensjon. Etter bokstav b er det tilstrekkelig at én arbeidstaker har en arbeidstid og lønn som angitt i bestemmelsen for at foretaket faller inn under lovens virkeområde, men det er et vilkår at arbeidstakeren ikke har eierinteresser i foretaket. Det vises for øvrig til omtalen av § 2-2 første ledd i Ot.prp. nr. 47 (1998-1999) Lov om foretakspensjon. Tilsvarende krav følger også av innskuddspensjonsloven § 2-3 første ledd og foretakspensjonsloven § 2-2 første ledd, jf. omtale av § 10 nr. 4 og nr. 5 nedenfor.

Annet ledd definerer «foretak». Definisjonen er den samme som den som følger av foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltpersonforetak samt ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste, skal etter bestemmelsen regnes som foretak.

Tredje ledd fastsetter at loven ikke skal gjelde for foretak som har pensjonsordning i henhold til lov eller tariffavtale for statlig eller kommunalt ansatte. Plikten til å ha pensjonsordning skal dermed avgrenses mot staten, kommunene, og statlige og kommunale foretak. Plikten skal også avgrenses mot såkalte fristilte foretak, dvs. foretak som har hatt en tilknytning til stat eller kommune, men som ikke lenger er bundet til å ha pensjonsordning i henhold til krav i lov eller tariffavtale for statlig eller kommunalt ansatte. Dersom slike foretak, uten å være bundet til det, faktisk har en pensjonsordning som oppfyller kravene som nevnt, skal foretaket ikke omfattes av plikten til å ha pensjonsordning etter lovforslaget her.

I henhold til *fjerde ledd* har Kongen kompetanse til ved forskrift å fastsette nærmere regler. Dette gjelder regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i loven. I tillegg kan Kongen ved forskrift eller ved enkeltvedtak gjøre unntak fra loven. Slike unntak kan gjelde for enkelte eller bestemte grupper av enten foretak eller arbeidstakere. Spørsmål om det skal gjøres slike unntak må avgjøres ut fra en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Til § 2 Plikt til å ha tjenestepensjonsordning

Bestemmelsen pålegger foretak som oppfyller vilkårene i § 1 første ledd, plikt til å ha tjenestepensjonsordning. Bestemmelsens første til fjerde ledd er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 5.4, mens bestemmelsens femte ledd er omtalt i avsnitt 10.4.

Første ledd pålegger foretak som oppfyller vilkårene i § 1 første ledd, å ha pensjonsordning etter enten foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven. Pensjonsordningen skal sikre arbeidstakerne i foretaket alderspensjon i samsvar med kravene i loven her. Det vises til §§ 4 og 5 som angir minstekravene til henholdsvis innskuddsbaserte og ytelsesbaserte pensjonsordninger, og omtalen av disse bestemmelsene nedenfor. Foretaket står således fritt til å velge om det skal opprettes en foretakspensjonsordning eller en innskuddspensjonsordning. Plikten er begrenset til å opprette en pensjonsordning med alderspensjon. Uførepensjon og etterlattepensjon er således ikke omfattet av plikten. «Arbeidstaker» skal forøvrig forstås som personer som er pliktig medlem i folketrygden, med medlemskap som omfatter opptjening av

pensjonsrettigheter. Dette er samme forståelse av begrepet arbeidstaker som det som følger av innskudds- og foretakspensjonsloven. Foretakets plikt etter denne bestemmelsen motsvares av en rettighet for de arbeidstakere som oppfyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, jf. § 3 og omtale av denne bestemmelsen nedenfor.

Annet ledd fastsetter at foretaket har en frist på seks måneder til å opprette pensjonsordninger i samsvar med kravene i loven. Fristen regnes fra det tidspunkt vilkårene i § 1 første ledd er oppfylt.

Tredje ledd regulerer tilfeller hvor et foretak har parallelle eller kombinerte pensjonsordninger. Dersom foretaket har parallelle pensjonsordninger, skal begge ordningene oppfylle kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon, jf. bestemmelsens første punktum. Dersom foretaket har kombinert pensjonsordning, er det den ytelsesbaserte alderspensjonen som skal oppfylle kravene, jf. bestemmelsens annet punktum. En parallell pensjonsordning innebærer at foretaket kan ha to pensjonsordninger, en pensjonsordning etter foretakspensjonsloven og en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven eller engangsbetalt foretakspensjon. I så fall kan ingen arbeidstaker på samme tid være medlem av mer enn én av ordningene. Arbeidstakerne skal videre ha rett til å velge hvilken pensjonsordning vedkommende skal være medlem av. Parallelle pensjonsordninger er regulert i henholdsvis foretakspensjonsloven § 2-9 til § 2-11 og innskuddspensjonsloven § 2-10 til § 2-12. Kombinerte pensjonsordninger innebærer at et foretak som har ytelsesbasert alderspensjon, kan supplere denne med en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven eller en engangsbetalt foretakspensjon. Kombinerte pensjonsordninger er regulert i foretakspensjonsloven § 2-12 og innskuddspensjonsloven § 2-13. I en kombinert pensjonsordning skal begge ordningene omfatte alle de arbeidstakerne som oppfyller medlemsvilkårene.

Fjerde ledd inneholder en bestemmelse om at Kredittilsynet ved enkeltvedtak kan avgjøre om et foretak omfattes av loven. Kredittilsynet skal også etter bestemmelsen kunne avgjøre om foretaket har pensjonsordning som oppfyller kravene i loven.

Til § 3 Rettigheter for arbeidstakere

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 10.4.

Første ledd første punktum fastsetter at arbeidstakere har rett til tjenestepensjonsordning dersom foretaket har plikt til å ha dette, jf. § 2. Som en følge av at de ansatte gis et materielt rettskrav, vil de ansatte i henhold til alminnelige sivilprosessuelle regler og tvangsfullbyrdelsesloven kunne kreve dom for og gjennomføring av krav på tjenestepensjon overfor foretaket. De alminnelige foreldelsesreglene vil gjelde. Annet punktum fastsetter at arbeidstakeren likevel ikke har rett på tjenestepensjonsordning dersom vedkommende kan holdes utenfor tjenestepensjonsordningen etter reglene i henholdsvis foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Foretakspensjonsloven kapittel 3 og innskuddspensjonsloven kapittel 4 har regler om hvem som skal være medlem av pensjonsordningen. Dette innebærer at ikke nødvendigvis alle arbeidstakere i et foretak med plikt til å opprette tjenestepensjonsordning har en rett på å bli omfattet.

Annet ledd fastsetter at dersom foretaket forsømmer sin plikt til å opprette tjenestepensjonsordning, har arbeidstaker krav på tilskudd i samsvar med minstekravene i loven, regnet fra det tidspunkt plikten til å opprette tjenestepensjonsordning oppsto. Foretaket må eventuelt innbetale tilskuddet til pensjonsordningen, opprette en pensjonsordning og innbetale til denne, eller hvis arbeidsforholdet er opphørt, utbetale tilskuddet til arbeidstakeren selv. Innskudds- og premiefritak ved uførhet som foreslått i henholdsvis § 4 annet ledd og § 5 første ledd, er en risikodekning som ikke vil kunne tegnes med tilbakevirkende kraft. Det er derfor mulig at foretaket kan komme i erstatningsmessig ansvar om det er inntrådt uføretilfelle i den perioden foretaket har hatt plikt til å ha tjenestepensjonsordning uten å oppfylle denne plikten. Det legges til grunn at et slikt krav vil være et privatrettslig krav som skal behandles av domstolene. I det tilfelle at foretaket går konkurs, omfattes pensjonsinnskudd av Statens lønnsgarantiordning, jf. lov 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. § 1 annet ledd.

Til § 4 Minstekrav til pensjonsordning med innskuddspensjon

Bestemmelsen angir hvilke minstekrav som gjelder for en obligatorisk pensjonsordning med innskuddspensjon, og er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 6.4.

Første ledd første punktum fastsetter at foretak som oppretter en pensjonsordning med innskuddspensjon, skal betale innskudd til alderspensjon for medlemmene. «Medlemmene» omfatter de arbeidstakerne i foretaket som oppfyller vilkårene for pliktig medlemskap i inn-

skuddspensjonsloven. Innskuddene skal betales i henhold til innskuddsplanen, som etter innskuddspensjonsloven § 5-1 skal fastsettes av foretaket i samsvar med regler gitt i eller i medhold av innskuddspensjonsloven. Videre følger det av bestemmelsens annet punktum at innskuddet minst skal utgjøre 2 prosent av lønn mellom 1 G og 12 G. Den lønn som omfattes, er den lønn som det enkelte medlem mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret. Innskuddspensjonsloven § 5-5 har regler om den nærmere beregning av lønnsbegrepet, og denne bestemmelsen gjelder også i innskuddspensjonsordning som opprettes i samsvar med minstekravene som er angitt i denne bestemmelsen, jf. henvisningen til innskuddspensjonsloven § 5-5 i annet punktum. Forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til innskuddspensjonsloven har regler om innskuddsgrenser. Av forskriften § 3-2 annet ledd annet punktum fremgår det at det ikke skal betales innskudd for lønn under 2 G og lønn over 12 G. Det er lagt opp til at denne forskriften endres, slik at nedre innskuddsgrense senkes til lønn fra 1 G.

Innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd bokstav b åpner for at pensjonskapitalen kan konverteres til en forsikring basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse. I så fall følger det av innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd at innskuddet for kvinner skal fastsettes som et høyere beløp eller beregnes etter en høyere prosentsats enn for menn, slik at den årlige pensjonen innskuddene forventes å gi, er uavhengig av medlemmets kjønn. Dersom det i en obligatorisk tjenestepensjonsordning med innskuddspensjon fastsettes slik konvertering til forsikring, kan det oppstå spørsmål om minstekravet på 2 prosent skal gjelde for innskuddet for kvinner eller for innskuddet for menn. Det følger av tredje punktum at Kongen kan fastsette nærmere regler for beregning av slike innskudd.

Annet ledd første punktum fastsetter at det i regelverket for pensjonsordningen skal fastsettes at ordningen skal omfatte innskuddsfritak ved uførhet. Innskuddsfritak reguleres i innskuddspensjonsloven § 2-4 annet ledd som henviser til bestemmelsene i foretakspensjonsloven § 6-7 om premiefritak ved uførhet. Innskuddsfritak etter bestemmelsen i loven her skal være i samsvar med uføregraden, og det er en forutsetning at uføregraden overstiger 20 prosent. Uføregraden skal i henhold til annet punktum fastsettes etter reglene i § 6-2 i foretakspensjonsloven. Etter tredje punktum skal slikt innskuddsfritak løpe så lenge uføregraden er 20 prosent eller mer, men uansett ikke lenger enn til medlemmet får rett til alderspensjon fra ordningen. Det er foretaket som skal dekke premiekostnadene ved innskuddsfritak ved uførhet, jf. fjerde punktum. Disse kostnadene kommer i tillegg til innskuddet etter bestemmelsens første ledd.

Tredje ledd første punktum fastsetter at det er foretaket som skal dekke kostnadene ved administrasjon av pensjonsordningen. Slike kostnader vil i likhet med premiekostnadene knyttet til innskuddsfritak ved uførhet, måtte dekkes i tillegg til innskuddet som skal betales etter bestemmelsens første ledd. Kontohaver – dvs. arbeidstaker – vil imidlertid etter annet punktum måtte dekke kostnader ved endring av investeringsporteføljen etter innskuddspensjonsloven § 3-3 første ledd. Innskuddspensjonsloven § 3-3 første ledd regulerer pensjonsordninger hvor det er opprettet en egen alderspensjonskonto for hver arbeidstaker i pensjonsordningen. I samsvar med bestemmelse i regelverket kan det etter denne bestemmelsen også avtales at hver pensjonskonto skal tilordnes en egen investeringsportefølje, som kontohaveren skal ha adgang til å endre.

Fjerde ledd fastsetter at paragrafen skal gjelde tilsvarende for pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven. Pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon er regulert i foretakspensjonsloven § 9-6 til § 9-8.

Etter *femte ledd* kan Kongen ved forskrift fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i paragrafen.

Til § 5 Minstekrav til pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon

Bestemmelsen angir hvilke minstekrav som gjelder for en obligatorisk pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon. Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 7.4.

Første ledd første punktum fastsetter at pensjonsplanen i en ytelsesbasert foretakspensjon skal være utformet slik at den minst gir alderspensjon i samsvar med det minstekravet som følger av bestemmelsens annet eller tredje ledd. Videre følger det av annet punktum at § 4 tredje ledd om innskuddsfritak ved uførhet skal gjelde tilsvarende for premiefritak ved uførhet. Premiefritak ved uførhet reguleres i foretakspensjonsloven § 6-7. Dersom pensjonsordningen også omfatter uførepensjon, kan det imidlertid benyttes samme minstekrav til uføregrad som for uførepensjon. Det vises for øvrig til omtale av § 4 annet ledd ovenfor.

Annet ledd angir minstekravet i en ytelsesordning som har utbetalingstid på 10 år. I en slik ord-

ning skal en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres alderspensjon som minst tilsvarer alderspensjon fra en innskuddspensjonsordning som oppfyller minstekravene i § 4. Ved å knytte minstekravet til «en klart overveiende del av arbeidstakerne», skal det ses bort fra at enkelte arbeidstakere i ytelsesordningen vil kunne få noe lavere ytelse enn de ville fått under en innskuddsordning. Dette innebærer at kravet om at ordningen skal være minst like god som en innskuddsbasert ordning som oppfyller minstekravene i § 4, ikke nødvendigvis må gjelde alle arbeidstakerne i foretaket. Ordningen må således ses under ett, og ikke i forhold til den enkelte arbeidstaker. Hvor stort dette flertallet vil måtte være for å oppfylle kravet i bestemmelsen her, må avgjøres konkret. Bestemmelsen angir ikke et konkret minstekrav til ytelsesordninger, men vil kunne gi veiledning til hvilke ytelsesnivåer som skal anses for å tilfredsstille kravet. Som det fremgår av omtalen ovenfor under avsnitt 7.4, tar departementet sikte på å fastsette enkelte «sjablonmessige» regler for sammenligning av ytelses- og innskuddsordninger i forskrift.

Tredje ledd regulerer minstekrav til ytelsesordninger med en utbetalingstid som er lenger enn 10 år. I slike ordninger skal det ved sammenligningen med en innskuddsordning som oppfyller minstekravene i § 4, legges vekt på den verdien det representerer at utbetalingstiden er lenger enn 10 år. Det fremgår av avsnitt 7.4 ovenfor at departementet tar sikte på å fastsette nærmere regler i forskrift om sammenligning også for ordninger med utbetalingstid på mer enn 10 år.

Fjerde ledd fastsetter en særlig regel for ytelsesordninger hvor foretaket har valgt å holde arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen utenfor pensjonsordningen. En slik adgang følger av foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd. I slike tilfeller skal foretaket opprette en innskuddspensjonsordning for disse arbeidstakerne. Denne innskuddspensjonsordningen må oppfylle minstekravene i § 4. Bestemmelsen sikrer at arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder omfattes av en obligatorisk tjenestepensjonsordning.

Femte ledd gir Kongen kompetanse til ved forskrift å fastsette nærmere regler. Slike regler kan gis til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i paragrafen. Dette omfatter også regler om hvilke forutsetninger som skal legges til grunn ved beregningen av alderspensjonsytelsene i en pensjonsordning med innskuddspensjon i samsvar med minstekravene i § 4.

Til § 6 Innkjøpsordning

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 8.4.

Bestemmelsen fastsetter at selv om foretaket overlater til en interesseorganisasjon eller annen forening å inngå avtale med en pensjonsinnretning, beholder foretaket styringsretten med pensjonsordningen. Dette innebærer at det er det enkelte foretaket som beholder innflytelsen og bestemmer over sin egen pensjonsordning. Det er således det enkelte foretaket som bestemmer ytelses- og innskuddsnivå, om ordningen i tillegg til alderspensjon for eksempel skal omfatte uføre- eller etterlattepensjon, hvilken investerings- og avkastningsrisiko ordningen skal ha, osv. Foretaket er også ansvarlig overfor pensjonsinnretningen for innbetaling av tilskudd.

Interesseorganisasjoner eller flere foretak kan etter gjeldende rett gå sammen om å etablere en felles innkjøpsordning som har til hensikt å inngå avtale med en pensjonsinnretning om etablering av pensjonsordninger som fyller kravene i lovforslaget. Forholdet mellom innkjøpsforening og forsikringsformidling er behandlet ovenfor i avsnitt 8.4.

Til § 7 Opplysninger i årsregnskap eller næringsoppgave

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 10.4.

Bestemmelsen fastsetter at regnskapspliktige foretak skal bekrefte i note til årsregnskapet om de har plikt til å ha pensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. I tillegg skal foretakene opplyse om ordningen er i samsvar med kravene i loven. Dersom foretak har revisjonsplikt, skal revisor kontrollere opplysningene. Opplysningene vil være offentlig tilgjengelige gjennom Regnskapsregisteret. Det følger av bestemmelsens annet punktum at foretak som ikke er regnskapspliktige, skal gi tilsvarende opplysninger i næringsoppgaven. Næringsoppgaven sendes ligningsmyndighetene hvert år som vedlegg til selvangivelsen, jf. ligningsloven § 4-4.

Til § 8 Pålegg og tvangstiltak

Bestemmelsen er nærmere omtalt ovenfor under avsnitt 10.4.

Bestemmelsen gir Kredittilsynet hjemmel til å pålegge foretak som ikke har pensjonsordning i samsvar med loven her, å rette opp dette forholdet. Kredittilsynet kan sette en frist for slik retting. Oversitter foretaket fristen, kan Kredittilsynet bestemme at foretaket skal betale en løpende mulkt frem til forholdet er rettet. Pålegg om

tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Tilskudd til pensjonsordning som skulle ha vært innbetalt, anses som et forhold mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Kredittilsynet kan ikke pålegge et foretak å innbetale dette, men hvis foretaket ikke oppfyller denne plikten, kan arbeidstakeren kreve dom for kravet, jf. § 3 annet ledd.

Til § 9 Ikrafttreden og overgangsregler

Første ledd bestemmer at loven gjelder fra 1. januar 2006. For foretakene og pensjonsinnretningene lar det seg imidlertid ikke gjøre å få inngått avtaler om pensjonsordninger innen en så kort frist. *Annet ledd* gir derfor foretak som ved lovens ikrafttredelse har plikt til å ha pensjonsordning etter § 2 første ledd, en frist til utløpet av 2006 med å opprette pensjonsordning som tilfredsstiller kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon. Har foretaket allerede en pensjonsordning, må denne tilpasses til minst å oppfylle kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon innen utløpet av 2006.

Tredje ledd gjelder for foretak som omfattes av annet ledd, og fastsetter at opptjening av pensjonsrettigheter for arbeidstakere og de økonomiske virkningene for foretakene skal inntre fra 1. juli 2006. Dette innebærer at dersom et foretak oppretter pensjonsordning 31. desember 2006, skal foretaket innbetale et innskudd på 2 prosent av lønn fra foretaket i annet halvår av 2006. Dette foreslås ikke å gjelde for kostnader for innskuddsfritak for uførhet, da forsikringsselskaper ikke kan tegne en risikoytelse med tilbakevirkende kraft. Iverksetting av ordning med innskuddsfritak eller premiefritak ved uførhet foreslås som en følge av dette, å gjelde fra senest 1. januar 2007.

Fjerde ledd gjelder foretak som ikke omfattes av annet ledd, men som i løpet av 2006 får plikt til å ha pensjonsordning i henhold til § 2 første ledd. Slike foretak skal etter første punktum opprette pensjonsordning i henhold til den fristen som følger av § 2 annet ledd, jf. nærmere omtale av denne bestemmelsen ovenfor. Dersom fristen imidlertid løper ut i 2006, skal fristen forskyves til utløpet av 2006, jf. annet punktum. Bakgrunnen for bestemmelsen er at slike foretak ellers ville kunne få en kortere frist for oppretting av pensjonsordning enn foretak som allerede ved lovens ikrafttreden oppfyller vilkårene for plikt til å ha pensjonsordning.

Til § 10 Endringer i andre lover

Til nr. 1

Endringen er omtalt ovenfor under avsnitt 10.4, og innebærer at det tas inn et nytt syvende punktum i kredittilsynsloven § 9 første ledd.

Bestemmelsen innebærer at utgifter til Kredittilsynets håndheving av lov om obligatorisk tjenestepensjon utlignes på institusjonene som kan tilby pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Slike institusjoner vil være livsforsikringsselskaper, banker, forvaltningsselskaper for verdipapirfond og pensjonsforetak (pensjonskasser og innskuddspensjonsforetak). Reglene om pensjonsforetak er vedtatt og sanksjonert, men ennå ikke trådt kraft. Det vises til Ot.prp. nr. 68 (2004- 2005) og lov 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv.

Til nr. 2

Endringen er omtalt ovenfor under avsnitt 10.4 og innebærer at det foretas endringer i ligningsloven § 3-13 nr. 2 bokstav b. Endringen gir Kredittilsynet eller annen offentlig myndighet tilgang til opplysninger fra ligningsmyndighetene til bruk i tilsynsvirksomhet. For regnskapspliktige foretak er opplysningene om foretaket er pliktig til å ha pensjonsordning og bekreftelsen på at ordningen tilfredsstiller kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon offentlig tilgjengelig via Regnskapsregisteret. Er foretaket ikke regnskapspliktig, skal foretaket foreta tilsvarende bekreftelse i næringsoppgaven, jf. lovforslaget § 8 og omtalen av denne bestemmelsen ovenfor.

Til nr. 3

Endringene er omtalt ovenfor under avsnitt 10.4 og innebærer at det inntas en ny § 7-30a. og ny § 7-43a. i regnskapsloven. Bestemmelsene er likelydende og gjelder henholdsvis noteopplysninger for store og små foretak. Bestemmelsen medfører at regnskapspliktige foretak må opplyse i noter til årsregnskapet om foretaket er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning og bekrefte om foretaket har pensjonsordning som tilfredsstiller kravene etter loven. Dersom foretaket har revisjonsplikt, skal revisor kontrollere opplysningene, jf. revisorloven § 5-1. Det vises til lovforslaget § 7 og omtalen av denne bestemmelsen ovenfor.

Til nr. 4

Endringen i foretakspensjonsloven § 1-1 innebærer at også foretak som ikke gis inntektsfradrag etter skatteloven for sitt tilskudd til pensjonsordningen, omfattes av loven.

Endringen i foretakspensjonsloven § 2-2 første ledd er omtalt ovenfor under avsnitt 4.4, og endringen i foretakspensjonsloven tredje ledd er omtalt ovenfor under avsnitt 5.4.

Endringen i bestemmelsens første ledd innebærer en utvidelse av adgangen til å opprette pensjonsordning etter foretakspensjonsloven. Endringen består i at også foretak med personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, har adgang til å opprette foretakspensjonsordning, dersom disse til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk. Slike foretak pålegges også plikt til å ha obligatorisk tjenestepensjonsordning, jf. § 1 første ledd og § 2 og omtalen av disse bestemmelsene ovenfor. En tilsvarende endring av innskuddspensjonsloven § 2-3 første ledd er nærmere omtalt nedenfor, jf. nr. 5.

I bestemmelsens tredje ledd første punktum foreslås at pensjonsordningen må opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 15 dersom pensjonsordningen ved utløpet av et kalenderår ikke oppfyller vilkårene i bestemmelsens første ledd, og heller ikke i løpet av et kalenderår igjen oppfyller vilkårene. Etter gjeldende bestemmelse skal pensjonsordningen opphøre og avvikles dersom vilkårene i første ledd ikke er oppfylt i en periode på seks måneder. Bakgrunnen for at denne fristen forlenges, er at det i en ordning med obligatorisk tjenestepensjon er ønskelig med noe større stabilitet i arbeidstakernes pensjonsforhold.

Bestemmelsens tredje ledd annet punktum tar sikte på å videreføre gjeldende bestemmelse om opphør og avvikling, eller eventuelt videreføring, av pensjonskasse som ikke oppfyller vilkårene i annet ledd.

Til nr. 5

Endringen i innskuddspensjonsloven § 1-1 innebærer at også foretak som ikke gis inntektsfradrag etter skatteloven for sitt tilskudd til pensjonsordningen, omfattes av loven.

Endringene i innskuddspensjonsloven § 2-3 første ledd gjelder, foruten enkelte mindre språklige endringer, adgangen til å ha innskuddspensjonsordning etter loven. Denne endringen er omtalt ovenfor under avsnitt 4.4. Endringen som består i et nytt annet ledd i § 2-3 gjelder adgang for selvstendig næringsdrivende til å ha pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven. Denne endringen er omtalt ovenfor under avsnitt 11.4. Endringen som består i at tidligere annet ledd, med enkelte endringer, blir nytt tredje ledd, gjelder opphør og avvikling av ordninger som ikke oppfyller vilkårene etter bestemmelsens første og annet ledd. Endringen er omtalt ovenfor under avsnitt 5.4.

Det er foretatt enkelte mindre språklige endringer i første ledd, i tillegg til ny bokstav c. Denne endringen innebærer at innskuddspensjonsloven endres, slik at adgangen til å opprette pensjonsordning etter loven utvides til også å omfatte foretak som har personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som til sammen utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk. Disse foretakene pålegges plikt til å ha obligatorisk tjenestepensjonsordning, jf. § 1 første ledd og § 2 og omtale av disse bestemmelsene ovenfor. En tilsvarende endring i foretakspensjonsloven er omtalt ovenfor, jf. nr. 4.

Paragraf 2-3 annet ledd omfatter foretak som ikke faller inn under første ledd, hvor eier eller innehaver av foretaket har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling. Slike foretak har adgang til å opprette pensjonsordning etter loven, men det følger av annet punktum at adgangen er begrenset til minstekravene som følger av lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4. Det vises til omtalen av denne bestemmelsen ovenfor. Begrensningen innebærer at innskuddet ikke kan overstige 2 prosent av lønn mellom 1 G og 12 G.

Nytt tredje ledd innebærer at pensjonsordningen skal opphøre og avvikles etter reglene i innskuddspensjonsloven kapittel 13 dersom ordningen ved utløpet av et kalenderår ikke oppfyller vilkårene i første ledd og ordningen heller ikke i løpet av et kalenderår oppfyller vilkårene igjen. Om bakgrunnen for bestemmelsen vises til merknadene til den tilsvarende endringen i foretakspensjonsloven § 2-2 tredje ledd, se nr. 4 ovenfor. Pensjonsordning etter bestemmelsens annet ledd – det vil si pensjonsordning for foretak som ikke omfattes av første ledd, men hvor eier/innehaver av foretaket har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling – må allikevel opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 13 dersom ordningen i en periode på seks måneder ikke oppfyller vilkårene i bestemmelsens annet ledd.

Finansdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om obligatorisk tjenestepensjon i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag
til lov om obligatorisk tjenestepensjon

§ 1 *Virkeområde*

(1) Loven gjelder for foretak som har:

a) minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling,

b) minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller

c) personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

(2) Som foretak regnes aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltpersonforetak og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.

(3) Loven gjelder ikke foretak som har pensjonsordning i henhold til lov eller tariffavtale for statlig eller kommunalt ansatte.

(4) Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i loven her. Kongen kan også ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra loven for enkelte eller bestemte grupper av foretak eller arbeidstakere.

§ 2 *Plikt til å ha tjenestepensjonsordning*

(1) Foretak som angitt i § 1 første ledd skal ha pensjonsordning etter foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven som sikrer arbeidstakere i foretaket alderspensjon i samsvar med kravene i loven her.

(2) Pensjonsordningen skal være opprettet innen seks måneder etter at vilkårene i § 1 første ledd er oppfylt.

(3) Hvis foretaket har parallelle pensjonsordninger, skal hver av ordningene oppfylle kravene i loven her. Hvis foretaket har kombinert ordning, skal pensjonsordningen med ytelsesbasert alderspensjon oppfylle kravene i loven her.

(4) Kredittilsynet kan avgjøre ved enkeltvedtak om et foretak omfattes av loven her, og om foretaket har pensjonsordning som oppfyller kravene i loven her.

§ 3 *Rettigheter for arbeidstakere*

(1) Arbeidstaker i foretak med plikt til å etablere tjenestepensjonsordning etter § 2 har krav på at tjenestepensjonsordning etableres i samsvar med loven her. Dette gjelder ikke arbeidstaker som kan holdes utenfor foretakets pensjonsordning etter reglene i foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven.

(2) Dersom foretaket forsømmer plikten til å opprette tjenestepensjonsordning, har arbeidstaker som angitt i første ledd krav på at tilskudd i samsvar med minstekravene i loven, regnet fra det tidspunkt plikten til å opprette tjenestepensjonsordning inntrådte, skal innbetales til pensjonsordning for arbeidstakerne.

§ 4 *Minstekrav til pensjonsordning med innskuddspensjon*

(1) Oppretter et foretak en pensjonsordning med innskuddspensjon, skal foretaket etter innskuddsplanen hvert år betale innskudd til alderspensjon for medlemmene. Innskuddet skal minst utgjøre 2 prosent av den lønn mellom 1 og 12 G som det enkelte medlem mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret, jf. innskuddspensjonsloven § 5-5. Kongen kan fastsette nærmere regler om beregning av innskudd, herunder om beregning av innskudd for ordninger hvor pensjonskapitalen skal konverteres til en forsikring etter innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd bokstav b, jf. innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd.

(2) Det skal i regelverket for pensjonsordningen fastsettes at det for medlemmer som blir uføre, skal være innskuddsfritak under uførhet i samsvar med uføregraden dersom uføregraden er 20 prosent eller mer. Uføregraden fastsettes etter reglene i foretakspensjonsloven § 6-2. Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er 20 prosent eller mer, men ikke lenger enn til medlemmet får rett til alderspensjon fra pensjonsordningen. Foretaket skal dekke premiekostnadene ved innskuddsfritak under uførhet i tillegg til innskudd etter første ledd.

(3) Kostnadene ved administrasjon av pensjonsordningen skal dekkes av foretaket i tillegg til

innskuddet etter første ledd. Kostnader ved endring av investeringsportefølje etter innskuddspensjonsloven § 3-3 første ledd skal dekkes av kontohaveren.

(4) Paragrafen her gjelder tilsvarende for pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven.

(5) Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i paragrafen her.

§ 5 *Minstekrav til pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon*

(1) Oppretter et foretak en pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon, skal pensjonsplanen være utformet slik at den minst vil gi alderspensjon i samsvar med det minstekrav som følger av annet eller tredje ledd. § 4 annet ledd gjelder tilsvarende for premiefritak under uførhet, men likevel slik at det kan benyttes samme minstekrav til uføregrad som for uførepensjon etter pensjonsordningen.

(2) Har pensjonsplanen en utbetalingstid på 10 år, skal en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres en alderspensjon som minst tilsvarer alderspensjon fra en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller minstekravene i § 4.

(3) Har pensjonsplanen en utbetalingstid som er lenger enn 10 år, skal merverdien av dette vektlegges ved avgjørelsen av om en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres en alderspensjon som minst tilsvarer alderspensjon fra en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller minstekravene i § 4.

(4) Dersom et foretak benytter adgangen i foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd til å holde arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder utenfor pensjonsordningen, skal foretaket for disse arbeidstakerne opprette en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller kravene i § 4.

(5) Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i paragrafen her, herunder regler om hvilke forutsetninger som skal legges til grunn ved beregningen av alderspensjonsytelsene i en pensjonsordning med innskuddspensjon i samsvar med minstekravene i § 4.

§ 6 *Innkjøpsordning*

Foretaket beholder styringsretten med foretakets pensjonsordning selv om foretaket overlater til interesseorganisasjon eller annen forening å inngå avtale med en pensjonsinnretning på sine vegne. Det enkelte foretak er også ansvarlig overfor pensjonsinnretningen for innbetaling av tilskudd til pensjonsordningen.

§ 7 *Opplysninger i årsregnskap eller næringsoppgave*

Regnskapspliktig foretak skal i note til årsregnskapet opplyse om foretaket har plikt til å ha pensjonsordning, og om ordningen i så fall er i samsvar med kravene i loven her. Foretak som ikke er regnskapspliktig, skal gi tilsvarende opplysninger i næringsoppgaven.

§ 8 *Pålegg og tvangstiltak*

Kredittilsynet kan pålegge foretak som ikke har pensjonsordning i samsvar med loven her, å rette opp forholdet innen en fastsatt frist. Hvis et pålegg av tilsynet ikke blir etterkommet innen fristen, kan Kredittilsynet bestemme at foretaket skal betale en løpende mulkt til forholdet er rettet. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 9 *Ikrafttreden og overgangsregler*

(1) Loven gjelder fra 1. januar 2006.

(2) Foretak som ved lovens ikrafttreden har plikt til å ha pensjonsordning etter § 2 første ledd, skal ha opprettet pensjonsordning for sine arbeidstakere i samsvar med kravene i loven her, eller ha gjennomført nødvendige endringer i eksisterende pensjonsordning dersom ordningen ikke gir alderspensjon i samsvar med kravene i loven her, innen utløpet av 2006.

(3) Pensjonsordningen, eller endringene i den, skal i alle tilfelle gjelde med virkning fra 1. juli 2006 eller tidligere, likevel slik at innskuddsfritak eller premiefritak ved uførhet skal være etablert senest med virkning fra 1. januar 2007.

(4) Foretak som ikke omfattes av annet ledd, som får plikt til å ha pensjonsordning i henhold til § 2 første ledd i løpet av 2006, skal opprette pensjonsordning i henhold til den frist som er angitt i § 2 annet ledd. Dersom denne fristen løper ut i 2006, skal fristen likevel forskyves til utløpet av 2006.

§ 10 *Endringer i andre lover*

Fra den tid loven trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 7. desember 1956 nr. 1 om tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og verdipapirhandel m.v. (kredittilsynsloven) skal § 9 første ledd nytt syvende punktum lyde:

Kredittilsynets utgifter til håndheving av lov om obligatorisk tjenestepensjon utlignes på de institusjoner som etter foretakspensjonsloven og innskudds-

pensjonsloven kan tilby obligatoriske tjenestepensjonsordninger.

2. I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) skal § 3-13 nr. 2 bokstav b lyde:

b. til offentlig myndighet for bruk i forbindelse med håndheving av lovgivningen om arbeidsmiljø, *obligatorisk tjenestepensjon*, regnskapsplikt og regnskapsførere, revisjonsvesen, valutaregulering eller aksjeselskaper, eller som reviderer offentlig virksomhet,

3. Lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) endres slik:

Ny § 7-30a skal lyde:

§ 7-30a. Obligatorisk tjenestepensjon

Det skal opplyses om foretaket er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon og om foretaket har pensjonsordning som oppfyller kravene etter denne loven.

Ny § 7-43a skal lyde:

§ 7-43a. Obligatorisk tjenestepensjon

Det skal opplyses om foretaket er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon og om foretaket har pensjonsordning som oppfyller kravene etter denne loven.

4. Lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon (foretakspensjonsloven) endres slik:

§ 1-1 første ledd skal lyde:

Loven gjelder *foretakspensjonsordning og* foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning.

§ 2-2 første ledd skal lyde:

(1) Pensjonsordningen skal omfatte:

a. minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling,

b. minst *én* arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, *eller*

c. personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

§ 2-2 tredje ledd skal lyde:

Dersom pensjonsordningen *ved utløpet av et kalenderår* ikke oppfyller *vilkårene* i første ledd, *og pensjonsordningen heller ikke i løpet av et kalenderår igjen oppfyller vilkårene,* skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 15. Pensjonsordning i pensjonskasse som *i en periode på seks måneder ikke oppfyller vilkårene i annet ledd, skal opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 15 eller* videreføres som pensjonsforsikring i samsvar med første ledd.

5. Lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) endres slik:

§ 1-1 skal lyde:

Loven gjelder *innskuddspensjonsordning og* foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning.

§ 2-3 skal lyde:

(1) Et foretak *kan opprette* pensjonsordning i henhold til loven her dersom den skal omfatte:

a. minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full *stilling*,

b. minst *én* arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, *eller*

c. *personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.*

(2) Et foretak som ikke omfattes av første ledd, hvor eier eller innehaver av foretaket har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, kan opprette pensjonsordning i henhold til denne loven. Ordningen kan ikke gå utover minstekravene til pensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4.

(3) Dersom pensjonsordningen *ved utløpet av et kalenderår* ikke oppfyller *vilkårene* i første ledd, *og pensjonsordningen heller ikke i løpet av et kalenderår igjen oppfyller vilkårene,* skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 13 *eller videreføres etter reglene i annet ledd. Pensjonsordning etter annet ledd skal opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 13, dersom den i en periode på seks måneder ikke oppfyller vilkårene i annet ledd.*